

MINISTERSTVO PRÁCE
A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

unicef
pro každé dítě

Financováno
Evropskou unií

@UNICEF Česká republika

Zpráva o současném systému a praxi monitorování a evaluace v oblasti předškolního vzdělávání a péče v České republice

Pro projekt „Vytvoření komplexního monitorovacího a evaluačního rámce pro
předškolní vzdělávání a péči v České republice“.

Zpráva o současném systému a praxi monitorování a evaluace v oblasti předškolního vzdělávání a péče v České republice

Jana Straková | Jaroslava Simonová | Petra Holečková | Kamila Brožová

Praha,
Březen 2024

Tato zpráva vznikla jako součást projektu „Vytvoření komplexního monitorovacího a evaluačního rámce pro předškolní vzdělávání a péči v České republice“, který je financován Evropskou unií prostřednictvím Nástroje pro technickou podporu a implementován UNICEF ve spolupráci s Evropskou komisí.

Podpora Evropské komise při vytvoření této zprávy nezakládá souhlas s jejím obsahem, který odráží pouze názory autorek. Komise nemůže být činěna odpovědnou za jakékoli použití informací v ní obsažených.

Použité zkratky

CPD	Centra pro předškolní děti
ČŠI	Česká školní inspekce
ČSÚ	Český statistický úřad
DDM	Dům dětí a mládeže
DS	Dětská skupina
DZ	Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky
EU	Evropská unie
InspIS	Informační systém České školní inspekce
LMŠ	Lesní mateřské školy
MŠ	Mateřská škola
MPO	Ministerstvo průmyslu a obchodu
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
MZ	Ministerstvo zdravotnictví
NNO	Nevládní a neziskové organizace
ORP	Obec s rozšířenou působností
PVP	Předškolní vzdělávání a péče
RILSA	Výzkumný ústav práce a sociálních věcí
RVP PV	Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání
SVP	Speciální vzdělávací potřeby
ŠVP	Školní vzdělávací program
TSI	Technical Support Instrument, Nástroj pro technickou podporu
UNICEF	Dětský fond Organizace spojených národů
ZŠ	Základní škola

Obsah

Použité zkratky	3
1. Úvod	6
2. Monitorování a evaluace na úrovni jednotlivých zařízení	8
2.1 Mateřské školy a přípravné třídy	8
2.2 Dětské skupiny	18
2.3 Další zařízení	22
2.4 Podněty pro doplnění kritérií pro hodnocení procesní kvality	24
3. Monitorování a evaluace na úrovni obcí	25
4. Monitorování a evaluace na národní a regionální úrovni	26
4.1 Působnost MŠMT	26
4.2 Působnost MPSV	32
5. Mezinárodní monitorování	35
6. Identifikace klíčových výzev v systému monitorování a evaluace	36
6.1 Společné klíčové výzvy pro systém monitorování a evaluace	36
6.2 Klíčové výzvy na úrovni monitorování a evaluace jednotlivých zařízení	38
6.3 Klíčové výzvy na úrovni obcí	39
6.4 Klíčové výzvy na národní a regionální úrovni	40
7. Závěry a doporučení	43
8. Literatura	46
Příloha 1 Výkazy	48
Příloha 2 Posouzení rámce pro monitorování a evaluaci dle analytického nástroje UNICEF pro předškolní vzdělávání a péči	57
Příloha 3 Analytický nástroj	74
Příloha 4 Ukázka standardů kvality v oblasti PVP využívaných profesními sítěmi PVP v ČR	82
Příloha 5 Vybrané nálezy z kvalitativního šetření realizovaného v rámci projektu mezi matkami předškolních dětí	87
Příloha 6 Opatření Dlouhodobého záměru vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky 2023–2027	93

1. Úvod

Tato zpráva vznikla jako součást projektu „Vytvoření komplexního monitorovacího a evaluačního rámce pro předškolní vzdělávání a péči v České republice“, který za české úřady vede Ministerstvo práce a sociálních věcí v úzkém partnerství s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy. Projekt je financován Evropskou unií prostřednictvím Nástroje pro technickou podporu (Technical Support Instrument, TSI) a implementován UNICEF ve spolupráci s Evropskou komisí.

Hlavním cílem projektu je podpořit Českou republiku při zvyšování kvality a rovného přístupu ke vzdělávání a péči v raném dětství, zejména ke službám pro děti ve věku od 0 do 3 let, a to vytvořením zastřešujícího systému monitorování a evaluace a poskytnutím technické podpory obcím při rozšiřování přístupu ke službám předškolního vzdělávání a péče a zvyšování jejich kvality, včetně služeb pro nejzranitelnější děti (více na [https://www.unicef.org/eca/media/32761/file/TSI%20Brief%20for%20Czech%20Republic%20\(cz\).pdf](https://www.unicef.org/eca/media/32761/file/TSI%20Brief%20for%20Czech%20Republic%20(cz).pdf)).

Zpráva je druhým analytickým výstupem projektu. Jejím cílem je provést analýzu monitoringu a evaluace v systému předškolního vzdělávání a péče v ČR. Monitoringem zde rozumíme kontinuální a systematický sběr kvantitativních a kvalitativních dat, který umožňuje pravidelný přezkum kvality systému. Vychází z předem dohodnutých standardů kvality, měřítek a indikátorů, které jsou průběžně revidovány a aktualizovány. Evaluací rozumíme systematické vyhodnocování efektivity systému, programu nebo opatření vzdělávací politiky v oblasti PVP.

Monitoring i evaluace mohou být prováděny interně poskytovateli služeb prostřednictvím autoevaluace nebo externě v rámci inspekční a kontrolní činnosti nebo na základě zpracování statistických údajů. Procesy monitorování a evaluace mohou využívat řady metod a nástrojů, jako jsou kontroly dokumentace, prohlídky zařízení, pozorování ve třídě, hodnocení zdraví, duševní pohody nebo výsledků vzdělávání dětí, dotazníková šetření a rozhovory s pracovníky a pracovníci zařízení předškolního vzdělávání a péče a s dětmi a jejich rodiči (Evropská komise, 2022).

Monitorování a evaluace slouží k tomu, aby zajistily vysokou kvalitu služeb PVP a dále ji rozvíjely prostřednictvím identifikace silných stránek, na kterých lze stavět, a slabých stránek, které je třeba odstraňovat. Monitorování a evaluace cílí na různé úrovně systému: na jednotlivá zařízení, na úroveň obcí a krajů a na úroveň celého systému PVP.

V kontextu PVP jsou často zdůrazňovány dva hlavní rozměry kvality: strukturální kvalita a procesní kvalita (Evropská komise/EACEA/Eurydice, 2019).

Strukturální kvalita je hodnocena prostřednictvím kontroly souladu podmínek v jednotlivých zařízeních s předpisy týkajícími se systému PVP zejména v následujících oblastech:

zdraví a bezpečnost

kvalifikace personálu

**velikosti skupin nebo
poměr počtu dětí na
počet zaměstnanců**

V některých případech je také kontrolován vzdělávací program, aby se zajistilo, že splňuje standardy stanovené na národní úrovni.

Procesní kvalita se týká podpory procesu učení. Hlavní hodnocené oblasti jsou zpravidla:

- kvalita implementace vzdělávacího programu (kvalita a rozmanitost aktivit)
- kvalita interakcí a vztahů mezi personálem a dětmi (jak pečovatelé podporují rozvoj dětí)
- kvalita interakcí mezi dětmi navzájem.

Jak strukturální kvalita, tak procesní kvalita jsou potřebné k vytvoření vysoce kvalitních služeb a vybudování efektivních systémů PVP.

V této zprávě nejprve popisujeme monitorování a evaluaci na úrovni jednotlivých zařízení, dále se zaměřujeme na úroveň obcí, a nakonec se zabýváme monitorováním a evaluací na regionální a národní úrovni. V páté kapitole popisujeme mezinárodní indikátory, které jsou vykazovány rovněž za ČR. V šesté kapitole identifikujeme klíčové výzvy, v sedmé pak shrnujeme závěry, které ze získaných poznatků vyplývají.

Jedním z úkolů pro tuto zprávu bylo provést analýzu systému monitorování a evaluace PVP založenou na analytických nástrojích podle rámce UNICEF Build to Last Framework. V příloze 2 uvádíme analýzu podle diagnostického nástroje pro předškolní vzdělávání (příloha 3), který vyvinul UNICEF na základě Build to Last Framework. Byl využit modul 5 (Zajišťování kvality), který si stanovuje následující cíle: 1. Stanovit komplexní standardy kvality služeb, 2. Vyvinout a implementovat mechanismy zajištění kvality založené na zastřešujících cílech předškolního vzdělávání a péče, 3. Posílit kapacity pro monitorování kvality napříč jednotlivými oblastmi, 4. Zajistit, aby monitorování napomáhalo zlepšování kvality.

Ve zprávě v některých případech hovoříme o pedagogických pracovnících, učitelích, asistentech pedagoga apod. pouze v mužském rodě, a to zejména v případech, kdy tak o těchto kategoriích hovoří zákon či jiný předpis/dokument nebo tam, kde by použití obou rodů významně snižovalo čitelnost textu. V ostatních případech se dbá na použití genderově vyváženého jazyka – neutrálních tvarů či použití obou rodů.

2. Monitorování a evaluace na úrovni jednotlivých zařízení

V této kapitole poskytujeme informace o monitorování a evaluaci na úrovni jednotlivých zařízení PVP. V kapitole 2.1 se věnujeme zařízením, která jsou standardní součástí vzdělávacího systému, tedy mateřským školám a přípravným třídám základní školy (dále jen přípravná třída), v kapitole 2.2 se zaměřujeme na dětské skupiny. U každého typu zařízení uvádíme přehled legislativních opatření, která regulují monitorování a evaluaci, a podrobnou informaci o dostupných zdrojích dat pro mapování strukturální a procesní kvality. V kapitole 2.3 uvádíme stručnou informaci o zdrojích dat o ostatních zařízeních PVP. V kapitole 2.4 se zamýšlíme nad podobou standardů pro hodnocení procesní kvality a klademe si otázku, zda některé aspekty kvality nejsou při současné evaluaci a monitorování opomenuty. Jako referenční rámec nám slouží hodnotící standardy neziskových organizací (NNO) působících v PVP a zjištění z kvalitativního výzkumu uvedeného v první zprávě - „Mapování nabídky a poptávky po formálních a neformálních službách předškolního vzdělávání a péče“¹.

2.1 Mateřské školy a přípravné třídy

2.1.1 Přehled legislativních opatření upravujících kvalitu předškolního vzdělávání a péče a její monitorování a evaluaci

Hodnocení mateřských škol se uskutečňuje jako vlastní hodnocení školy a hodnocení Českou školní inspekcí (ČŠI). Inspekční činnost probíhá s periodou 3–9 let v návaznosti na potřeby školy, zjištění při poslední inspekční činnosti a počet stížností. Hodnocení školy a školského zařízení může provádět také jejich zřizovatel podle kritérií, která předem zveřejní.

Inspekční zpráva obsahuje hodnocení podmínek, průběhu a výsledků vzdělávání. Obsah inspekční zprávy projednají školní inspektoři a kontrolní pracovníci s ředitelem školy. Přípomínky k obsahu inspekční zprávy může ředitel školy podat ČŠI do 14 dnů po jejím převzetí. Česká školní inspekce posílá zřizovateli inspekční zprávu společně s připomínkami a stanoviskem ČŠI k jejímu obsahu. Inspekční zpráva včetně připomínek je veřejná a je uložena po dobu 10 let ve škole a v příslušném inspektorátu ČŠI.

¹ Kvalitativní výzkum byl realizován v rámci projektu s cílem doplnit chybějící informace. Bylo dotazováno několik desítek respondentů (zejména matek předškolních dětí a provozovatelů předškolních zařízení). Získaná data byla zpracována pomocí otevřeného kódování. Podrobnější informace o šetření jsou uvedeny v první zprávě z projektu: Mapování nabídky a poptávky po formálních a neformálních službách předškolního vzdělávání a péče.

Při hodnocení podmínek, průběhu a výsledků vzdělávání vychází ČŠI ze zásad a cílů vzdělávání stanovených školským zákonem², přičemž základním kritériem hodnocení je zejména účinnost podpory rozvoje osobnosti dítěte a dosahování cílů vzdělávání. Kritéria hodnocení předkládá ministerstvu ke schválení, schválená kritéria hodnocení ministerstvo zveřejňuje. Seznam kritérií pro školní rok 2023/2024 uvádíme v kapitole 2.1.2.

ČŠI dále zpracovává koncepční záměry inspekční činnosti a systémy hodnocení vzdělávací soustavy. Koncepční záměry ČŠI představují dokument strategického (koncepčního) charakteru, který vymezuje vizi, cíle a opatření ČŠI v oblastech souvisejících s výkonem agend inspekční činnosti, a to ve střednědobém časovém horizontu (ČŠI, 2021).

Ve vztahu k hodnocení pedagogických pracovníků školský zákon stanovuje, že pedagogičtí pracovníci mají při výkonu své pedagogické činnosti právo na objektivní hodnocení své pedagogické činnosti. Zákon č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů pak stanovuje, že v rámci kariérního systému je kariérní stupeň určen popisem činností, odbornou kvalifikací, popřípadě dalšími kvalifikačními předpoklady a systémem hodnocení, které musí pedagogický pracovník plnit, aby tyto činnosti mohl vykonávat. Podmínky zařazení pedagogického pracovníka do kariérního stupně a systém hodnocení pak stanovuje vyhláška č. 317/2005 Sb. o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků. V této vyhlášce ovšem žádný systém hodnocení pedagogického pracovníka popsán není, vyhláška stanovuje pouze výčet činností, které opravňují k zařazení do příslušného kariérního stupně (viz tabulka 1).

2 Při své činnosti se ČŠI řídí také řadou dalších legislativních předpisů: Vyhláška č. 17/2005 Sb., o podrobnějších podmínkách organizace České školní inspekce a výkonu inspekční činnosti; Zákon č. 255/2012 Sb., o kontrole (kontrolní řád), ve znění pozdějších předpisů; Zákon č. 320/2001 Sb., o finanční kontrole ve veřejné správě a o změně některých zákonů (zákon o finanční kontrole), ve znění pozdějších předpisů; Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů; Zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů; Zákon č. 85/1990 Sb., o právu petičním; Zákon č. 110/2019 Sb., o zpracování osobních údajů; Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/679 ze dne 27. dubna 2016 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů a o zrušení směrnice 95/46/ES (obecné nařízení o ochraně osobních údajů).

Tabulka 1. Příloha č. 1 k vyhlášce č. 317/2005 Sb.

UČITEL MATEŘSKÉ ŠKOLY

Kariérní stupeň	základní činnost	specializovaná činnost nebo specializace	odborná kvalifikace	další kvalifikační předpoklady
1	Vzdělávací a výchovná činnost směřující k získávání vědomostí, dovedností a návyků dětí v mateřské škole podle vzdělávacího programu. (8. platová třída)	ne	§ 6 z.	ne
2	Tvorba vzdělávacího programu třídy mateřské školy. Aplikace vzdělávacích a výchovných metod včetně případné individuální práce s dětmi se speciálními vzdělávacími potřebami. (9. platová třída)	ne	§ 6 z.	1 rok praxe
3	Tvorba vzdělávacího programu třídy mateřské školy. Aplikace vzdělávacích a výchovných metod včetně případné individuální práce s dětmi se speciálními vzdělávacími potřebami. (9. platová třída)	ano	§ 6 z.	§ 9 v. 1 rok praxe
4	Tvorba a koordinace školního vzdělávacího programu mateřské školy nebo tvorba vzdělávacích programů pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami a individuálních vzdělávacích plánů. (10. platová třída)	ano	§ 6 z.	§ 9 v. 3 roky praxe
5	Stanovování koncepce rozvoje školních vzdělávacích programů mateřských škol včetně jejich koordinace v regionu. (11. platová třída)	ano	§ 6 z.	§ 7 a § 9 v. 4 roky praxe

Vysvětlivky: z ... zákon č. 563/2004 Sb., v ... vyhláška č. 317/2005 Sb., praxe výkon přímé pedagogické činnosti

2.1.2 Dostupné zdroje dat pro monitorování a evaluaci

Základní informace o jednotlivých mateřských školách, základních školách s přípravnými třídami a speciálních základních školách s přípravným stupněm, jejich zřizovatelích a jejich kapacitě jsou přístupné veřejnosti skrz elektronický Rejstřík škol a školských zařízení (rejstriky.msmt.cz/rejskol), který je spravován MŠMT.

Agregovaná data o počtu zapsaných dětí, počtu tříd, počtech podaných a odmítnutých žádostí o přijetí i údaje o učitelích jsou publikována na webu MŠMT (<https://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/statistika-skolstvi/statisticke-vystupy-a-analyzy>). Na požádání MŠMT poskytuje databázi s údaji vztahujícími se k jednotlivým školám. Obdobná data, doplněná vlastní analýzou, publikuje každoročně také Český statistický úřad v publikaci Školy a školská zařízení. Stav předškolního vzdělávání v institucích v gesci MŠMT je každoročně prezentován také ve Výroční zprávě České školní inspekce a Výroční zprávě o stavu a rozvoji vzdělávání v České republice MŠMT.

Mateřské školy (včetně MŠ zřizovaných podle § 16, odst. 9)

Oblasti strukturální kvality sledované v MŠ

Mateřské školy vedou dokumentaci školy a evidenci dětí – školní matriku, jejíž údaje jsou předávány v agregované podobě skrze zřizovatele MŠMT pravidelně 2x ročně (k 31. 5. a k 30. 9.). Dokumentace školy (dle § 28 školského zákona) zahrnuje např. rozhodnutí o zápisu do školského rejstříku, doklady o přijímání dětí, vzdělávací program a školní řád a protokoly a záznamy o provedených kontrolách a inspekční zprávy. Školní matrika obsahuje identifikační údaje dítěte, údaje o zahájení, průběhu a ukončení jeho vzdělávání v příslušné mateřské škole, případně o jeho speciálních vzdělávacích potřebách. K 30. 9. jsou mateřské školy povinny odevzdávat výkazy o zápisu do MŠ a o počtech dětí, které MŠ navštěvují: S1-01 (Výkaz o mateřské škole), S 51-01 (Výkaz o zápisu k předškolnímu vzdělávání v mateřské škole) a S 4-01 (Výkaz o mateřské-základní škole při zdravotnickém zařízení). V neposlední řadě jsou mateřské školy povinny vést dokumentaci spojenou s hospodářskou činností a přesuny finančních prostředků.

Výkazy se vyplňují za jednotlivá samostatná místa mateřské školy (pracoviště), kde se uskutečnil zápis. Ve všech ukazatelích, které se týkají osob, se uvádí počet žen/dívek a současně počet dětí s postižením či speciálními vzdělávacími potřebami. Třídy samostatně zřízené podle § 16 odst. 9 školského zákona se pro potřeby výkaznictví označují jako „speciální třídy“. Ostatní třídy se označují jako „běžné třídy“. Škola složená výhradně ze speciálních tříd se označuje jako „speciální škola“. Jako „běžná škola“ je označena škola s minimálně jednou běžnou třídou. Je-li do rejstříku zapsána mateřská škola s více pracovišti, rozlišuje se pořadovým číslem každé pracoviště.

Škola odešle výkaz v elektronické podobě na server určený pokyny MŠMT a následně zašle zpracovatelskému místu i výpis dat potvrzený ředitelem/kou školy. Zpracovatelským místem je pro školy zřizované krajem, registrovanými církvemi a náboženskými společnostmi nebo jinou právnickou nebo fyzickou osobou odbor školství krajského úřadu, pro školy zřizované obcí nebo svazkem obcí odbor školství úřadu obce s rozšířenou působností, pro školy zřizované MŠMT je zpracovatelským místem přímo MŠMT. Výkazová data za jednotlivé školy jsou dostupná na požádání všem uživatelům z řad veřejnosti.

V MŠ navíc vykonává ČŠI veřejnosprávní kontrolu využívání finančních prostředků státního rozpočtu. Výkon finanční kontroly podle zákona č. 320/2001 Sb., o finanční kontrole ve veřejné správě a o změně některých zákonů (zákon o finanční kontrole) zajišťují obce. Získané údaje od obou zmíněných subjektů mohou rovněž sloužit jako ukazatele strukturální kvality.

Níže je uveden seznam výkazů a okruhy, které jsou v nich sledovány. Podrobná specifikace sbíraných údajů je uvedena v příloze 1.

S 1-01 – Výkaz o mateřské škole podle stavu k 30. 9.

- Informace o mateřské škole
- Děti se speciálními vzdělávacími potřebami
- Třídy a děti
- Děti ve speciálních třídách podle druhu zdravotního postižení diagnostikovaného školským poradenským zařízením
- Děti podle státního občanství, cizinci podle režimu pobytu
- Věkové složení dětí
- Žádosti o přijetí do MŠ

S 51-01 – Výkaz o zápisu k předškolnímu vzdělávání v mateřské škole podle stavu k 31. 5.

- Počty zapisovaných podle výsledku zápisu a podle věku

S 4-01 – Výkaz o mateřské škole při zdravotnickém zařízení

- Průměrné počty dětí a žáků za minulý školní rok
- Třídy, děti a žáci k 30. 9.
- Děti/žáci podle státního občanství, cizinci podle režimu pobytu k 30. 9.

R 13-01 – Výkaz o ředitelství škol podle stavu k 30. 9.

- Počet samostatných pracovišť
- Pedagogičtí pracovníci vykonávající specializované, metodické nebo metodologické činnosti
- Učitelé celkem
- Vedoucí pracovníci ve fyzických osobách
- Ostatní pedagogičtí pracovníci škol
- Vybavení školy počítači
- Vybavení školy ostatními ICT

Některé strukturální aspekty jsou sledovány v rámci inspekční činnosti (podrobněji viz následující kapitola). Součástí kritérií, která ČŠI hodnotí, je posouzení kapacity škol a materiálních, finančních a personálních podmínek.

Oblasti procesní kvality sledované v MŠ

Procesní kvalita je v MŠ sledovaná primárně ČŠI dle kritérií Kvalitní škola. Ta jsou rozdělena do šesti oblastí: Koncepce a rámec školy, Pedagogické vedení školy, Pedagogický sbor, Vzdělávání, Vzdělávací výsledky dětí a Podpora dětí při vzdělávání (rovné příležitosti). Níže uvádíme seznam kritérií pro školní rok 2023/24 (ČŠI, 2023a)³. Každé kritérium je podrobně popsáno a vysvětleno, popisy z úsporných důvodů neuvádíme, úplné znění je k dispozici na webu ČŠI: <https://www.csicr.cz/cz/cz/DOKUMENTY/Kriteria-hodnoceni>.

Inspekční činnost probíhá s periodou 3–9 let v návaznosti na potřeby školy, zjištění při poslední inspekční činnosti a počet stížností. O plánované inspekci je škola obvykle dopředu vyrozuměna. Tým inspektorů tráví v mateřské škole zpravidla několik dnů, přičemž provádí hospitační činnost ve třídách, hovoří s vedením i s personálem školy, administruje ankety a dotazníky a kontroluje dokumenty školy a hospodaření, dále bezpečnost a školní stravování.

Inspekční nástroje jsou interními dokumenty ČŠI a nejsou veřejně dostupné. ČŠI však školám nabízí řadu nástrojů pro vlastní hodnocení (<https://www.kvalitniskola.cz/Nastroje-pro-vlastni-hodnoceni>). Ty jsou určeny především základním a středním školám, ale mohou sloužit jako inspirace i pro školy mateřské. Výsledky sebehodnocení mateřské školy zpravidla nezveřejňují, slouží pro interní rozvoj školy. Na stránce věnované vlastnímu hodnocení jsou rovněž odkazy na příklady inspirativní praxe. Příklady jsou roztrženy podle jednotlivých kritérií, a slouží tedy jako demonstrace jejich kvalitního naplňování. V inspirativních případech je řada ukázek z mateřských škol.

Kvalitní škola – kritéria hodnocení. Modifikace pro předškolní vzdělávání

1. Koncepce a rámec školy

Kvalitní škola ví, kam chce směřovat, a jde úspěšně za svým cílem.

- 1.1. Mateřská škola má jasně formulovanou vizi a realistickou strategii rozvoje, které pedagogové sdílejí a naplňují
- 1.2. Mateřská škola má vzdělávací program (ŠVP), který vychází z vize a strategie rozvoje školy a je v souladu s kurikulárními dokumenty (RVP); jeho cíle jsou srozumitelné pro pedagogy i rodiče
- 1.3. Mateřská škola funguje podle jasných pravidel umožňujících konstruktivní komunikaci všech aktérů (vedení, pedagogové, rodiče) a jejich participaci na chodu školy
- 1.4. Mateřská škola je vstřícné a bezpečné místo pro děti, jejich rodiče i pedagogy
- 1.5. Mateřská škola spolupracuje s vnějšími partnery

3 kritéria na školní rok 2023/2024 viz [https://www.csicr.cz/cz/Dokumenty/Kriteria-hodnoceni/Kriteria-hodnoceni-podminek-prubehu-a-vysledk-\(8\)](https://www.csicr.cz/cz/Dokumenty/Kriteria-hodnoceni/Kriteria-hodnoceni-podminek-prubehu-a-vysledk-(8))

2. Pedagogické vedení školy

Ředitel/ka kvalitní školy je vůdčí osobností pedagogického procesu.

- 2.1. Vedení školy aktivně řídí, pravidelně monitoruje a vyhodnocuje práci školy a přijímá účinná opatření
- 2.2. Vedení školy aktivně vytváří zdravé školní klima – pečuje o vztahy mezi pedagogy, dětmi i vzájemné vztahy mezi pedagogy, dětmi i jejich rodiči a o vzájemnou spolupráci všech aktérů
- 2.3. Vedení školy usiluje o zajištění optimálních personálních podmínek pro vzdělávání, cíleně pečuje o naplnění relevantních potřeb každého pedagoga a jeho profesní rozvoj, vytváří podmínky pro výměnu pedagogických zkušeností s dalšími školami a účinně podporuje začínající pedagogy
- 2.4. Vedení školy usiluje o optimální materiální podmínky vzdělávání a pečuje o jejich účelné využívání
- 2.5. Vedení školy klade důraz na vlastní profesní rozvoj

3. Pedagogický sbor

Kvalitní školu tvoří kvalitní pedagogové.

- 3.1. Pedagogové jsou pro svou práci kvalifikovaní a odborně zdatní a ke své práci přistupují profesionálně
- 3.2. Pedagogové důsledně uplatňují při komunikaci s dětmi, rodiči a kolegy vstřícný, respektující přístup
- 3.3. Pedagogové aktivně spolupracují a poskytují si vzájemně podporu a zpětnou vazbu
- 3.4. Pedagogové podporují rozvoj demokratických hodnot a občanské angažovanosti
- 3.5. Pedagogové aktivně spolupracují na svém profesním rozvoji

4. Vzdělávání

Kvalitní vzdělávání směřující k dobrým vzdělávacím výsledkům všech dětí je základem kvalitní školy.

- 4.1. Pedagogové systematicky promýšlejí a připravují vzdělávání v souladu s vědomostními, dovednostními i postojeovými cíli definovanými v kurikulárních dokumentech školy a potřebami dětí
- 4.2. Pedagogové využívají široké spektrum výchovně-vzdělávacích strategií pro naplnění stanovených cílů
- 4.3. Pedagogové systematicky sledují vzdělávací pokrok každého dítěte a při plánování a realizaci výuky zohledňují individuální potřeby dětí
- 4.4. Pedagogové se ve své práci zaměřují na sociální a osobnostní rozvoj dětí

5. Vzdělávací výsledky dětí

Kvalitní škola umožňuje každému dítěti maximální rozvoj odpovídající jeho možnostem.

- 5.1. Mateřská škola soustavně získává informace o posunech výsledků každého dítěte ve všech vzdělávacích oblastech a reaguje na ně vhodnými pedagogickými opatřeními.
- 5.2. Výsledky vzdělávání dětí odpovídají očekávaným výsledkům podle vzdělávacích programů
- 5.3. Mateřská škola sleduje a vyhodnocuje úspěšnost dětí v průběhu, při ukončování předškolního vzdělávání a dle možností i v dalším vzdělávání a aktivně s výsledky pracuje v zájmu zkvalitnění vzdělávání

6. Podpora dětí při vzdělávání (rovné příležitosti)

Kvalitní škola sleduje vzdělávací pokroky všech dětí a cíleně podporuje ty, kdo vyžadují speciální péči.

- 6.1. Mateřská škola vytváří každému dítěti a jeho rodině rovné příležitosti ke vzdělávání bez ohledu na jeho pohlaví, věk, etnickou příslušnost, kulturu, rodný jazyk, náboženství, rodinné zázemí, ekonomický status nebo potřebu podpůrných opatření
- 6.2. Mateřská škola poskytuje účinnou podporu všem dětem s potřebou podpůrných opatření
- 6.3. Mateřská škola věnuje patřičnou pozornost osobnostnímu rozvoji dětí, rozvíjí u nich otevřenost, toleranci a respekt vůči jinakosti a dbá na to, aby žádné dítě nebylo vyčleňováno z kolektivu

Přípravné třídy, přípravné ročníky základních škol

Oblasti strukturální kvality sledované v přípravných třídách a přípravných ročnících

Dokumentace vedená a předávaná příslušným orgánům o přípravných třídách a přípravných ročnících základních škol je obdobná dokumentaci mateřských škol (viz výše). Údaje o nich se vykazují jako součást údajů o základní škole, ke které přísluší. Zároveň jsou vykazovány ve výkazu a S 4c-01 (Výkaz o přípravné třídě základní školy a o přípravném stupni základní školy speciální). Níže uvádíme okruhy, které jsou ve výkazu zjišťovány, podrobná informace o jednotlivých údajích je uvedena v příloze 1.

S 4c-01 – Výkaz o přípravné třídě základní školy a o přípravném stupni základní školy speciální podle stavu k 30. 9.

- Děti se speciálními vzdělávacími potřebami
- Třídy a děti
- Děti ve třídách přípravného stupně podle druhu zdravotního postižení
- Děti podle státního občanství, cizinci podle režimu pobytu
- Věkové složení dětí

Oblasti procesní kvality sledované v přípravných třídách a přípravných ročnících

Procesní kvalita je sledována v rámci inspekční činnosti v základních školách, jejichž součástí jsou přípravné třídy a přípravné ročníky.

Inspekční činnost probíhá jednou za 3–9 let. Škola je hodnocena podle kritérií Kvalitní škola pro ZŠ. Kritéria jsou obdobná kritériím uvedeným výše pro MŠ. Inspekční činnost je zaměřena na celou školu, přípravné třídy a přípravné ročníky jsou hodnoceny podle kritérií pro předškolní vzdělávání.

2.1.3 Silné a slabé stránky monitorování a evaluace v mateřských školách a přípravných třídách

Monitorování a evaluace strukturální kvality

Statistický sběr dat o mateřských školách a přípravných třídách je prováděn systematicky, o dětech a jejich učitelích je shromažďováno velké množství informací, které umožňují systematicky monitorovat a vyhodnocovat řadu aspektů strukturální kvality. Sběr dat je však možno dále zdokonalovat tak, aby bylo možno monitorovat a vyhodnocovat ještě více aspektů PVP ve vyšší kvalitě. Bylo by rovněž vhodné zajistit veřejnou dostupnost výkazových dat pro další analytické využití s patřičnou dokumentací.

Nedostatkem dat o mateřských školách je nekonzistence mezi údaji o kapacitě a počtu dětí v některých MŠ, která pravděpodobně svědčí o nedostatečné aktualizaci údajů o kapacitách jednotlivých zařízení. Dalším nedostatkem je skutečnost, že při dokumentování procesu přijímání dětí do mateřských škol nejsou evidovány počty dětí, ale počty žádostí, takže informace o převisu poptávky nad nabídkou jsou velmi nepřesné. Mateřské školy zároveň

nevykazují docházku jednotlivých dětí (i když ji evidují), tedy chybí informace o čase, který děti zapsané v mateřské škole v zařízení skutečně tráví. Chybí rovněž standardizované údaje o poplatcích spojených s docházkou do mateřské školy a o službách, které mateřské školy poskytují (typicky aktivity na podporu předškolních dětí, logopedické kroužky, výuka angličtiny, hry na flétnu, výtvarné kroužky), a výši úplaty za tyto služby.

Důležité je rovněž zpřesnit způsob vykazování dětí v kategorii dětí se „znevýhodněním souvisejícím s odlišným kulturním prostředím nebo jinými životními podmínkami dítěte, které brání v naplnění jeho vzdělávacích možností na rovnoprávném základě s ostatními“. Zkušenosti ukazují, že tato kategorie je jednotlivými školami chápána velmi různě a data jsou značně nespolehlivá, což brání monitorování a evaluaci podpory, která se v systému těmto dětem dostává. Tento nedostatek se vztahuje k výkazům o mateřských školách i o přípravných třídách ZŠ.

Monitorování a evaluace procesní kvality

Inspekce probíhají pravidelně podle promyšlených kritérií, která jsou pravidelně aktualizována. Kritéria zahrnují řadu důležitých aspektů procesní kvality. V hodnocení však není dostatečně zastoupen hlas dětí ani jejich rodičů. Realizace inspekcí v jednotlivých školách s periodou 3–9 let dále neumožňuje při ad hoc výběru zobecňovat vyhodnocení procesní kvality na menší celky, bylo by vhodné zařazovat školy do inspekčního programu systematicky tak, aby zobecnění bylo možné.

Mateřské školy by dle zákona měly provádět vlastní hodnocení, na rozdíl od základních škol však nemají povinnost vypracovávat výroční zprávu, která by měla být na vlastním hodnocení založena. Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání ukládá mateřským školám povinnost vytvořit si v rámci školního vzdělávacího programu vlastní systém autoevaluace. Konkrétně má povinnost specifikovat: předmět evaluace (na které konkrétní jevy se mateřská škola zaměří); metody a techniky evaluace (formy, způsob vyhodnocování); časový plán (konkrétní termíny či frekvence hodnocení); odpovědnost učitelů a učitelek a dalšího personálu (kdo bude za co zodpovědný). Autoevaluaci může provádět ředitel/ka školy, pedagogický sbor i každý jednotlivý učitel/ka. Na základě jednotlivých zjištění a poznatků by měl/a ředitel/ka hodnotit vzdělávací výsledky, jednotlivé zaměstnance i mateřskou školu jako celek a přijímat konkrétní opatření. Systém ovšem neobsahuje žádný mechanismus, který by autoevaluační činnost mateřských škol podporoval, a není žádná evidence o tom, zda a jak ji mateřské školy skutečně provádějí.

I když jedna oblast hodnocení je specificky zaměřena na rovnost příležitostí, zdá se, že inspekční hodnocení dostatečně nepodchycuje segregační tendence v systému ani nedostatečnou schopnost některých mateřských škol zajistit kvalitní péči pro děti s odlišným kulturním zázemím (typicky děti ukrajinských uprchlíků či romské děti).

2.2 Dětské skupiny

2.2.1 Přehled legislativních opatření upravujících kvalitu péče a její monitorování

Kontrolu plnění zákonných podmínek a povinností v poskytování péče v dětských skupinách provádí Státní úřad inspekce práce a oblastní inspektoráty práce, zřízené podle zákona o inspekci práce.

Cílem kontroly je ověřit, jak kontrolovaná osoba plní povinnosti, které jí vyplývají především ze zákona o poskytování služby péče o dítě v dětské skupině. Řídí se pravidly obsaženými v zákoně č. 255/2012 Sb., o kontrole (kontrolní řád). Kontroluje například následující skutečnosti:

- označování subjektu (u DS vzniklých po novele označování v názvu „dětská skupina“)
- dodržování podmínek pro poskytování služby péče o dítě – bezúhonnost poskytovatele, bezúhonnost pečující osoby v pracovněprávním vztahu, odborná způsobilost pečující osoby, zdravotní způsobilost pečující osoby, věk a plná svéprávnost pečující osoby
- stanovení kritérií pro určení výše úhrady nákladů (podíleli-li se rodiče) – zastropované školkovné
- dodržování max. počtu dětí v dětské skupině
- stanovení potřebného počtu pečujících osob (1 až 3) v závislosti na velikosti dětské skupiny;
- zpracování a dodržování vnitřních pravidel
- zpracování a dodržování plánu výchovy a péče
- vedení evidence dětí
- uzavření písemné smlouvy o poskytování služby s rodičem před zahájením poskytování služby, která obsahuje náležitosti dle zákona, včetně příloh

Záležitosti, které se týkají stravování, prostoru a provozu, spadají do kompetence krajských hygienických stanic, zřízených na základě zákona o ochraně veřejného zdraví. Kontroly probíhají na základě podnětů nebo dle potřeb, nejsou nijak sytematizovány.

Monitorování a evaluace se řídí zákonem č. 247/2014 Sb., o poskytování služby péče o dítě v dětské skupině a o změně souvisejících zákonů. Ten stanovuje standardy kvality péče (tabulka 2), které slouží k ověřování kvality služby péče o dítě. Tyto standardy je poskytovatel povinen dodržovat. Standardy kvality péče jsou souborem kritérií, jejichž prostřednictvím se posuzuje úroveň kvality poskytování služby péče o dítě v dětské skupině v oblasti péče o dítě a naplňování potřeb dítěte a personálního a provozního zabezpečení. Plnění standardů kvality péče se hodnotí systémem bodů. Dodržování standardů kvality péče poskytovatelem a financování poskytování služby péče o dítě v dětské skupině prostřednictvím příspěvku na provoz dětské skupiny kontroluje MPSV, jak je podrobněji popsáno níže.

Vyhláška č. 350/2021 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o poskytování služby péče o dítě v dětské skupině a o změně souvisejících zákonů, stanovuje podrobnosti k bodovému hodnocení plnění standardů kvality péče. Každému kritériu se započtou 2 body, jestliže kritérium je splněno výborně; 1 bod, jestliže kritérium je splněno dobře; 0 bodů, jestliže kritérium není splněno. Standardy kvality péče se považují za splněné, je-li za každé kritérium započten alespoň 1 bod.

2.2.2 Dostupné zdroje dat pro monitorování a evaluaci

Oblasti strukturální kvality sledované v DS

Všechny registrované dětské skupiny jsou vedeny v elektronické Evidenci dětských skupin (evidence.mpsv.cz/eEDS) na základě **Žádosti o udělení oprávnění k poskytování péče o dítě v dětské skupině**, případně **Oznámení o změně v evidenci poskytovatelů služby péče o dítě v dětské skupině** a z povinných příloh doručených k těmto dokumentům⁴.

Zde se nachází informace o celkovém počtu dětských skupin jejich poskytovatele, jejich kapacitě, právní formě a adrese. Tato data jsou veřejnosti volně přístupná.

Informace o počtu dětí, které do dětských skupin reálně docházejí, by teoreticky bylo možno získat z žádostí o příspěvek na provoz dětských skupin. **Žádost o příspěvek se podává měsíčně**⁵. Je založena na smlouvách uzavřených s rodiči dětí, které obsahují informaci o datu narození dítěte a rozvrh jeho docházky do dětské skupiny. Z žádostí o příspěvky je tak teoreticky možno získat informaci nejen o účasti různých starších dětí na PVP, ale i o době, kterou v zařízení tráví. Tato informace je pouze přibližná, neboť absence dítěte nemusí být vykazována, pokud je v dětské skupině nahradí jiné dítě. Podle informací pracovníků MPSV však tato data nejsou k dispozici pro účely monitorování a evaluace.

Financování je zároveň hrazeno z různých zdrojů, tedy na MPSV žádá pouze část poskytovatelů. Centrální evidence žádostí o poskytnutí dotace neexistuje. Některé dětské skupiny navíc o příspěvky na provoz nežádají, čímž se vyhnou poměrně složité administrativě.

MZ vede evidenci poskytovatelů dle § 7, odst. 1 Zákona č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví pro účely hygienických kontrol: § 7, odst. 1 Zákona č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví vymezuje zařízení podléhající hygienickým požadavkům. Provozovatelé zařízení podléhající zákonu jsou povinni se přihlásit, často přihlášení probíhá automaticky ze strany stavebního úřadu v situaci, kdy dochází ke stavebním úpravám zařízení. Registr MZ tak kromě mateřských škol a dětských skupin, které jsou v evidenci MŠMT, respektive MPSV, obsahuje rovněž informaci o subjektech, které jinde evidovány nejsou. Ohlašovací povinnosti však podléhají pouze subjekty, které zajišťují stravování, takže ani zde není seznam úplný. K 9. 1. 2024 obsahoval registr krajských hygienických stanic 147 zařízení pro děti mladší tří let.

- 4 K Žádosti jsou dokládány tyto přílohy:
doklad o vlastnickém nebo jiném právu k objektu nebo prostorám, z něhož vyplývá oprávnění tento objekt nebo prostory užívat k poskytování služby péče o dítě v dětské skupině,
doklad prokazující splnění požadavků požární ochrany zpracovaný osobou, které byla udělena autorizace pro požární bezpečnost staveb podle jiného právního předpisu,
závažné stanovisko krajské hygienické stanice o splnění hygienických požadavků na stravování, prostory a provoz, v nichž bude poskytována služba péče o dítě v dětské skupině, stanovených tímto zákonem nebo jiným právním předpisem,
smlouva o pojištění odpovědnosti za újmu nebo potvrzení o uzavření smlouvy o pojištění odpovědnosti za újmu, které vystaví pojišťovna,
doklad o bezúhonnosti fyzické osoby uvedené v § 5 odst. 4 větě čtvrté (tj. cizinec),
rámcový popis majetkového zajištění a financování poskytování služby péče o dítě v dětské skupině.
- 5 https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/D%C4%9Btsk%C3%A9skupiny_manu%C3%A1l_v1_7.pdf/e2187165-4a00-abd6-4d65-0697bd19ab7e

Oblasti procesní kvality sledované v DS

Obsah kritérií kvality je uveden v příloze č. 1 k vyhlášce č. 350/2021 Sb. V ní jsou kritéria rozdělena do tří oblastí. Výčet kritérií je uveden v tabulce č. 2.

Tabulka 2. Obsah kritérií pro posuzování kvality péče v dětské skupině

A. Oblast péče o dítě a naplňování potřeb dítěte	
Kritérium 1 Kvalita plánu výchovy a péče	Plán výchovy a péče zohledňuje věkové složení dětí, individuální potřeby každého dítěte vzhledem k jeho zdravotnímu a psychickému stavu, nastavuje vhodné psychosociální podmínky výchovné péče v dětské skupině a je založen na výchovných hodnotách a přístupech umožňujících dětem dosáhnout jejich plného potenciálu, zejména kognitivní, sociální, emocionální, fyzické a jazykové schopnosti a dovednosti. Plán výchovy a péče upravuje podmínky a způsoby zajištění péče v případě přijetí dítěte se specifickými potřebami. Část dne je vyhrazena pobytu venku.
Kritérium 2 Postup při adaptaci dítěte na pobyt v dětské skupině	Poskytovatel písemně zpracuje proces nástupu dítěte do dětské skupiny a podle těchto pravidel postupuje. Poskytovatel zohledňuje individuální potřeby dítěte. Poskytovatel s pravidly postupu při adaptaci dítěte na pobyt v dětské skupině seznámí rodiče dítěte a pokud možno aktivně je zapojuje do procesu adaptace.
Kritérium 3 Sledování vývoje dítěte	Poskytovatel nastaví pozorovací a vyhodnocovací procesy ve vývoji dítěte.
Kritérium 4 Komunikace s rodiči dítěte o potřebách a vývoji dítěte	Pečující osoby průběžně a pravidelně konzultují s rodiči potřeby a vývoj dítěte.
B. Oblast personálního zabezpečení	
Kritérium 1 Péče o zaměstnance	Poskytovatel jasně vymezuje práva a povinnosti v rámci jednotlivých činností zaměstnanců podílejících se na poskytování služby péče o dítě v dětské skupině. Poskytovatel zajišťuje těmto zaměstnancům podporu, zejména formou evaluace, reflexe, zpětné vazby v kolektivu, psychohygieny nebo supervize.
Kritérium 2 Kvalita dalšího vzdělávání pečujících osob	Poskytovatel zjišťuje potřeby pečujících osob v oblasti dalšího vzdělávání s ohledem na skladbu dětí. Pečující osoby se účastní vzdělávání, které směřuje k respektu potřeb dětí a které reaguje na aktuální témata v oblasti výchovy a péče o dítě.
C. Oblast provozního zabezpečení	
Kritérium 1 Dodržování vnitřních pravidel	Poskytovatel zajistí dodržování vnitřních pravidel a na jejich základě zajistí plnou informovanost rodičů a veřejnosti o způsobu péče o děti.
Kritérium 2 Zajištění bezpečnosti dětí	Poskytovatel dostatečně zajistí bezpečné prostředí z hlediska předcházení úrazu dětí a pečujících osob. Poskytovatel zohlední věkové složení dětí a počet pečujících osob k zajištění bezpečného prostředí, zejména v době stravování.
Kritérium 3 Řešení mimořádných situací	Poskytovatel písemně zpracuje základní rizikové a nouzové situace, které mohou nastat v souvislosti s poskytováním služby, a všechny zaměstnance prokazatelně seznámí s postupy při jejich řešení.

Informace o průběhu hodnocení dětských skupin nejsou k dispozici. Výsledky nejsou veřejné. Kontroly plnění standardů kvality péče o děti v dětských skupinách probíhají jak na základě obdržených podnětů, tak skrze náhodný výběr dětských skupin. Kontroly provádějí zaměstnanci MPSV. Vzhledem k narůstajícímu počtu dětských skupin je aktuální personální kapacita hodnocení standardů kvality ze strany MPSV nedostatečná. Tuto agendu je nezbytné do budoucna posílit.

2.2.3 Silné a slabé stránky monitorování a evaluace dětských skupin

Monitorování a evaluace strukturální kvality

Veřejně dostupná jsou pouze data o kapacitách dětských skupin, nikoli o dětech, které do nich reálně docházejí. Pro dětské skupiny, které žádají o příspěvek na péči, jsou sbírána podrobná data o dětech, které je navštěvují. Tato data umožňují získat obrázek nejen o věkovém složení dětí, ale i o délce pobytu v zařízení. Tato data však nejsou centrálně shromažďována ani využívána pro monitorování a evaluaci systému. Monitorování a evaluace strukturální kvality tedy neprobíhá.

Monitorování a evaluace procesní kvality

Byla vytvořena kritéria pro hodnocení procesní kvality dětských skupin. Personální kapacita na kontroly na MPSV je silně nedostatečná. Kontroly probíhají (jak na základě podnětů, tak namátkově), ale nejsou systematické a není jich tolik, kolik by bylo potřeba.

Z kvalitativního šetření vyplynulo, že v některých dětských skupinách probíhají rozmanité a hodnotné autoevaluační aktivity, které jsou založeny na vlastních kritériích kvality. V těchto kritériích je zpravidla zohledněno rovněž hodnocení rodičů. Některé zastřešující organizace vytvářejí autoevaluační nástroje pro použití ve všech členských organizacích.

Monitorování a evaluace v dětských skupinách jsou komplikovány faktem, že do nich vstupuje řada různých subjektů, tedy kromě MPSV a hygienických stanic ještě úřad inspekce práce.

2.3 Další zařízení

Denní a týdenní stacionáře

Data o kapacitách denních a týdenních stacionářů, poskytujících péči dětem, které mají sníženou soběstačnost z důvodu zdravotního postižení a jejichž situace vyžaduje pravidelnou pomoc jiné fyzické osoby, jsou v gesci MPSV. Rozhodnutí o registraci obsahuje údaj o kapacitě poskytovaných sociálních služeb. Naplněnost se rovněž odvíjí od výše poskytované dotace.

Kvalita poskytovaných služeb je sledována a hodnocena prostřednictvím inspekci poskytovaných sociálních služeb, které vykonává MPSV. Výkon inspekci poskytovaných sociálních služeb upravuje § 97 až 99 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů. Kvalita poskytovaných sociálních služeb je hodnocena prostřednictvím posuzování míry naplňování požadavků Standardů kvality sociálních služeb a podle § 88 písm. h) zákona o sociálních službách jsou poskytovatelé sociálních služeb povinni je dodržovat. Tyto Standardy jsou uvedeny v Příloze č. 2 Vyhlášky č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.

Denní rehabilitační stacionář

Data o kapacitách a využití rehabilitačních stacionářů jsou dostupná v Ústavu zdravotnické statistiky a informací ČR. Data o nich jsou vykazována ve výkazu A (MZ) 1-01, a to jednou ročně. Zde se vykazuje počet a kvalifikace zaměstnanců, údaje o činnosti zařízení a údaje o počtu navštěvujících a jejich diagnóze. Děti se pro účely tohoto výkazu dělí do věkových kategorií 0–2 roky a 3–14 let, nelze z nich tedy přesně určit, kolik je v těchto zařízeních dětí předškolního věku (ÚZIS, 2020). Dle Zdravotnické ročenky České republiky bylo v roce 2020 evidováno 27 takovýchto zařízení (ÚZIS, 2021).

Centra předškolních dětí

Domy dětí a mládeže, ve kterých se centra předškolních dětí nacházejí, jsou jako školská zařízení uvedeny v Rejstříku škol a podléhají pravidelnému výkaznictví (výkaz Z 15-1 o střediscích volného času). Tento výkaz obsahuje informaci o předškolních dětech pravidelně navštěvujících středisko volného času, ale nejsou v něm údaje specificky o centrech předškolních dětí (CPD). K 31. 10. 2023 navštěvovalo střediska volného času pravidelně 45 585 předškolních dětí. Bylo by jistě užitečné zjistit, jaký podíl z těchto dětí dochází do programu, který plní funkci mateřské školy, to však z výkazových dat nelze.

Lesní kluby

Asociace lesních MŠ (ALMŠ) sdružuje lesní mateřské školy, které jsou zapsány ve školském rejstříku (a tudíž se nacházejí v evidenci MŠMT a jsou obsaženy ve výkazu S1-01 pod kódem A15), a lesní kluby, které nejsou jinde evidovány. ALMŠ sbírá od svých členských organizací pravidelně velké množství dat vztahujících se ke strukturální a profesní kvalitě. Zjišťovány jsou tyto údaje: počet tříd, počet dětí, počet dětí mladších tří let, počet dětí s odkladem povinné školní docházky, počet dnů provozu za týden, četnost docházky, délka pobytu v přírodě, délka volné hry, délka předškolní přípravy, návštěva kulturních akcí, zahradničení, pedagogická koncepce a její implementace, způsob řízení, práce s dětmi se SVP a jejich začleňování do kolektivu LMŠ/LK, počet dospělých v týmu LMŠ/LK (zaměstnanci, dobrovolníci) a jejich kvalifikace, zázemí LMŠ/LK (prostor pro odpočinek, pitná voda, toalety), pojištění a úrazy, zajištění dopoledních a odpoledních svačin a obědů, způsob úhrady provozu LMŠ/LK, mzdy personálu, komunikace s úřady, podpora dalšího vzdělávání. Tato data ovšem nevypovídají o všech dětských klubech, neboť některé kluby nejsou členy asociace ALMŠ. Data jsou využívána k monitorování a evaluaci jednotlivých zařízení a činnosti asociace vedením asociace ALMŠ.

Rodinná centra

Jelikož neexistuje žádný sdružující rejstřík rodinných center ani povinnost centrum nahlašovat státním orgánům, nejsou dostupné přesné informace o tom, kolik takových center je v současné době v České republice v provozu. Nicméně mnohá centra jsou členy nějaké zastřešující organizace, z nichž největší je Síť pro rodinu, z. s., která k roku 2022 zastřešovala 253 členských organizací. Další organizace (Unie center pro rodinu a komunitu, Rodinný svaz ČR) mají zpravidla desítky členů. Zároveň jsou v provozu centra, která nejsou členy žádného sdružujícího spolku. Zastřešující organizace zpravidla nedisponují komplexní informací o tom, kolik z členských center provozuje adaptační kroužky pro předškolní děti ani kolik dětí v jakém věku do nich dochází. Nejsou rovněž k dispozici informace o tom, zda probíhá v adaptačních centrech hodnocení kvality, ať už interní nebo externí.

Předškolní kluby při sociálních službách

Jelikož neexistuje žádný sdružující rejstřík předškolních klubů ani povinnost předškolní klub nahlašovat státním orgánům, nejsou dostupné přesné informace o tom, kolik předškolních klubů je v současné době v České republice v provozu.

Péče o děti zajišťovaná živnostníky

O zařízeních provozovaných na základě živnosti nejsou sbírána žádná data mimo jednotlivé záznamy podnikatelských subjektů v živnostenském rejstříku (www.rzp.cz). Ty ovšem reflektují pouze to, kolik živností bylo založeno (a případně zrušeno), ale ne to, zda je daný podnikatelský subjekt momentálně aktivní a jakou podobu jeho činnosti má. Počty volných živností nejsou sledovány. Odborný odhad, provedený v rámci **Analýzy dostupnosti zařízení péče o děti v předškolním věku** (Zykanová & Janhubová, 2020), udával ke konci roku 2018 20-291 zařízení s maximální možnou souhrnnou kapacitou 4 600 dětí provozovaných na základě vázané činnosti „Péče o dítě do tří let věku v denním režimu“. Z výzkumu provedeného v rámci této analýzy také vyplývá, že naprostá většina zařízení registrovaných na základě živnosti je zároveň registrováno jako dětská skupina nebo mateřská škola, a tudíž součástí příslušné evidence.

2.4 Podněty pro doplnění kritérií pro hodnocení procesní kvality

V kapitole 2.1 a 2.2 byly popsány existující standardy formálního předškolního vzdělávání a péče. Z hlediska hodnocení procesní kvality péče je pro zařízení, která jsou součástí vzdělávacího systému, nejdůležitější **Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání a Kritéria hodnocení podmínek, průběhu a výsledků vzdělávání**, podle kterých hodnotí zařízení Česká školní inspekce. V případě dětských skupin jsou stěžejním standardem **Kritéria pro posuzování kvality péče v dětské skupině**.

V systému předškolního vzdělávání a péče existuje ovšem řada dalších standardů a principů, které charakterizují náležitosti kvalitní práce předškolních pedagogů a zařízení poskytujících předškolní vzdělávání a péči. V příloze 4 uvádíme některé z těchto standardů, které jsou v ČR rozšířeny nebo které považujeme za inspirativní. Z úsporných důvodů uvádíme pouze hlavní kategorie, nikoli celé standardy, ty lze dohledat na uvedených odkazech. Tyto standardy demonstrují, že v systému předškolního vzdělávání a péče v ČR existuje pokročilé přemýšlení o charakteristikách kvalitního předškolního vzdělávání a péče, z kterého lze těžit při aktualizaci stávajících kritérií pro hodnocení procesní kvality PVP.

Důležitým aspektem těchto dalších standardů je důraz kladený na individuální péči o jednotlivé děti a na systematické sledování jejich rozvoje. Velká pozornost je rovněž věnována komunikaci s rodiči. Podrobné rozpracování těchto aspektů kvality v dosud používaných oficiálních kritériích pro hodnocení procesní kvality chybí. Kvalitativní šetření přitom přineslo přesvědčivé doklady o tom, že v nedostatku schopnosti přizpůsobit péči individuálním potřebám jednotlivých dětí, v neschopnosti učitelek komunikovat s rodiči o jejich dětech a efektivně jim poskytovat informace, spatřují rodiče aktuálně největší slabinu mateřských škol. V příloze 5 uvádíme nálezy kvalitativního šetření, které ukazují, jaké aspekty péče by měly být ve standardech kvality péče více akcentovány. To by pravděpodobně znamenalo, že by monitorování mělo zahrnout i rodiče dětí a pokud možno i děti samotné, což se ve formálním systému předškolního vzdělávání a péče v ČR zpravidla neděje.

3. Monitorování a evaluace na úrovni obcí

Obce jsou zřizovateli většiny mateřských škol. Na rozdíl od základních škol, mateřské školy nejsou dle školského zákona povinny vypracovávat výroční zprávu a zasílat ji zřizovateli, zřizovatel tedy nemá de facto povinnost (ani formální příležitost) mateřskou školu, kterou zřizuje, pravidelně hodnotit. Nicméně, školský zákon v § 12 v odstavci 5 stanovuje, že zřizovatel může provádět hodnocení školy a školského zařízení podle kritérií, která předem zveřejní. ČŠI navíc zasílá zřizovateli inspekční zprávy z hodnocení, které provádí ve 3 až 9letých intervalech.

4. Monitorování a evaluace na národní a regionální úrovni

Hlavním cílem této kapitoly je podívat se na to, jakým způsobem jsou vyhodnocovány dlouhodobé strategické cíle týkající se PVP. Dále se tedy zabýváme hlavními strategickými dokumenty obou resortů (MPSV i MŠMT), které vytyčují cíle týkající se předškolního vzdělávání a péče, a snažíme se dokumentovat jejich monitorování.

4.1 Působnost MŠMT

V segmentu MŠ by měly být monitorovány cíle stanovené ve strategických a implementačních dokumentech vzdělávací politiky. Jedná se zejména o tyto dokumenty:

- Strategie vzdělávací politiky ČR do roku 2030+ (MŠMT, 2020);
- Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky 2023–2027 (MŠMT, 2023).

4.1.1 Strategie vzdělávací politiky ČR do roku 2030+

Strategie zmiňuje předškolní vzdělávání ve **Strategickém cíli 2: Snížit nerovnosti v přístupu ke kvalitnímu vzdělávání a umožnit maximální rozvoj potenciálu dětí, žáků a studentů** jako svébytné vzdělávání, které je důležité pro dosažení dobrých výsledků v navazujícím vzdělávání. Poukazuje také na důležitost edukace rodičů dětí ze znevýhodněného prostředí. Pro oblast předškolního vzdělávání stanovuje specifické cíle ve dvou kartách.

Karta Podpora předškolního vzdělávání

Hlavním cílem opatření je neustále zvyšovat kvalitu předškolního vzdělávání a zapojovat do něj čím dál více dětí. Cestou ke zvýšení kvality bude proměna obsahu vzdělávání s důrazem na klíčové kompetence, podpora pedagogů a individualizovaná práce s dětmi.

Pro naplnění těchto cílů Strategie 2030+ stanovuje následující opatření a klíčové aktivity:

Opatření č. 1 Zvýšení účasti dětí v předškolním vzdělávání

- Klíčová aktivita 1.1 Analýza příčin a návrh opatření
- Klíčová aktivita 1.2 Meziresortní spolupráce na podporu komunikace se zákonnými zástupci
- Klíčová aktivita 1.3 Zajištění potřebných kapacit

Opatření č. 2 Aktualizace RVP PV a zvýšení kvality předškolního vzdělávání

- Klíčová aktivita 2.1 Aktualizace RVP PV
- Klíčová aktivita 2.2 Podpora implementace RVP PV
- Klíčová aktivita 2.3 Podpora pedagogické diagnostiky

Opatření č. 3 Podpora pedagogů a vedení školy

- Klíčová aktivita 3.1 Zvýšení kvality přípravného vzdělávání
- Klíčová aktivita 3.2 Posilování řídicích kompetencí vedoucích pracovníků
- Klíčová aktivita 3.3 Podpora dalšího vzdělávání

Opatření č. 4 Parametrizace financování a nákladovosti MŠ

- Klíčová aktivita 4.1 Snižování počtu dětí na učitele
- Klíčová aktivita 4.2 Racionalizace finančních toků

Karta Zvyšování kvality vzdělávání ve strukturálně postižených regionech

Hlavním cílem opatření je zvýšit kvalitu vzdělávání ve strukturálně postižených krajích s důrazem na zvýšení účasti dětí v předškolním vzdělávání, metodickou podporu škol vzdělávajících vysoký podíl sociálně znevýhodněných žáků a jejich zřizovatelů.

Opatření č. 1: Komplexní podpora pro školy v obcích s vyšším podílem dětí a žáků ohrožených sociálním vyloučením v Karlovarském a Ústeckém kraji

- Klíčová aktivita 1.1: Posílení odborné kapacity a kompetence pro práci s různorodými skupinami dětí a žáků

Opatření č. 2: Omezení segregačních tendencí v základním školství

- Klíčová aktivita 2.1: Metodická podpora zřizovatelů v oblasti regulace spádovosti

Opatření č. 3: Zvýšení účasti dětí na předškolním vzdělávání v Karlovarském a Ústeckém kraji

- *Klíčová aktivita 3.1* Odstranění objektivní finanční bariéry bránící v přístupu ke vzdělávání
- *Klíčová aktivita 3.2* Podpora spolupráce rodiny a školy

Opatření č. 4: Cílená finanční podpora nástupu čerstvých absolventů do pedagogické praxe ve školách v Karlovarském a Ústeckém kraji

- *Klíčová aktivita 4.1:* Finanční motivace čerstvým absolventům k nástupu do škol v Karlovarském a Ústeckém kraji

U jednotlivých klíčových aktivit jsou podrobněji popsány výstupy, jejich součástí ovšem nejsou indikátory.

V roce 2022 byl vydán a následně v roce 2024 aktualizován Monitorovací rámec stavu a vývoje vzdělávací soustavy ČR (MŠMT, 2024), který doplňuje implementaci Strategie vzdělávací politiky ČR do roku 2030+ (dále jen S2030+). Tento rámec má primárně sloužit pro monitoring vývoje široké škály dostupných ukazatelů o stavu vzdělávací soustavy ČR v porovnatelné časové řadě z národních i mezinárodních šetření. Klíčové údaje, které by měly sloužit k primárnímu vyhodnocování dopadů vzdělávací politiky ČR ve vazbě na cíle S2030+, jsou v Monitorovacím rámci označeny jako Indikátory („Soubor indikátorů S2030+“). Indikátorová soustava obsahuje 44 indikátorů, z kterých se pět týká oblasti předškolního vzdělávání a péče. Je v ní stanovena návaznost na Strategii 2030+, gestor dat, periodicita sběru, výchozí hodnota, aktuální hodnota a zamýšlený trend.

Cílový stav indikátoru ovšem stanoven není. Jedná se o tyto indikátory:

1

Podíl počtu dětí ve věku 3–5 let navštěvujících MŠ z celkového počtu 3–5letých dětí v populaci

Gestor dat: MŠMT

Periodicita sběru: každý rok

Výchozí hodnota za ČR (2020): 88,33 %

Aktuální hodnota za ČR (2022): 90,49 %

Zamýšlený trend: stoupající

Použita byla příslušná data o počtech dětí ve věku 3–5 let z výkonového výkazu S01 o mateřské škole podle stavu k 30. 9. příslušného roku a data o počtech dětí ve věku 3–5 let v populaci z dat o věkové struktuře v krajích od ČSÚ přepočtena ke stavu 31. 8.

2

Podíl dětí 6letých a starších navštěvujících MŠ, přípravnou třídu ZŠ nebo přípravný stupeň ZŠ speciální k počtu všech 6letých

Gestor dat: MŠMT

Periodicita sběru: každý rok

Výchozí hodnota za ČR (2020): 22,18 %

Aktuální hodnota za ČR (2022): 23,26 %

Zamýšlený trend: klesající

Rozhodné datum je 31. 8. (tedy počet dětí v příslušném věku narozených mezi 1. 9. minulého roku a 31. 8. příslušného roku) pro čítelel i pro jmenovatel.

3

Průměrný věk učitelů v MŠ (veřejné školy)

Gestor dat: MŠMT

Periodicita sběru: každý rok

Výchozí hodnota za ČR (2020): 44,56

Aktuální hodnota za ČR (2022): 44,35

Zamýšlený trend: klesající

Použita data z Ministerstva financí ČR z Informačního systému IS o platech. Veřejným zřizovatelem je: Státní správa ve školství (MŠMT), Obec, Jiný ústřední orgán státní správy.

4

Podíl nekvalifikovaných učitelů

Gestor dat: MŠMT

Periodicita sběru: každý rok

Výchozí hodnota za ČR (2020): 6,95 %

Aktuální hodnota za ČR (2023): 8,06 %

Zamýšlený trend: klesající

Učitelé bez kvalifikace jsou učitelé nesplňující požadované vzdělání podle zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících, ve znění pozdějších předpisů, ani se na ně nevztahuje některá z výjimek (§ 22 odst. 4 a 5, § 32 odst. 1, § 8 odst. 4, § 9 odst. 9, § 10 odst. 2, § 11 odst. 5 a 6).

5

Podíl nekvalifikovaných učitelů MŠ

Gestor dat: MŠMT

Periodicita sběru: každý rok

Výchozí hodnota za ČR (2020): 6,14 %

Aktuální hodnota za ČR (2023): 5,91 %

Zamýšlený trend: klesající

Učitelé bez kvalifikace jsou učitelé nesplňující požadované vzdělání podle zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících, ve znění pozdějších předpisů, ani se na ně nevztahuje některá z výjimek (§ 22 odst. 4 a 5, § 32 odst. 1, § 8 odst. 4, § 9 odst. 9, § 10 odst. 2, § 11 odst. 5 a 6).

Vybrané indikátory se tedy zabývají podílem dětí, které by měly a které by naopak neměly být v předškolním vzdělávání, průměrným věkem a kvalifikovaností učitelů. Indikátory pro předškolní vzdělávání se tedy jenom omezeným způsobem vztahují ke dvěma hlavním strategickým cílům Strategie 2030+ – zaměřit vzdělávání na kompetence potřebné pro aktivní život a snížit nerovnosti v přístupu ke kvalitnímu vzdělávání. Jsou zacíleny výlučně na strukturální kvalitu.

4.1.2 Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky 2023–2027

Evaluační předchozího období uvádí DZ 2023–2027 v příloze Interní evaluace Strategie 2030+ za 1. implementační období. V ní připomíná hlavní cíl - neustálý proces zvyšování kvality předškolního vzdělávání a zapojování vyššího počtu dětí, proměnu obsahu vzdělávání s důrazem na klíčové kompetence, podporu pedagogů a individualizovanou práci s dětmi.

Soubor opatření a klíčových aktivit předchozího DZ 2019–2023 (MŠMT, 2019) je uveden níže.

Opatření 1: Zvýšení účasti dětí v předškolním vzdělávání

- Analýza příčin a návrh opatření
- Meziresortní spolupráce na podporu komunikace se zákonnými zástupci
- Zajištění potřebných kapacit

Opatření 2: Úprava RVP PV a zvýšení kvality předškolního vzdělávání

- Úprava RVP PV
- Podpora implementace RVP PV
- Podpora pedagogické diagnostiky

Opatření 3: Podpora pedagogů a vedení školy

- Zvýšení kvality přípravného vzdělávání
- Posilování řídicích kompetencí vedoucích pracovníků
- Podpora dalšího vzdělávání

Opatření 4: Parametrizace financování a nákladovosti MŠ

- Snížování počtu dětí na učitele
- Racionalizace finančních toků

Evaluační zpráva stručně shrnuje cíle a stav plnění u jednotlivých opatření, konstatuje, že karta je plněna dle harmonogramu, v příloze ovšem chybí hodnoty jednotlivých indikátorů.

Cílům předškolního vzdělávání a péče pro období 2024–2027 je věnována karta opatření **A. Kvalitní a dostupné předškolní vzdělávání**. Hlavním cílem je zvýšení kvality a dostupnosti předškolního vzdělávání a zapojení co nejvyššího počtu dětí, a to již od tří let věku. V této

kartě jsou zmiňovány i DS jako poskytovatelé péče o děti již od šesti měsíců věku, kteří mohou přispět k hladkému přechodu do předškolního vzdělávání. Karta předškolního vzdělávání obsahuje tři hlavní opatření:

1. zajištění implementace aktualizovaného RVP PV,
2. dostupné předškolní vzdělávání v souladu se zákonnou nárokovostí od tří let věku dítěte,
3. redukce počtu odkladů povinné školní docházky.

Každé opatření je rozpracováno do několika klíčových aktivit a jsou stanovena kritéria naplnění jejich cílů. Jejich přehled je uveden v Příloze 6. Z přehledu opatření je patrné, že navrhovaná opatření do značné míry pokrývají opatření z příslušných karet Strategie vzdělávací politiky 2030+, nicméně jsou uvedena v jiném pořadí a s upraveným zněním, což komplikuje orientaci v opatřeních i jejich monitorování a evaluaci. Oproti Strategii 2030+ jsou daleko podrobněji popsána kritéria pro posuzování naplňování cílů jednotlivých klíčových aktivit, indikátory vypovídající o zaměření vzdělávání na kompetence pro aktivní život a o snižování nerovnosti ve vzdělávání ovšem nejsou podrobněji specifikovány.

4.1.3 Průběžné monitorování strategických cílů

Průběžné monitorování je uskutečňováno především pomocí výročních zpráv:

- Výroční zpráva o stavu a rozvoji vzdělávání v České republice, poslední zveřejněná zpráva je z roku 2022 (MŠMT, 2022);
- Výroční zpráva České školní inspekce, poslední zpráva: Kvalita vzdělávání v České republice ve školním roce 2022/2023 (ČŠI, 2023b).

Hodnocení vzdělávacího systému na národní a regionální úrovni probíhá každoročně ve výroční zprávě o stavu a rozvoji vzdělávací soustavy České republiky, kterou zpracovává MŠMT a předkládá ji vládě, a ve výročních zprávách o stavu a rozvoji vzdělávací soustavy v krajích, které zpracovávají krajské úřady a předkládají ji zastupitelstvu kraje a ministerstvu. Výroční zprávy obsahují kapitolu věnovanou předškolnímu vzdělávání, která přináší zejména kvantitativní informace získané ze statistických sběrů vztahující se ke strukturální kvalitě PVP. Výroční zpráva o stavu a rozvoji vzdělávání v České republice v roce 2022 uvádí v sekci **Vzdělávání v roce 2022 v datech** statistické údaje o počtu přijatých a odmítnutých žádostí, o počtech dětí podle věku a pohlaví v mateřských školách, přípravných třídách a přípravných stupních a jejich vývoji v čase. Speciální pozornost je od roku 2022 věnována také ukrajinským dětem. Dále jsou uvedeny údaje o počtech učitelů včetně informace o podílu mužů. Chybí informace o věku a kvalifikovanosti učitelů.

Výroční zprávu vydává každoročně rovněž Česká školní inspekce. Tato výroční zpráva obsahuje shrnutí poznatků z inspekčních šetření provedených v daném kalendářním roce, předkládá informace o strukturální i procesní kvalitě segmentu předškolního vzdělávání.

Poslední výroční zpráva ČŠI za rok 2022/23 (ČŠI, 2023b) sumarizuje zjištění z inspekčních šetření v daném kalendářním roce. Uvádí rovněž statistické přehledy týkající se mateřských škol, dětí a pedagogů v předškolním vzdělávání a financování předškolního vzdělávání. Dále hodnotí následující aspekty předškolního vzdělávání:

- Podmínky předškolního vzdělávání
- Koncepce a řízení školy
- Kvalita pedagogického sboru
- Průběh předškolního vzdělávání

- Organizace vzdělávání, metody a formy
- Vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami – průběh společného vzdělávání
- Prevence rizikového chování dětí
- Výsledky předškolního vzdělávání
- Celkové výsledky vzdělávání dětí

V sekci věnované výsledkům vzdělávání se výroční zpráva věnuje zejména přechodu do povinného vzdělávání a způsobu hodnocení výsledků dětí uplatňovanému jednotlivými školami.

Kromě výročních zpráv probíhá monitorování také prostřednictvím tematických zpráv ČŠI. V posledních pěti letech byly publikovány tyto tematické zprávy týkající se předškolního vzdělávání:

- Využívání digitálních technologií v MŠ, ZŠ, SŠ a VOŠ (04. 09. 2017)
- Společné vzdělávání ve školním roce 2016/2017 (18. 10. 2017)
- Kvalita školního stravování (26. 10. 2017)
- Vzdělávání dětí a žáků se sluchovým postižením (09. 11. 2017)
- Vybrané aspekty implementace společného vzdělávání (12. 03. 2018)
- Dopady povinného předškolního vzdělávání (03. 06. 2018)
- Konkurzy na ředitele škol a školských zařízení (05. 09. 2018)
- Vzdělávání v mateřských školách v období nouzového stavu (14. 05. 2020)
- Průběžná zpráva o integraci a vzdělávání ukrajinských dětí a žáků (23. 05. 2022)
- Integrace a vzdělávání dětí a žáků s nedostatečnou znalostí vyučovacího jazyka (18. 05. 2023).

Z výše uvedeného vyplývá, že strategické dokumenty stanovují řadu cílů v oblasti předškolního vzdělávání. Cíle stanovené v dlouhodobém záměru principiálně odpovídají cílům uvedeným ve strategii 2030+, ale jsou koncipovány poněkud odlišně. Výroční zprávy umožňují vyhodnocování některých ze stanovených cílů, ne však všech. Monitorování a vyhodnocování neprobíhá systematicky.

4.2 Působnost MPSV

Strategické dokumenty, které stanovují cíle v oblasti péče o předškolní děti MPSV, zahrnují zejména:

- Strategii rodinné politiky 2024–2030 (MPSV, 2023a);
- Návrh koncepce předškolní péče 2025+⁶.

4.2.1 Strategie rodinné politiky 2024–2030

Strategie rodinné politiky 2024–2030 si v Hlavním cíli 3: Podporovat sladění rodinného a pracovního života stanovuje dílčí cíl 3.1. Podporovat kvalitní a dostupné předškolní vzdělávání a péči o děti, který má dva dílčí cíle: 3.1.1 Vytvořit dlouhodobý koncepční rámec pro

rozvoj kvalitní a dostupné předškolní péče a vzdělávání a 3.1.2 Zvýšit dostupnost služeb péče o děti a průběžně vyhodnocovat, srovnávat kvalitu a dostupnost jednotlivých typů služeb péče o děti a vzdělávacích zařízení.

4.2.2 Návrh koncepce předškolní péče 2025+

Hlavním cílem této koncepce je dosažení harmonizace mezi oblastí předškolní výchovy a péče, spravovanou MPSV, a předškolním vzděláváním, za které je zodpovědné MŠMT. Harmonizací chce dosáhnout optimálního propojení těchto dvou segmentů, respektovat rozdílné regionální potřeby, zajistit bezpečné prostředí pro děti a kontinuálně zvyšovat kvalitu poskytovaných služeb. Cílem je také eliminovat potenciální duplicitní veřejnou podporu.

Koncepce 2025+ stanovuje tyto specifické cíle:

- Zajistit spravedlivý a finančně dostupný přístup k těmto službám.
- Garantovat vysokou kvalitu vzdělání a péče.
- Posílit kontrolu obcí nad poskytováním služeb dětských skupin.
- Rozvíjet kompetence pedagogických pracovníků a zlepšit jejich dostupnost na trhu práce.

Koncepce 2025+ je navržena jako flexibilní a adaptabilní řešení, které reaguje na měnící se podmínky v různých regionech České republiky. Skrze precizní predikci a plánování nových dětských skupin, kde je budování kapacit nejvíce potřebné, po optimální využívání existujících kapacit tam, kde jsou potřeby dětí ve věku 3–6 let uspokojeny, chce ministerstvo efektivně reagovat na nerovnoměrné potřeby v různých částech země v reakci na demografický i migrační vývoj.

Zdůrazňováno je propojení úsilí různých resortů na národní úrovni a úzká koordinace s místními samosprávami, kraji, soukromým sektorem a neziskovými organizacemi.

Dokument Návrh koncepce předškolní péče 2025+ specifikuje následující témata a strategické cíle:

1. **Rovný přístup k výchově a péči:** Zajistíme, aby všechny děti měly přístup k vzdělávacím a výchovným službám v předškolním věku, které budou finančně dostupné a spravedlivé.
2. **Kvalita:** Budeme nabízet vysokou kvalitu služeb pro raný rozvoj předškolních dětí v dětských skupinách.
3. **Udržitelnost:** Zajistíme udržitelné financování pro poskytování kvalitních komplexních služeb pro rozvoj dětí skrze spolupráci s rodinami, poskytovateli služeb a institucemi na místní úrovni.
4. **Kapacity:** Budeme sledovat demografický vývoj a zajistíme stabilní financování ve střednědobém výhledu státního rozpočtu.
5. **Obce jako klíčový garant dostupných kapacit předškolních zařízení:** Podpoříme rozvoj kapacit dětských skupin jako poskytovatelů služeb pro rodiny s dětmi ve spolupráci s obcemi.
6. **Legislativa:** Budeme vyvíjet politiky a předpisy, které podpoří zavádění inovativních služeb pro raný rozvoj a intervence na základě příkladů dobré praxe a „evidence-based“ důkazů.

7. **Monitorování a hodnocení:** Vyvineme systém monitorování a hodnocení služeb předškolních zařízení a intervencí.

Podpora dětských skupin je uvedena i ve Strategickém rámci politiky zaměstnanosti do roku 2030.

iii. **Monitorování strategických cílů**

Pro oba cíle týkající se předškolního vzdělávání a péče stanovené ve Strategii rodinné politiky 2024–2030 (vytvoření koncepčního rámce a zvýšení dostupnosti) jsou stanoveny indikátory. Pro první cíl je indikátorem zpracování koncepce, pro druhý cíl je to zavedení evaluačního nástroje a počet míst v kolektivních zařízeních péče (výchozí stav v roce 2022 6 %, cílový stav navýšení o 100 %, tedy z 6 % na 12 %).

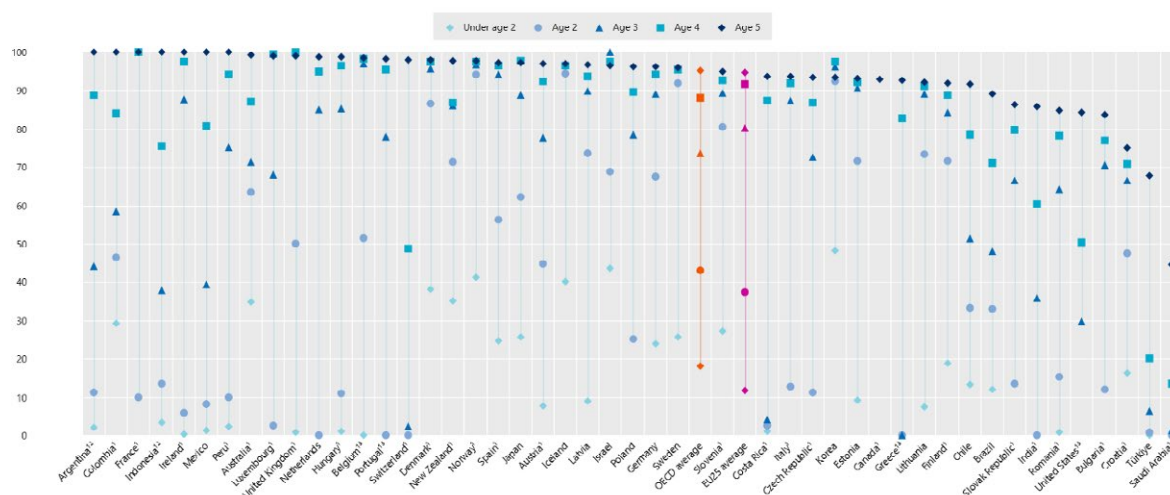
V Návrhu koncepce předškolní péče 2025+ je uvedeno, že MPSV bude i nadále provádět analýzy a vlastní výzkum ve spolupráci s Výzkumným ústavem práce a sociálních věcí (RILSA), aby lépe porozumělo kombinovaným účinkům různých dimenzí kvality předškolního vzdělávání a péče. Cílem je identifikovat účinné způsoby zlepšování kvality služeb a zohledňovat jedinečné potřeby dětí a rodin. Žádné specifické indikátory zatím stanoveny nejsou.

Z popisu strategického monitorování a evaluace v obou resortech je tedy patrné, že oba resorty sdílejí cíl zvýšení dostupnosti předškolního vzdělávání a péče, další cíle se ovšem pohybují v poněkud jiných diskurzích. Zatímco MŠMT formuluje spíše strategické cíle (kompetence pro život a rovnost příležitostí), MPSV formuluje spíše strategie, jak ke svému hlavnímu strategickému cíli (dostupnost) dospět.

5. Mezinárodní monitorování

Ve statistikách OECD (Education at a Glance) jsou pravidelně vyhodnocovány podíly dětí dvouletých, tříletých, čtyřletých a pětiletých navštěvujících zařízení PVP. Poslední dostupná data jsou ze školního roku 2021 (OECD, 2023)⁷. Graf 1 ukazuje, že ve srovnání účasti čtyřletých a pětiletých dětí se ČR řadí k průměru, v účasti dvouletých a tříletých více zaostává.

Graf 1: Účast nejmenších dětí v předškolním vzdělávání a péči, dle věku. Zdroj: OECD

Education at a Glance 2023 přináší řadu dalších informací týkajících se předškolního vzdělávání. Kromě přehledného srovnání systémů PVP v členských zemích srovnává například věk pečujících osob, podíl mužů, počet dětí na pečovatele, platy pečujících osob a financování PVP. EUROSTAT vyhodnocuje indikátory v rámci udržitelného rozvoje (*sustainable development indicators*). Ukazatel týkající se předškolního vzdělávání a péče je definován jako podíl dětí ve věku tří let a starších v předškolním vzdělávání. Zde se ČR s 85,4 % řadí pod průměr zemí EU (dostupná data jsou z roku 2021)⁸.

Velkým limitem výše uvedených srovnání je skutečnost, že do indikátorů jsou započítávány pouze děti navštěvující mateřské školy, tedy účast je pravděpodobně poněkud podhodnocena.

Informaci o systému předškolního vzdělávání a péče v mezinárodním srovnání přináší publikace Eurydice, které obsahují řadu zajímavých strukturálních ukazatelů. Poslední publikace je ze školního roku 2022/2023 a poukazuje například na mezeru mezi koncem mateřské dovolené a nárokem na umístění v mateřské škole (viz Simonová a kol., 2024). Zabývá se rovněž kvalifikací pečovatelů pro různě staré děti (Eurydice, 2023)⁹.

Česká republika nevyužila možnosti zapojit se do aktuálně probíhajícího mezinárodního výzkumu OECD zaměřeného na předškolní vzdělávání a péči Starting Strong Teaching and Learning International Survey 2018¹⁰.

7 <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/e13bef63-en.pdf?expires=1715110289&id=id&accname=guest&checksum=B74731A8D5B667549AD5FADB641F79D4>

8 https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sdg_04_31/default/table?lang=en

9 <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/faa62d85-932d-11ee-8aa6-01aa75ed71a1/language-en>

10 <https://www.oecd.org/education/school/oecd-starting-strong-teaching-and-learning-international-survey.htm>

6. Identifikace klíčových výzev v systému monitorování a evaluace

6.1 Společné klíčové výzvy pro systém monitorování a evaluace

Rozdělená jurisdikce a koordinace

Každé ministerstvo má své vlastní způsoby sběru dat a politiky, což vede k rozmanitým přístupům při monitorování a evaluaci. Monitorování a evaluace jsou regulovány různými zákony, které upravují kvalitu a podmínky vzdělávání pro různé typy zařízení. Rozdíly v legislativě mohou komplikovat srovnatelnost dat a efektivitu celkového monitorování. Zřízení společné platformy nebo koordinačního týmu by mohlo zlepšit vzájemnou komunikaci a nastavování sběru dat.

Standardizace sběru a analýzy dat

Rozdílné přístupy při vymezení sbíraných údajů vyústí v různou frekvenci sběru dat a různorodé indikátory v gesci obou ministerstev komplikují monitorování a evaluaci. Standardizace sběru dat a metodologie analýzy napříč všemi typy zařízení by pomohla zajistit srovnatelnost a spolehlivost informací.

Využití dat pro zlepšení kvality

V systému předškolního vzdělávání a péče je sbíráno velké množství dat. Samotný sběr ovšem nestačí, je důležité, aby získaná data byla efektivně využívána pro zlepšení kvality vzdělávání a péče. Je proto nutné věnovat pozornost procesům, které zajistí, aby data získaná z monitorování byla analyzována a využívána pro kontinuální zlepšování praxe a politik v oblasti předškolního vzdělávání a péče.

Integrace neformálně ukotvených zařízení do systému

Existence zařízení, která nejsou formálně ukotvena v systému, typicky center pro předškolní děti, adaptačních kroužků či předškolních klubů, představuje výzvu pro úplnost a přesnost sběru dat. Je potřeba zvážit, jak tato zařízení začlenit do oficiálního systému monitorování a evaluace, aby z nich bylo možné získávat údaje takovým způsobem, který by nepředstavoval významnou administrativní zátěž.

Společné standardy kvality

Když jsou zařízení regulována různými orgány, je obtížné udržet konzistentní standardy kvality napříč zařízeními různých regulátorů. Vytvoření jednotných standardů kvality pro všechny typy zařízení by mohlo napomoci zajistit vyšší úroveň celého systému předškolního vzdělávání a péče.

S tím souvisí otázka, jak má být koncipován vzdělávací program pro děti v kategorii 0–3 roky, včetně toho, zda má být začleněn do RVP PV. Podle aktuálního znění školského zákona je předškolní vzdělávání organizováno pro děti ve věku od 2 let, což je explicitně zmíněno i v RVP PV z roku 2021.

Pracovní verze revidovaného RVP PV z března 2024 doporučuje vzdělávací činnosti realizovat prostřednictvím prožitkového, kooperativního, situačního a sociálního učení, což také otevírá možnost pro větší sjednocení systému vzdělávání a péče. V pracovní verzi RVP PV je dále výrazněji než ve stávající platné verzi uvedeno, že dosažení očekávaných výsledků učení není pro dítě povinné, záleží na jeho individuálních potřebách a možnostech (NPI ČR, 2024: 7). Očekávané výsledky učení mají učitelé v 1. ročníku ZŠ poskytnout „představu o tom, k čemu jsou děti v předškolním vzdělávání vedeny a co obvykle na vstupu do základního vzdělávání dokážou“ (NPI ČR, 2024: 5). Za předpoklady pro plynulý přechod dětí z předškolního vzdělávání na ZŠ jsou v dokumentu považovány: samostatnost v sebeobsluze; schopnost říct si o pomoc; schopnost počkat, vydržet; dokončování započaté činnosti; respektování toho, že ne vždy na dítě přijde řada (NPI ČR, 2024: 5).

Potenciálně problematickým rysem připravované revize RVP PV je velké množství očekávaných výsledků učení, které jsou k březnu 2024 pouze vyjmenovány, nikoliv blíže popsány. Není tak možné posoudit soulad obecných částí, v nichž jsou zdůrazňovány možnosti a individualita každého dítěte, s popisy výsledků učení. Některé z těchto výsledků navíc působí spíše jako snaha o rozpracování gramotností a kompetencí ve všech vzdělávacích stupních pro zajištění větší návaznosti kurikulárních dokumentů než jako výsledky odpovídající možnostem a potřebám předškolních dětí¹¹. Podle informací autorů RVP PV je zásadním předpokladem jeho naplnění profesní zdatnost učitelů a vedení školy. Učitel by měl přizpůsobovat cíle i uplatňované metody a formy práce dětem a jejich potřebám. S každým dítětem by měl pracovat tak, aby na konci předškolního vzdělávání dosáhlo svého osobního maxima. Aktualizace RVP a připravovaná metodická podpora cílí na posun důrazu od připravenosti dítěte k připravenosti učitele na každé dítě. Velké množství očekávaných výsledků i absence průběžných cílů/výsledků nicméně snižují případnou využitelnost revidovaného RVP PV pro práci s dětmi ve věku 0–3 roky a obecně pro další poskytovatele předškolního vzdělávání a péče.

11 Společným jmenovatelem všech RVP „budou klíčové kompetence a základní gramotnosti, které budou prolínat všemi stupni vzdělávání“ (viz <https://revize.rvp.cz/revize-rvp>). Např. výsledky „rozumí, proč je důležité chránit soukromí a bezpečí svoje i blízkých osob v on-line prostředí“ (kompetence digitální) nebo „využívá informační a komunikační prostředky, se kterými se běžně setkává“ (kompetence komunikační) působí těžko dosažitelně. V pracovní verzi RVP PV také není nijak tematizováno postupné osvojování vzdělávacích oblastí, gramotností a kompetencí. Podrobnější rozpis by se však měl stát součástí metodické podpory.

Zapojení zainteresovaných stran

Je důležité, aby systém monitorování a evaluace zahrnoval nejen ministerstva a organizace v jejich gesci, ale také rodiče a do přiměřené míry i děti. Jejich zpětná vazba může pomoci identifikovat oblasti pro zlepšení, které zůstávají z pohledu ostatních aktérů v pozadí, a urychlit tak zlepšování v oblastech, které jsou pro ně důležité.

Finanční a personální zdroje

Efektivní monitorování a evaluace vyžadují dostatečné finanční a personální zdroje. Zajištění těchto zdrojů, zejména v kontextu rozdělené správy a odpovědnosti, může být komplikované, ale je zásadní pro úspěšné provádění a udržitelnost systému.

6.2. Klíčové výzvy na úrovni monitorování a evaluace jednotlivých zařízení

Sběr statistických dat v případě mateřských škol a přípravných tříd probíhá pravidelně a systematicky a umožňuje monitorovat a hodnotit řadu aspektů strukturální kvality. Přesto se nabízí několik opatření, která by zlepšila kvalitu a vypovídací schopnosti získávaných dat v případě mateřských škol.

Typicky se jedná o:

- aktualizaci dat o kapacitě zařízení
- rozlišování mezi počty žádostí a počty dětí, které se ucházejí o přijetí do mateřských škol, aby bylo možno přesněji monitorovat nabídku a poptávku
- využití údajů o skutečné docházce dětí do mateřských škol a přípravných tříd, tedy nikoli pouze informace o počtu zapsaných dětí
- zpřesnění ukazatele o dětech v kategorii SVP KŽV – speciální vzdělávací potřeby z důvodu odlišného kulturního prostředí a jiných životních podmínek
- sběr údajů o výši stravného a školkovného
- sběr údajů o poskytovaných službách a úplatách za tyto služby

V případě dětských skupin je třeba nastavit pravidelný a systematický sběr dat pro monitorování a evaluaci strukturální kvality analogický sběru probíhajícím v zařízeních v gesci MŠMT.

V případě ostatních zařízení je třeba zvážit, zda, případně jak mají být začleněna do formálního systému PVP, a rozhodnout o systému jejich evidence a dokumentace.

Hodnocení jednotlivých mateřských škol provádí Česká školní inspekce pravidelně podle standardizovaného postupu a jasně daných kritérií. Inspekční zprávy, které shrnují zjištění, jsou veřejně dostupné. Nastavení systému je v zásadě v pořádku, ale určitý prostor pro zlepšení se otvírá v doplnění kritérií, která by zohledňovala aspekty, kterým dosud není věnována dostatečná pozornost. Jedná se zejména o komunikaci s rodiči a individuální péči a pozornost poskytovanou jednotlivým dětem. Na základě poznatků z kvalitativního šetření se rovněž domníváme, že inspekce by měla větší mírou než dosud upozorňovat na segregční tendence v systému mateřských škol.

Za pozitivní je nicméně možno považovat rostoucí tendenci ČŠI plnit vedle kontrolní úlohy i úlohu podpůrnou. Např. MŠ, u kterých jsou zaznamenány nedostatky, ČŠI vřazuje do kratšího inspekčního cyklu, poskytuje jim metodickou podporu KOMPAS (metodická pomoc školám, navazující na kritéria hodnocení Kvalitní škola, podpora specificky zaměřená na konkrétní školu a její potřeby či slabé stránky) a nově systematictěji monitoruje i přijímání opatření ze strany ředitele/ky školy.

V případě dětských skupin je třeba vytvořit kapacity pro monitorování a evaluaci procesní kvality. To je možno uskutečnit ve stávajícím modelu posílením kapacit MPSV nebo využitím vytvořené struktury ČŠI. Spolu s tím je třeba zvážit provázání, respektive sjednocení kritérií pro hodnocení procesní kvality obou typů zařízení.

O monitorování a evaluaci procesní kvality je třeba uvažovat i ve vztahu k ostatním zařízením PVP.

V případě všech zařízení PVP je dále třeba přemýšlet o tom, jak stimulovat autoevaluační aktivity.

6.3 Klíčové výzvy na úrovni obcí

V České republice není obvyklé, aby jednotlivé obce stanovovaly a vyhodnocovaly specifické strategie pro oblast vzdělávání, cíle pro oblast vzdělávání jsou obvykle součástí obecnějších strategických rozvojových dokumentů. Tyto dokumenty nejsou sledovány na státní úrovni, jejich soulad se strategickými dokumenty státu závisí na zadání pro jejich tvorbu, uchopení zpracovatelů a kvalitě procesu připomínkování. Jejich zaměření a soulad se Strategií 2030+ by vyžadovaly specifickou analýzu, která přesahuje zadání této studie.

Dílčí šetření (např. MEDIAN, 2023) ukázala, že obce považují za hlavní typ zařízení pro předškolní vzdělávání a péči mateřské školy. Dětské skupiny jsou vnímány jako doplňující forma předškolního vzdělávání a péče, zejména pro rodiče, kteří plánují včasný návrat na pracovní trh, a obce necítí zodpovědnost za jejich zajišťování.

Názory ovšem nejsou zcela jednotné – zatímco někteří zástupci obcí považovali DS za přijatelnou alternativu k MŠ zejména kvůli případnému specifickému zaměření, jiní ji nevnímali jako vhodnou možnost kvůli omezené vzdělávací funkci. Zástupci zúčastněných obcí měli o fungování DS na svém území povědomí, ale nikoli detailní informace. Ohniskové skupiny poukázaly také na problémy s kapacitami v mateřských školách i pro tříleté děti v případě menších obcí. Zároveň je financování rozšiřování a zřizování nových školních zařízení velkým problémem zejména pro menší obce. Zástupci obcí také poukázali na zastaralou praxi při přípravě a schvalování územních plánů obcí, ve kterých nejsou zohledněny očekávané demografické změny a není zavedena praxe příspěvků developerů na rozvoj veřejné vybavenosti (MEDIAN, 2023).

Místním samosprávám jsou dostupné zprávy České školní inspekce. Vzhledem k tří až devítileté periodě inspekcí však neposkytují aktuální informaci o procesní kvalitě. Je důležité dbát o to, aby byl výběr škol pro inspekce systematizován tak, aby každoročně poskytoval výpověď nejen o celém systému, ale rovněž o menších územních celcích, typicky obcích s rozšířenou působností.

6.4 Klíčové výzvy na národní a regionální úrovni

Na národní úrovni je podrobně popsán systém monitorování Strategie 2030+, který slouží k průběžnému vyhodnocování postupu realizace implementačního plánu. Systém monitorování tvoří interní a externí hodnocení. Interní evaluace zahrnuje průběžný monitoring naplňování harmonogramu karet opatření a pravidelné informování ministra školství v souladu s nastavením systému včasného předcházení rizik a návrhu jejich řešení. Externí evaluace má využívat dva hlavní nástroje: provedení komplexní nezávislé externí evaluace Strategie 2030+ v polovině období její účinnosti s termínem odevzdání do konce roku 2026 a průběžnou spolupráci s experty, zejména s členy externí expertní skupiny. Součástí systému monitorování je také pravidelné předkládání zprávy vládě v periodách odpovídajících výše vymezeným implementačním fázím (2024, 2028, 2032). Vyhodnocení prvního období (2020–2023) bude předloženo nezávisle na vyhodnocení implementace Dlouhodobého záměru, následující vyhodnocení již bude předkládáno spolu s vyhodnocením Dlouhodobého záměru.

I když Strategie 2030+ stanovuje vzhledem k předškolnímu vzdělávání šest relevantních cílů (zvýšení účasti na předškolním vzdělávání dětí všech věkových skupin, úprava obsahu RVP PV a aktualizace obsahu vzdělávání ve školách, systematické sledování rozvoje a osobních vzdělávacích pokroků jednotlivých dětí, omezení počtu dětí s odkladem školní docházky, podpora kvality pedagogického vedení škol, podpora vzdělávání rostoucího počtu dětí s odlišným mateřským jazykem v MŠ), hlavní sledované indikátory se omezují na sledování účasti, odkladů, průměrného věku a kvalifikovanosti učitelů. Tyto indikátory nevypovídají dostatečně o kvalitě předškolního vzdělávání, jejich formulaci by měla být věnována větší pozornost a měly by být uvedeny do souladu se stanovenými cíli.

Dlouhodobý záměr 2024–2027 ze šesti cílů stanovených ve Strategii 2030+ prostřednictvím karty **Kvalitní a dostupné předškolní vzdělávání** podrobněji rozpracovává tři cíle: implementaci aktualizovaného RVP PV, dostupnost předškolního vzdělávání v souladu se zákonnou nárokovostí od tří let věku dítěte a redukci počtu odkladů povinné školní docházky. Další dva cíle (sledování pokroku jednotlivých dětí a zvyšování kompetencí pedagogických pracovníků v MŠ ke vzdělávání dětí z odlišného sociokulturního prostředí) jsou zahrnuty pod cíl věnovaný redukci počtu odkladů povinné školní docházky. Strukturu DZ by bylo vhodné upravit tak, aby karta opatření svojí strukturou odpovídala cílům Strategie 2030+. Díky tomu by bylo možné snadněji sledovat naplňování cílů Strategie 2030+. Dlouhodobé záměry jednotlivých krajů jsou v době vzniku zprávy v procesu přípravy, tedy zatím není možné vyhodnotit, jakým způsobem pracují s cíli a indikátory Strategie 2030+.

Výroční zpráva o stavu a rozvoji vzdělávání v České republice v roce 2022 se v textové části strukturovaně nevyjadřuje k prioritám stanoveným ve Strategii 2030+. V datové části uvádí řadu údajů, tyto údaje ovšem nejsou předkládány ve struktuře, která by umožňovala uživatelsky přívětivé sledování vývoje indikátorů stanovených v **Souboru indikátorů S2030+** nebo **Monitorovacím rámci stavu a vývoje vzdělávací soustavy ČR**. Naproti tomu **Výroční zpráva ČŠI** obsahuje část věnovanou naplňování Strategie 2030+ a DZ 2019–2023, byť ne ve struktuře **Souboru indikátorů S2030+**.

Nejvýznamnější klíčovou výzvou na národní úrovni je tedy skutečnost, že cíle a indikátory stanovené zastřešujícím strategickým národním dokumentem – Strategií 2030+ – se v konzistentní a ustálené podobě nepromítají do strategických a monitorovacích dokumentů na nižších úrovních. Evaluace příslušných programů a opatření postrádá systematické zpracování vzhledem ke stanoveným cílům.

Problematické monitorování shledáváme i v případě strategických dokumentů MPSV. *Strategie rodinné politiky* má pouze indikátor dostupnosti péče. *Návrh koncepce předškolní péče 2025+* žádný indikátor nestanovuje.

I když pomineme skutečnost, že monitoring je nesystematický, zahrnuje pouze některé z cílů stanovených ve strategických dokumentech. Některé aspekty předškolního vzdělávání, které se ukazují jako problematické, dále nejsou ve strategických dokumentech zahrnuty.

Strategické dokumenty zdůrazňují zajištění rovného přístupu ke vzdělávání a podporu předškolního vzdělávání pro znevýhodněné skupiny. Kvalitativní šetření provedené mezi zákonnými zástupci předškolních dětí upozornilo na řadu problematických aspektů, typicky přetrvávající segregační tendence, kdy je pro romské rodiče obtížné umístit děti do běžné třídy a kdy některé mateřské školy volí důmyslné cesty, jak se zbavit dětí, které se nějakým způsobem vymykají z běžné populace, typicky dětí romských či dětí ukrajinských. V rozporu s inkluzivním přístupem je rovněž skutečnost, že pro tyto rodiče je obtížné získat informace, jak při snaze o umístění dítěte postupovat, a musejí vyhledávat pomoc rozmanitých nevládních organizací. Větší pozornost by měla být věnována rovněž rozdílům ve službách poskytovaných jednotlivými mateřskými školami, zejména spadají-li pod jedno vedení nebo pod jednoho zřizovatele.

Z rozhovorů s matkami, ale i z různých internetových fór vyplývá, že důležitými a zároveň problematickými aspekty předškolního vzdělávání a péče jsou komunikace s rodiči a schopnost zařízení zohlednit individuální potřeby jednotlivých dětí. Těmto aspektům není v aktuálních monitorovacích mechanismech věnována potřebná pozornost.

Důležitým aspektem monitorování a evaluace na národní a regionální úrovni je využívání stávajících dat. Je chvályhodné, že ČŠI se snaží zveřejňovat získaná data k dalším analýzám. Větší pozornost by měla však být věnována dokumentaci dat a konstrukci souborů tak, aby umožňovaly sofistikovanější analýzy zahrnující propojování údajů z jednotlivých souborů.

K monitorování obecných charakteristik systému PVP je vhodné systematicky využívat mezinárodních ukazatelů (Eurostat, OECD, UNESCO). K monitorování a evaluaci některých aspektů souvisejících s PVP je také možno využívat dat z mezinárodních výzkumů vědomostí a dovedností TIMSS, PIRLS, PISA a PIAAC.

8. Literatura

ALMŠ (2018). Standardy kvality lesních mateřských škol a klubů. <https://www.lesnims.cz/lesni-ms/standardy-kvality.html>

ČŠI (2021). Koncepční záměry inspekční činnosti 2021–2030. https://www.csicr.cz/Csicr/media/Prilohy/2021_p%C5%99%C3%ADlohy/Dokumenty/Koncepcni_zame-ry_inspekci_cinnosti_CSI_2021_2030.pdf

ČŠI (2023a). Kritéria hodnocení podmínek, průběhu a výsledků vzdělávání na školní rok 2023/2024. <https://www.csicr.cz/cz/cz/DOKUMENTY/Kriteria-hodnoceni>

ČŠI (2023b). Kvalita vzdělávání ve školním roce 2022/2023 – výroční zpráva. <https://www.csicr.cz/cz/Aktuality/Kvalita-vzdelavani-ve-skolnim-roce-2022-2023-%E2%80%9393-vyr>

Eurydice (2023). Structural indicators for monitoring education and training systems in Europe 2023 Early childhood education and care. <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/faa62d85-932d-11ee-8aa6-01aa75ed71a1/language-en>

Evropská komise/EACEA/Eurydice (2019). Klíčové údaje o vzdělávání a péči v raném dětství v Evropě – vydání 2019. Zpráva Eurydice. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie.

Evropská komise (2022). Monitoring and evaluating quality in ECEC in Europe: background note. https://www.fruehe-chancen.de/fileadmin/user_upload/PDF-Dateien/ECEC_Monitoring_and_evaluating_quality_in_ECEC_background_note.pdf

Krosnick, J. A., Presser, S. (2010). „Question and Questionnaire Design“. In: Marsden, P. V., a Wright, J. M. Handbook of Survey Research, 2nd edition, Emerald, pp. 263–313.

MPSV (2022a). Metodika poskytování a čerpání příspěvku na provoz dětské skupiny pro poskytovatele služby péče o dítě v dětské skupině. https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Metodika+p%C5%99%C3%ADsp%C4%9Bvku+na+provoz+d%C4%9Btsk%C3%A9+skupiny_ve+zn%C4%9Bn%C3%AD+dodatku+%C4%8D.+1+%281%29.pdf/6c4e14e7-defb-c079-87f9-1515b46d4521

MPSV (2022b). Metodika pro poskytovatele dětských skupin. http://www.dsmpsv.cz/images/ke_stazeni/Metodika_pro_poskytovatele_2022_final.pdf

MPSV (2022c). Podpůrná metodika ke standardům kvality péče. http://www.dsmpsv.cz/images/ke_stazeni/Podp%C5%AFrn%C3%A1_metodika_ke_standard%C5%A-Fm_kvality_final.pdf

MPSV (2023a). Strategie rodinné politiky 2024–2030. <https://www.mpsv.cz/documents/20142/4552532/Strategie+rodinn%C3%A9+politiky.pdf/9c99b57b-9668-8a27-4e9c-bf284b7faa32>

MPSV (2023b). Akční plán 2024–2026 Strategie sociálního začleňování 2021–2030. <https://www.mpsv.cz/akcni-plan-2024-2026-strategie-socialniho-zaclenovani-2021-2030>

- MŠMT (2019). Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky 2019–2023. <https://www.msmt.cz/file/51673/>
- MŠMT (2020). Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2030+. https://www.msmt.cz/uploads/Brozura_S2030_online_CZ.pdf
- MŠMT (2021). Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (úplné znění k 1. září 2021). <https://www.msmt.cz/file/56051/>
- MŠMT (2022). Výroční zpráva o stavu a rozvoji vzdělávání v České republice v roce 2022. <https://msmt.gov.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/statistika-skolstvi/vyrocní-zpravy-o-stavu-a-rozvoji-vzdelavani-v-ceske-1>
- MŠMT (2023). Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky 2023–2027. <https://www.msmt.cz/dlouhodobý-záměr-ceske-republiky-2023-2027>
- MŠMT (2024). Monitorovací rámec stavu a vývoje vzdělávací soustavy ČR a Soubor indikátorů S2030+. <https://www.edu.cz/data/monitorovaci-ramec-vzdelavaci-soustavy-cr/>
- OECD. (2023). Education at a Glance. <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/e13bef63-en.pdf?expires=1715110289&id=id&accname=guest&checksum=B74731A8D5B667549AD5FADB641F79D4>
- Simonová, J., Brožová, K., Straková, J., & Holečková, P. (2024). Mapování nabídky a poptávky po formálních a neformálních službách předškolního vzdělávání a péče.
- Step by step, ČR (2011). Kompetentní učitel 21. století: Mezinárodní profesní rámec kvality ISSA. <https://www.zacitspolu.eu/o-programu/standardy-kou/>
- Syslová, Z. (2015). Rámec profesních kvalit učitele mateřské školy. Masarykova univerzita: Brno.
- ÚZIS (2020). Zdravotnická ročenka České republiky 2020. <https://www.uzis.cz/index.php?pg=aktuality&aid=8619>
- ÚZIS (2021). Zdravotnická ročenka České republiky 2021. <https://www.uzis.cz/index.php?pg=aktuality&aid=8619>
- Zykanová, T., Janhubová, K. (2020). Analýzy dostupnosti zařízení péče o děti v předškolním věku. MPSV.

Příloha 1

Výkazy

S 1-01 – Výkaz o mateřské škole podle stavu k 30. 9.

- je-li do rejstříku zapsána mateřská škola s více pracovišti, uvádějí se údaje za každé pracoviště
- zda má škola/pracoviště pouze třídy speciální, nebo zda má i třídy běžné
- druh provozu školy/pracoviště: celodenní, polodenní, internátní
- mateřská škola bez rozlišení, „firemní“ mateřská škola, lesní mateřská škola, nebo škola při zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy
- průměrná doba provozu školy/pracoviště v hodinách/den s přesností na dvě desetinná místa, MŠ s více druhy provozu (např. mateřská škola s celodenním provozem, která má i třídy s provozem polodenním) vyplní u každého z nich odpovídající průměrnou dobu provozu ve třídách s tímto druhem provozu

Oddíl II – Děti se speciálními vzdělávacími potřebami

Počet dětí se speciálními vzdělávacími potřebami, kterým jsou poskytována podpůrná opatření, a děti nadané v souladu s vyhláškou č. 27/2016 Sb.; není rozhodující, zda bylo dítě vyšetřeno školským poradenským zařízením, nebo zda mu podpůrná opatření v 1. stupni podpory poskytuje sama škola; dítě se uvede v tolika řádcích, kolik je druhů příčin jeho speciálních vzdělávacích potřeb.

- počet dětí se zdravotním postižením, u nichž byly speciální vzdělávací potřeby zjištěny na základě speciálně pedagogického, popř. psychologického vyšetření ŠPZ
- počet dětí, jejichž speciální vzdělávací potřeby vyplývají ze zdravotního znevýhodnění neuvedeného v § 16 odst. 9 školského zákona, a které potřebují poskytování podpůrných opatření
- počet dětí se znevýhodněním souvisejícím s odlišným kulturním prostředím nebo jinými životními podmínkami dítěte, které brání v naplnění jeho vzdělávacích možností na rovnoprávném základě s ostatními. Tyto děti se dále rozvedou:
 - počet dětí, jejichž speciální vzdělávací potřeby vyplývají zejména z odlišného kulturního prostředí v rodině dítěte, malé znalosti kultury české společnosti, omezené znalosti vyučovacího jazyka včetně užívání jiného než vyučovacího jazyka v rodině dítěte
 - počet dětí, jejichž speciální vzdělávací potřeby vyplývají zejména z jiných životních podmínek v rodině dítěte, obvykle se jedná o dlouhodobě se vyskytující životní okolnosti, např. sociální vyloučení, výraznou chudobu nebo jiné

- počet dětí, jejichž speciální vzdělávací potřeby vyplývají z kombinace více faktorů (např. příslušníci etnických menšin, pokud se v rodině nehovoří vyučovacím jazykem, platí odlišná kulturní pravidla a rodina je sociálně vyloučená)
- počet mimořádně nadaných dětí, jejichž nadání bylo potvrzeno na základě vyšetření ŠPZ
- počet dětí, kterým jsou ve vykazující škole poskytována podpůrná opatření s kódem NFN13 (dle doporučení školského poradenského zařízení), bez ohledu na to, zda jsou na tato podpůrná opatření požadovány finanční prostředky, či nikoliv

Oddíl III – Třídy a děti

Uvádějí se počty dětí, které mají v rozhodnutí o přijetí do mateřské školy uvedeno datum přijetí nejpozději k 30. 9. Uvádějí se všechny děti, které jsou zahrnuty v evidenčním počtu, tedy např. i děti dočasně umístěné v mateřské škole při zdravotnickém zařízení. Zahrnují se i děti vykazované v oddíle VIII a IX.

- ✚ počty tříd podle druhu provozu a počty dětí zařazených v těchto třídách. Třídy v mateřských školách pro děti se zdravotním postižením, kterým poskytuje ubytování a výchovně vzdělávací činnost navazující na výchovně vzdělávací činnost mateřské školy internát, se neuvádějí jako třídy s internátním provozem, ale jako třídy s celodenním, příp. polodenním provozem. Obdobně se jako internátní třídy nevykazují ani třídy v mateřských školách při školských zařízeních pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy
- ✚ počty dětí vzdělávaných ve zbývajících době podle § 34 odst. 10 školského zákona
- ✚ počty dětí plnících povinnost předškolního vzdělávání individuálním vzděláváním dítěte, které se uskutečňuje bez pravidelné denní docházky dítěte do mateřské školy podle § 34a odst. 5 a) školského zákona; tyto děti se nezapočítávají do kapacity školy, mohou tedy být přijímány i nad rámec kapacity mateřské školy

Uvádějí se počty dětí s délkou docházky odpovídající polodennímu provozu mateřské školy, bez ohledu na to, jaký je druh provozu třídy, v níž jsou umístěny. Tyto děti, u nichž nepřevyšuje doba pobytu ve škole 6,5 hodiny denně, jsou pro účely výkaznictví označeny jako děti „s polodenním vzděláváním“.

Oddíl VIII – Děti ve speciálních třídách podle druhu zdravotního postižení diagnostikovaného školským poradenským zařízením

Vyplňují všechny speciální mateřské školy a běžné mateřské školy, v nichž jsou zřízeny speciální třídy. Zahrnují se i zdravotně postižené děti umístěné ve třídě zřízené pro jiný druh či stupeň zdravotního postižení.

- ✚ počet dětí s mentálním postižením, z toho
 - se středně těžkým
 - s těžkým
 - s hlubokým

- počet dětí se sluchovým postižením, z toho
 - s těžkým
- počet dětí se zrakovým postižením, z toho
 - s těžkým
- počet dětí se závažnými vadami řeči, z toho
 - s těžkými
- počet dětí s tělesným postižením, z toho
 - s těžkým
- počet dětí s více vadami, z toho
 - hluchoslepé
 - počet dětí se závažnými vývojovými poruchami učení
- počet dětí se závažnými vývojovými poruchami chování
- počet dětí s poruchami autistického spektra

Oddíl IX – Děti v běžných třídách podle druhu zdravotního postižení diagnostikovaného školským poradenským zařízením

Uvádějí se děti podle druhu zdravotního postižení, u nichž byly speciální vzdělávací potřeby zjištěny na základě speciálně pedagogického, popř. psychologického vyšetření ŠPZ a vzdělávají se v běžných třídách.

- počet dětí s mentálním postižením, z toho
 - se středně těžkým
 - s těžkým
 - s hlubokým
- počet dětí se sluchovým postižením, z toho
 - s těžkým
- počet dětí se zrakovým postižením, z toho
 - s těžkým
- počet dětí se závažnými vadami řeči, z toho
 - s těžkými
- počet dětí s tělesným postižením, z toho
 - s těžkým
- počet dětí s více vadami, z toho
 - hluchoslepé
- počet dětí se závažnými vývojovými poruchami učení
- počet dětí se závažnými vývojovými poruchami chování
- počet dětí s poruchami autistického spektra

Oddíl XXI – Děti podle státního občanství, cizinci podle režimu pobytu

- počet dětí dle státního občanství a režimu pobytu

Děti se rozepíší podle státního občanství a podle následujících kategorií: cizinci s povolením k trvalému pobytu, cizinci s přechodným pobytem, azylanti, osoby požívající doplňkové ochrany, žadatelé o udělení mezinárodní ochrany a osoby požívající dočasné ochrany. Děti se zdravotním postižením se vyčlení za každý stát (včetně ČR), jehož státní občanství mají. Rozhodující je státní občanství dítěte. Pokud má dítě dvojí občanství, upřednostní se české, dále občanství státu EU. Uvádí se počet dětí, pro které je předškolní vzdělávání povinné.

Oddíl XXIV – Věkové složení dětí

- počet dětí v běžných a speciálních třídách, z toho nově nastoupivších podle věku (8 kategorií)

Oddíl XXVII – Žádosti o přijetí do MŠ

- počty přijatých žádostí o umístění dětí v mateřské škole podaných pro školní rok, kterým nebylo vyhověno
- počty přijatých žádostí o umístění dětí v mateřské škole podaných pro školní, kterým bylo vyhověno, tj. bylo vydáno rozhodnutí o přijetí dítěte k předškolnímu vzdělávání
- počty dětí nově přijatých k předškolnímu vzdělávání pro školní rok 2023/24 ve vykazující mateřské škole, které jsou nejpozději k 30. 9. 2023 nově vedeny v evidenci (školní matrice); neuvádějí se děti vzdělávané ve zbývajícím období podle § 34 odst. 10 a děti s individuálním vzděláváním podle § 34b školského zákona

S 51-01 – Výkaz o zápisu k předškolnímu vzdělávání v mateřské škole podle stavu k 31. 5.

Oddíl I – Počty zapisovaných podle výsledku zápisu a podle věku

- resortní identifikátor ředitelství školy (RED_IZO)
- resortní identifikátor školy (IZO)
- rozlišení školy/pracoviště: mateřská škola bez rozlišení; „firemní“ mateřská škola; lesní mateřská škola
- počet všech dětí, které se dostavily k zápisu v termínu vypsáném ředitelem školy, tyto děti jsou rozepsány podle výsledku zápisu:
 - počet dětí, kterým bylo vydáno rozhodnutí o přijetí ke vzdělávání a byly zapsány ve vykazující škole, není přitom rozhodující, jakou formou bude vzdělávání probíhat, uvádějí se tedy i děti, které se budou vzdělávat podle § 34b školského zákona (individuální vzdělávání)
 - počet dětí, které byly zapsány ve vykazující škole a tato škola je pro ně spádovou školou podle § 34a odst. 2 školského zákona, tj., jejichž místo trvalého pobytu se nachází ve spádovém obvodu školy (vyplňují pouze školy zřízené obcí nebo svazkem obcí)
 - počet dětí, které se dostavily k zápisu, ale bylo jim vydáno rozhodnutí o nepřijetí
 - počet dětí, pro které je vykazující škola spádovou školou podle § 34a odst. 2 školského zákona, tj., jejichž místo trvalého pobytu se nachází ve spádovém obvodu školy, a přesto tyto děti nebyly ve škole zapsány (vyplňují pouze školy zřízené obcí nebo svazkem obcí)
 - počet dětí, které se dostavily k zápisu, ale ředitel školy o jejich zápisu ještě nerozhodl
 - počet dětí, které se dostavily k zápisu, ale jejich zákonní zástupci následně vzali zpět žádost o přijetí (nebo následně oznámili škole, že dítě se bude vzdělávat na jiné škole), bez ohledu na to, zda ředitel školy o jejich zápisu již rozhodl, či nikoli
- celkový počet dětí se rozepíše podle data narození (8 kategorií)
- počet dětí, které k 1. 9. 2024 nedovrší dva roky
- počet dvouletých dětí, které dovrší tři roky v období od 1. 1. 2025 do 31. 8. 2025
- počet dvouletých dětí, které dovrší tři roky v období od 1. 9. 2024 do 31. 12. 2024
- počet dětí s uděleným odkladem povinné školní docházky
- počet dětí s povinností předškolního vzdělávání, které se dostavily k zápisu ve vykazující škole, byly zapsány a jejichž zákonní zástupci již při zápise oznámili, že se dítě bude vzdělávat individuálně (podle § 34b školského zákona)

S 4-01 – Výkaz o mateřské škole při zdravotnickém zařízení

Vyplňuje se, je-li škola mimo provoz (dočasně, ale dlouhodobě uzavřena, zrušena apod.) a při jakém druhu zdravotnického zařízení je škola zřízena (škola při nemocnici, škola při dětské léčebně (kromě psychiatrické), škola při dětské ozdravovně, škola při dětské psychiatrické nemocnici).

Oddíl I – Průměrné počty dětí a žáků za minulý školní rok

- ↘ celočíslné průměrné počty dětí a žáků za minulý školní rok, připadající na každý den provozu školy; průměrný počet se stanoví jako součet počtu dní strávených jednotlivými dětmi/žáky při vyučování ve vykazující škole (nikoli zdravotnickém zařízení) dělený celkovým počtem dní, po něž se ve škole v uplynulém školním roce vyučovalo

Oddíl III – Třídy, děti a žáci k 30. 9.

- ↘ počty tříd, dětí a žáků podle stavu k 30. 9.

Oddíl XXI – Děti/žáci podle státního občanství, cizinci podle režimu pobytu k 30. 9.

- ↘ děti se rozepíší podle státního občanství, zvláště se uvádějí cizinci s povolením k trvalému pobytu, s přechodným pobytem, azylanti, osoby požívající doplňkové ochrany, žadatelé o udělení mezinárodní ochrany a osoby požívající dočasné ochrany

R 13-01 – Výkaz o ředitelství škol podle stavu k 30. 9.

Oddíl III – Počet samostatných pracovišť

- ↘ počet samostatných pracovišť celkem - jako samostatné pracoviště se vykáže samostatný objekt školy/škol vykazující právnické osoby, jehož adresa je zapsaná v rejstříku jako místo, kde je poskytováno vzdělávání, které s jiným pracovištěm prostorově nesouvisí, není s ním spojeno stavebně nebo technicky, ani není umístěno na tomtéž nebo sousedním pozemku a při jiném organizačním uspořádání by mohlo být zapsáno ve školském rejstříku jako samostatná právnická osoba; dvě nebo více budov vzájemně propojených chodbou se považují za jedno pracoviště; každé pracoviště příslušného druhu školy, které je vykázáno jako samostatné pracoviště, předává samostatný výkaz o škole

Oddíl VI – Pedagogičtí pracovníci vykonávající specializované, metodické nebo metodologické činnosti

- ↘ počet osob, které vykonávají činnost výchovného poradce nebo koordinátora v oblasti informačních a komunikačních technologií; v MŠ zřizovaných MŠMT, krajem, obcí nebo svazkem obcí se započítávají pouze učitelé, kteří vykonávají uvedenou činnost a v souladu s nařízením vlády mají snížený rozsah přímé pedagogické činnosti
- ↘ počet pedagogických pracovníků, kteří ve školách zabezpečují poskytování poradenské služby školního metodika prevence
- ↘ počet uvádějících učitelů, kteří jsou pověřeni podporovat profesní rozvoj učitelů v adaptačním období

- počet pedagogických pracovníků vykonávajících specializované činnosti, k jejichž výkonu jsou nezbytné další kvalifikační předpoklady, kteří působí v MŠ zřízených krajem, obcí nebo svazkem obcí nebo ministerstvem, a kteří pobírají specializační příplatek za tyto činnosti

Oddíl X – Učitelé celkem

Zahrnují se všichni učitelé, kteří uvedenou činnost vykonávají, bez ohledu na druh jejich pracovně právního vztahu k vykazujícímu ředitelství škol (pracovní poměr, dohoda apod.) a na zdroje financování. Jsou zde uvedeni i učitelé ze škol, příp. tříd zřízených podle § 16 odst. 9 školského zákona, učitelé vyučující v přípravných třídách základní školy, ve třídách přípravného stupně základní školy speciální a učitelé ve školách při zdravotnických zařízeních. Počet učitelů vykazujícího ředitelství škol, včetně ředitelů škol a jejich zástupců

- přepočten na plně zaměstnané (porovnává se úvazek učitele se základním úvazkem pro danou kategorii dle nařízení vlády), z toho počet učitelů bez kvalifikace
- počet učitelů v 1. roce adaptačního období, a to od vzniku prvního pracovního poměru na pozici učitele do skončení jednoho roku trvání pracovního poměru
- počet učitelů ve 2. roce adaptačního období, a to od ukončení 1. roku adaptačního období po vzniku prvního pracovního poměru do skončení 2. roku trvání pracovního poměru

Oddíl XIII – Vedoucí pracovníci ve fyzických osobách

- počet všech vedoucích pedagogických pracovníků škol, kteří jsou ustanoveni do funkce zástupce ředitele (byli jmenováni nebo pověřeni výkonem této funkce); vedoucí učitelky MŠ se vykazují pouze v případě, že jsou ustanoveny do funkce zástupce ředitele (nemusí být jmenovány)

Oddíl XIV – Ostatní pedagogičtí pracovníci škol

Zahrnují se všichni, kdo uvedenou činnost vykonávají, bez ohledu na druh jejich pracovně právního vztahu k vykazujícímu ředitelství škol (pracovní poměr, dohoda apod.) a na zdroje financování. Uvádějí se pouze pedagogičtí pracovníci podle § 2 odst. 2 zákona, neuvádějí se školní asistenti, chůvy, sociální pedagogové apod., kteří nejsou pedagogickými pracovníky. Ve fyzických osobách se každý pracovník uvede podle toho, jakou z uvedených profesí vykonává ve vykazujícím subjektu, při přepočtu na plně zaměstnaného se uvede odpovídající část jeho úvazku.

- počet ostatních pedagogických pracovníků přepočtených na plně zaměstnané, kteří působí ve třídách zřízených podle § 16 odst. 9 školského zákona
- počet asistentů pedagoga bez ohledu na to, zda vykonávají svoji činnost v běžné nebo speciální třídě
- počet vychovatelů působících jako další pedagogický pracovník při výuce
- počet speciálních pedagogů, tedy pracovníků, kteří zabezpečují dětem se speciálními vzdělávacími potřebami speciálně pedagogickou péči; nejde o učitele, který má speciálně pedagogickou kvalifikaci a vykonává přímou vyučovací činnost,
 - z toho ti speciální pedagogové, kteří poskytují dětem, žákům a studentům logopedickou péči
- počet psychologů a speciálních pedagogů

Oddíl XV – Vybavení školy počítači

Uvádějí se pouze počítače ve vlastnictví vykazujícího subjektu. Počítače se uvádějí ve struktuře „stolní počítače“ a „přenosná zařízení typu notebook, tablet apod.“

- počet všech počítačů a přenosných zařízení bez ohledu na to, zda jsou k dispozici zaměstnancům školy nebo dětem a bez ohledu na to, zda jsou využívány ve vzdělávacím procesu či pro zajištění chodu školy
 - z toho počet počítačů přístupných dětem, z toho ve stáří max. 2 roky
 - z toho přístupné pouze učitelům, z toho pro vlastní pracovní potřeby učitele (nesdílené)

Oddíl XVI – Vybavení školy ostatními ICT

- školní bezdrátová síť (Wi-Fi) – uvádí se, zda je k dispozici
- počet učeben, toho s připojením k internetu
- počet mobilních učeben
- školní informační systém, z toho dostupný on-line rodičům – uvádí se, zda je k dispozici

S 4c-01 – Výkaz o přípravné třídě základní školy a o přípravném stupni základní školy speciální podle stavu k 30. 9.

Oddíl II – Děti se speciálními vzdělávacími potřebami

Ve výkazu se uvádějí všechny děti se speciálními vzdělávacími potřebami, kterým jsou poskytována podpůrná opatření v souladu s vyhláškou č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných, ve znění pozdějších předpisů. Není rozhodující, zda bylo dítě vyšetřeno školským poradenským zařízením nebo zda mu podpůrná opatření v 1. stupni podpory poskytuje sama škola. Dítě se uvede v tolika řádcích, kolik je druhů příčin jeho speciálních vzdělávacích potřeb.

- počet dětí se zdravotním znevýhodněním uvedeným v § 16 odst. 9 školského zákona
- počet dětí, jejichž speciální vzdělávací potřeby vyplývají ze zdravotního znevýhodnění neuvedeného v § 16 odst. 9 školského zákona, a které potřebují poskytování podpůrných opatření
- počet dětí se znevýhodněním souvisejícím s odlišným kulturním prostředím nebo jinými životními podmínkami dítěte, které brání v naplnění jeho vzdělávacích možností na rovnoprávném základě s ostatními. Tyto děti se dále rozepíší:
 - počet dětí, jejichž speciální vzdělávací potřeby vyplývají zejména z odlišného kulturního prostředí v rodině dítěte, malé znalosti kultury české společnosti, omezené znalosti vyučovacího jazyka včetně užívání jiného než vyučovacího jazyka v rodině dítěte
 - počet dětí, jejichž speciální vzdělávací potřeby vyplývají zejména z jiných životních podmínek v rodině dítěte, obvykle se jedná o dlouhodobě se vyskytující životní okolnosti, např. sociální vyloučení, výraznou chudobu nebo jiné

- počet dětí, jejichž speciální vzdělávací potřeby vyplývají z kombinace více faktorů (např. příslušníci etnických menšin, pokud se v rodině nehovoří vyučovacím jazykem, platí odlišná kulturní pravidla a rodina je sociálně vyloučená)
- počet dětí, kterým jsou ve vykazující škole poskytována podpůrná opatření s kódem NFN (dle doporučení školského poradenského zařízení), bez ohledu na to, zda jsou na tato podpůrná opatření požadovány finanční prostředky, či nikoliv

Oddíl III – Třídy a děti

- počet tříd, počet dětí (z toho dívek), z toho nově zařazených (z toho dívek) v přípravném stupni nebo v přípravné třídě

Oddíl VIII – Děti ve třídách přípravného stupně podle druhu zdravotního postižení

- počet dětí se středně těžkým, těžkým nebo hlubokým mentálním postižením, se souběžným postižením více vadami nebo s autismem, kterým poskytuje základní škola speciální přípravu na vzdělávání v přípravném stupni

Oddíl XXI – Děti podle státního občanství, cizinci podle režimu pobytu

- děti v přípravném stupni i v přípravné třídě se rozepíší podle státního občanství, uvedou se cizinci s povolením k trvalému pobytu a s přechodným pobytem, azylanti, osoby požívající doplňkové ochrany, žadatelé o udělení mezinárodní ochrany a osoby požívající dočasné ochrany

Oddíl XXIV – Věkové složení dětí

- počet dětí z přípravného stupně základní školy speciální podle věku (6 kategorií)
- počet dětí z přípravných tříd základní školy podle věku (5 kategorií)

Příloha 2

Posouzení rámce pro monitorování a evaluaci dle analytického nástroje UNICEF pro předškolní vzdělávání a péči

Analytický nástroj UNICEF pro jednotlivé oblasti předškolního vzdělávání a péče byl vyvinut jako doplněk k Rámci UNICEF pro podporu univerzálního kvalitního předškolního vzdělávání a péče Build to last. Nástroj má šest modulů, pro vypracování této analýzy byl použitý modul **5 Zajištění kvality**.

Každý modul stanovuje cíle zaměřené na vybudování kvalitnějšího předškolního vzdělávání a péče, měřítko pro každý cíl a podporující monitorovací otázky.

Modul 5 stanovuje čtyři klíčové cíle a související měřítko, která mohou vést k pokroku při posilování této klíčové funkce:

- Cíl 1:** Stanovit komplexní standardy kvality služeb
- Cíl 2:** Vyvinout a implementovat mechanismy zajištění kvality založené na zastřešujících cílech předškolního vzdělávání a péče
- Cíl 3:** Posílit kapacity pro monitorování kvality napříč jednotlivými oblastmi
- Cíl 4:** Zajistit, aby monitorování napomáhalo zlepšování kvality

V následujícím textu je pro jednotlivé cíle podrobně analyzována situace v ČR v oblasti péče poskytované mateřskými školami a dětskými skupinami. Při posuzování jednotlivých měřítek jsme se řídili monitorovacími otázkami, které uvádíme v příloze 3. Snaha poctivě zodpovědět všechny monitorovací otázky vedla k určitému opakování některých informací.

Cíl 1: Vytvořit komplexní standardy kvality služeb

Česká republika má požadavky na standardní kvalitu předškolního vzdělávání a péče zapracované v legislativních normách. Pro DS jsou specifické standardy stanovené přímo zákonem. Pro MŠ je obdobný typ standardů shromážděn v Kvalitní škole, což jsou kritéria hodnocení podmínek, průběhu a výsledků vzdělávání České školní inspekce (ČŠI, 2024), která vycházejí z RVP PV. Není zřejmé, co všechno lze považovat za standard. Když jako základ vezmeme standardy stanovené v rámci EU a pokusíme se je srovnat se standardy pro MŠ a DS (viz tab. 2), získáme jenom velmi přibližnou informaci, kterou uvádíme v tabulce 3.

Tabulka 3

EU	MŠ	DS
Poskytování služeb, které jsou dosažitelné a cenově dostupné všem rodinám a jejich dětem.	Školský zákon a navazující vyhlášky ČŠI 6.1	Zákon o dětských skupinách
Poskytování služeb, které podporují účast, posilují sociální začleňování a přijímají různorodost.	Školský zákon a navazující vyhlášky ČŠI 6.2	?
Pracovníci a pracovnice s dobrou kvalifikací a s počáteční i další odbornou přípravou, která jim umožňuje plnit svou profesní úlohu.	Zákon o pedagogických pracovnících a navazující vyhlášky ČŠI 3.1, 3.5	Zákon o dětských skupinách Kritérium 5,6
Vstřícné pracovní podmínky, včetně profesního vedení, které vytváří příležitosti pro pozorování, reflexi, plánování, týmovou práci a spolupráci s rodiči.	Zákoník práce, zákon o pedagogických pracovnících ČŠI 2.1-2.5, 3.3 RVP PV	Zákon o dětských skupinách Kritérium 5
Vzdělávací program založený na pedagogických cílech, hodnotách a přístupech, které umožňují dětem plně dosáhnout svého potenciálu a zabývají se jejich sociálním, emocionálním, kognitivním a fyzickým rozvojem a jejich pohodou.	Školský zákon a navazující vyhlášky ČŠI 4.1-4.4 RVP PV	Zákon o dětských skupinách Kritérium 1, 2
Vzdělávací program, který vyžaduje, aby pracovníci spolupracovali s dětmi, kolegy a rodiči a zamýšleli se nad svou vlastní praxí.	Školský zákon a navazující vyhlášky ČŠI 1.4, 2.2, 3.2 RVP PV	Zákon o dětských skupinách Kritérium 1,2,4
Monitorování a hodnocení poskytuje informace na příslušné místní, regionální a/nebo celostátní úrovni, které podporují neustálé zlepšování v kvalitě politiky a praxe.	Školský zákon a navazující vyhlášky ČŠI 5.1-5.4 RVP PV	Zákon o dětských skupinách
Monitorování a hodnocení, které jsou v nejvlastnějším zájmu dítěte.	Školský zákon a navazující vyhlášky ČŠI 5.1-5.3 RVP PV	Zákon o dětských skupinách Kritérium 3,4
Zúčastněné strany mají jasné a společné chápání své role a úkolů a vědí, že se očekává, že budou spolupracovat s partnerskými organizacemi.	Školský zákon a navazující vyhlášky RVP PV	Zákon o dětských skupinách Kritérium 2
Právní předpisy, regulace a/nebo financování podporují pokrok na cestě k všeobecnému nároku na veřejně subvencované nebo financované předškolní vzdělávání a péči a pokrok je pravidelně oznamován všem zúčastněným stranám.	Školský zákon a navazující vyhlášky	Zákon o dětských skupinách

Měřítko 1 – Standardy nastavují očekávání a cíle kvality služeb předškolního vzdělávání a péče

Povinné standardy pro MŠ jsou podrobně popsány v zákoně č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), v zákoně o pedagogických pracovnících a souvisejících předpisech¹⁴. Zákon stanovuje zásady a cíle vzdělávání, popisuje systém vzdělávacích programů, definuje vzdělávací soustavu, školy, školská zařízení a školské právnické osoby a jejich právní postavení, dlouhodobé záměry a výroční zprávy, systém hodnocení škol, školských zařízení a vzdělávací soustavy, vyučovací jazyk a vzdělávání příslušníků národnostních menšin, vyučování náboženství, vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů nadaných, vzdělávání cizinců a osob pobývajících dlouhodobě v zahraničí, organizaci vzdělávání ve školách, dokumentaci škol a školských zařízení, bezpečnost a ochranu zdraví ve školách a školských zařízeních, zákaz činnosti a propagace politických stran a hnutí, zákaz reklamy, dále definuje školská zařízení a školské služby, popisuje školský rejstřík, financování škol a školských zařízení, vymezuje pravomoci ředitele školy a školského zařízení a školské rady, ministerstev, ČŠI, územních samosprávných celků a definuje přestupy.

V oblasti předškolního vzdělávání specificky stanovuje cíle předškolního vzdělávání, organizaci předškolního vzdělávání, povinnost předškolního vzdělávání a způsoby jejího plnění a možnosti individuálního vzdělávání dítěte.

Dalšími typy standardů, které upravují činnost škol a školských zařízení, jsou vyhlášky související se školským zákonem. Vzhledem k předškolnímu vzdělávání jde zejména o vyhlášku č. 14/2005 Sb., o předškolním vzdělávání, vyhlášku č. 64/2005 Sb., o evidenci úrazů dětí, žáků a studentů, dále pak vyhlášku č. 15/2005 Sb., kterou se stanoví náležitosti dlouhodobých záměrů a výročních zpráv, vyhlášku č. 16/2005 Sb., o organizaci školního roku, vyhlášku č. 17/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, vyhlášku č. 107/2005 Sb., o školním stravování, vyhlášku č. 310/2018 Sb., o krajských normativních, vyhlášku č. 364/2005 Sb., o vedení dokumentace škol a školských zařízení a školní matriky a o předávání údajů z dokumentace škol a školských zařízení a ze školní matriky (vyhláška o dokumentaci škol a školských zařízení).

Důležitým standardem je rovněž Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, který vymezuje hlavní požadavky, podmínky a pravidla pro institucionální vzdělávání dětí předškolního věku. Tato pravidla se vztahují na pedagogické činnosti probíhající ve vzdělávacích institucích zařazených do sítě škol a školských zařízení. Jsou závazná pro předškolní vzdělávání v mateřských školách, v mateřských školách zřízených podle § 16 odst. 9 školského zákona, v lesních mateřských školách a v přípravných třídách základních škol. RVP PV stanovuje elementární vzdělávací základ, na který navazuje základní vzdělávání a jako takový představuje zásadní východisko pro tvorbu školních vzdělávacích programů i jejich uskutečňování. RVP PV určuje společný rámec, který je třeba zachovávat. Je otevřený pro

14 Zákona č. 383/2005 Sb., zákon č. 112/2006 Sb., zákon č. 158/2006 Sb., zákon č. 161/2006 Sb., zákon č. 165/2006 Sb., zákon č. 179/2006 Sb., zákon č. 342/2006 Sb., zákon č. 624/2006 Sb., zákon č. 217/2007 Sb., zákon č. 296/2007 Sb., zákon č. 343/2007 Sb., zákon č. 58/2008 Sb., zákon č. 126/2008 Sb., zákon č. 189/2008 Sb., zákon č. 242/2008 Sb., zákon č. 243/2008 Sb., zákona č. 306/2008 Sb., zákona č. 384/2008 Sb., zákona č. 49/2009 Sb., zákona č. 227/2009 Sb., zákona č. 378/2009 Sb., zákona č. 427/2010 Sb., zákona č. 73/2011 Sb., zákona č. 331/2011 Sb., zákona č. 375/2011 Sb., zákona č. 420/2011 Sb., zákona č. 458/2011 Sb., zákona č. 472/2011 Sb., zákona č. 53/2012 Sb., zákona č. 333/2012 Sb., zákona č. 370/2012 Sb., zákona č. 241/2013 Sb., zákonného opatření Senátu č. 344/2013 Sb., zákona č. 64/2014 Sb., zákona č. 250/2014 Sb., zákona č. 82/2015 Sb., zákona č. 178/2016 Sb., zákona č. 101/2017 Sb., zákona č. 222/2017 Sb., zákona č. 167/2018 Sb., a zákona č. 46/2019 Sb., zákona č. 284/2020 Sb., zákona č. 349/2020 Sb., zákona č. 403/2020 Sb., zákona č. 94/2021 Sb. a zákona č. 261/2021 Sb., zákona č. 152/2023 Sb. a zákona č. 183/2023 Sb.

školu, učitele i pro děti, a vytváří tak podmínky k tomu, aby každá škola, resp. pedagogický sbor, jakákoliv odborná pracovní skupina, profesní sdružení či každý jednotlivý učitel mohli – za předpokladu zachování společných pravidel – vytvářet a realizovat svůj vlastní školní vzdělávací program. RVP PV je dokumentem směrodatným nejen pro nositele předškolního vzdělávání (pro učitele), ale také pro zřizovatele vzdělávacích institucí i jejich odborné a sociální partnery (MŠMT, 2021).

Další sada standardů je stanovena ČŠI, která vydala kritéria pro hodnocení podmínek, průběhu a výsledků vzdělávání nazvané **Kvalitní škola**, která se ve své současné podobě využívají od školního roku 2015/2016, s drobnými dílčími úpravami reflektujícími zkušenosti s jejich aplikací (ČŠI, 2023a). Pro inspiraci a metodickou podporu škol byl model kvalitní školy doplněn databází tzv. příkladů inspirativní praxe a osvědčených metodických postupů. Kritéria jsou vypracována pro šest oblastí: Koncepce a rámec školy, Pedagogické vedení školy, Pedagogický sbor, Vzdělávání, Vzdělávací výsledky, Podpora dětí při vzdělávání (rovné příležitosti). Kritéria jsou dostupná rovněž v modifikaci pro MŠ: https://csicr.cz/CSICR/media/Prilohy/2023_p%c5%99%c3%adlohy/Dokumenty/Kriteria-hodnoceni_2023_2024_FIN-TISK.pdf.

Standards, dané legislativou, jsou stanovené na jedné cílové úrovni, nepopisují tedy různé úrovně dosažení. Standards ČŠI byly specifikovány na čtyřech úrovních: vynikající, očekávaná, vyžadující zlepšení a nevyhovující, byly však zveřejněny pouze v úrovni vynikající.

Povinné standards pro DS jsou popsány v zákoně č. 247/2014 Sb., o poskytování služby péče o dítě v dětské skupině a o změně souvisejících zákonů. Zákon vymezuje, co je předmětem služby péče o dítě v dětské skupině, dále stanovuje podrobnosti poskytování služby péče o dítě v dětské skupině, technické požadavky na stavby a hygienické požadavky na prostory a provoz, popisuje vznik, změnu a zánik oprávnění a evidenci poskytovatelů, definuje podmínky pro získání příspěvku na provoz dětské skupiny, popisuje kontrolu a přestupky. Zvláštní část zákona je pak věnována standardům kvality péče. Blíže jsou standards rozpracovány ve vyhlášce č. 350/2021 Sb. Vyhláška o provedení některých ustanovení zákona o poskytování služby péče o dítě v dětské skupině a o změně souvisejících zákonů a pro praktické využití byla MPSV zpracována Podpůrná metodika ke standardům kvality péče (MPSV, 2022c). Dále je z dílny MPSV k dispozici Průvodce pro naplňování standardů kvality péče¹⁵. Poskytovatel služeb má povinnost písemně zpracovat základní rizikové a nouzové situace, které mohou nastat v souvislosti s poskytováním služby, a všechny zaměstnance prokazatelně seznámit s postupy při jejich řešení.

Standards pro DS dané legislativou jsou stanovené na jedné cílové úrovni, nepopisují tedy různé úrovně dosažení. Standards v rámci standardů kvality péče jsou popsány na třech úrovních: 0 – není splněno, 1 – splněno dobře, 2 – splněno výborně.

Standards jsou tedy definované primárně pomocí zákonných norem, které stanovují požadavky na jednotlivé oblasti rámce kvality. To znamená, že neexistuje jedno místo, které by všechny standards shrnovalo v přehledné struktuře. Standards stanovené různými resorty zajišťujícími předškolní vzdělávání a péči (MŠMT, MPSV, MPO a MZ) mají zcela odlišnou strukturu, rozsah a míru podrobnosti, což se týká i standardů pro výjimečné situace a uprchlíky. Společný standard pro předškolní vzdělávání a péči tedy v ČR neexistuje, což vede k tomu, že dětem v dané věkové skupině mohou být poskytovány kvalitativně zásadně odlišné služby předškolního vzdělávání a péče v závislosti na typu poskytovatele. Standards

na více úrovních jsou popsány a veřejně dostupné jenom v případě dětských skupin.

Měřítko 2 – Standardy kvality pokrývají všechny důležité oblasti a jsou založené na dokladech (evidence-based)

Národní standardy kvality péče, tedy standardy, které by se vztahovaly ke všem zařízením systému předškolního vzdělávání a péče, nejsou k dispozici.

Standardy pro MŠ i DS, dané legislativou, jsou v případě MŠ poměrně detailní, v případě DS nepokrývají dostatečně všechny oblasti (například oblast rovnosti příležitostí). Rozdíly v pokrytí nicméně mj. vyplývají z rozdílného zaměření zařízení – zatímco v sektoru vzdělávání jsou tato zařízení zaměřena primárně na vzdělávání, v sektoru práce a sociálních věcí je hlavním cílem podpora zaměstnanosti. Standardy v obou sektorech procházejí participativním procesem jenom do určité míry, některé byly diskutovány s řadou aktérů, ale systematické pokrytí aktérů zajištěno nebylo, zvláště pokud jde o marginalizované skupiny. Mezi klíčové aktéry, kteří nejsou dostatečně zapojeni do legislativních procesů, patří rodiče. Jedním z důvodů je také fakt, že v ČR na rozdíl od jiných zemí neexistují silné rodičovské organizace, které by měly významný počet členů.

Standardy pro MŠ a DS, dané legislativou, jsou jak strukturální, tak i procesní. Nejsou ovšem flexibilní ani adaptabilní, aby mohly reflektovat rozdíly mezi jednotlivými regiony, poskytovateli péče nebo zřizovateli. O tom, zda jsou standardy založeny na dokladech (evidence-based), nejsou ani pro MŠ, ani pro DS k dispozici informace.

Měřítko 3 – Standardy kvality služeb jsou záměrně a jasně v souladu se standardy pro zaměstnance a standardy pro předškolní kurikulum

V ČR nejsou dostupné všeobecné výukové a vývojové standardy, tedy nelze posoudit soulad standardů v jednotlivých sektorech s obecnější normou.

Standardy pro pracovníky jsou dány kvalifikačními požadavky, jež spočívají ve výčtu vzdělávacích programů, které musí pracovník absolvovat. Vzdělávací programy vytvářejí instituce vysokoškolského a vyššího odborného vzdělávání a instituce pro další vzdělávání pedagogických pracovníků. Zohlednění standardů pro kvalitu procesů je plně v pravomoci jednotlivých institucí a není systematicky sledováno.

Standardy pro kvalitu služeb a standardy pro předškolní vzdělávání a péči neprocházejí systematickým procesem, který by posuzoval jejich konzistenci.

Měřítko 4 – Standardy služeb jsou navrženy tak, aby usnadnily monitorování

Standardy stanovené v zákonech a navazujících vyhláškách lze považovat za koherentní a uskutečnitelné. Standardy v této formě jsou nicméně poměrně obsáhlé a nelze na ně uplatňovat společné posouzení. U části z nich je monitorování propracované, v některých případech ale vyžaduje doplnění výkladu ze strany jednotlivých institucí. Standardy inspekčních kritérií jsou dostatečně detailní, koherentní a uskutečnitelné, detailnost standardů pro DS v některých případech není zcela dostatečná. Jejich forma je navržena tak, aby umožňovala monitorování. Standardy jsou aplikovatelné na všechna zařízení formálního předškolního vzdělávání a péče.

Cíl 2: Vyvinout a implementovat funkční mechanismy zajištění kvality založené na zastřešujících cílech předškolního vzdělávání a péče

Měřítko 5 – Primární účel a cíle systému zabezpečování kvality jsou jasně specifikovány a přizpůsobeny kontextu země

Monitoring v MŠ má dva hlavní účely – na úrovni zařízení kontrolu souladu fungování zařízení s právními předpisy, na základě kterých operuje, a hodnocení kvality a efektivity vzdělávací soustavy na národní úrovni. Primární funkcí monitoringu je tedy zodpovídání otázky, zda systém (či zařízení) funguje tak, jak je od něho požadováno, a jak efektivní je v dosahování výsledků, které jsou definovány dlouhodobými strategiemi a cíli. Zprávy ČŠI, která provádí externí monitoring škol a školských zařízení, identifikují silné a slabé stránky a nedostatky systému, nicméně ne vždy je jejich součástí i identifikace důvodů, proč se v systému tyto nedostatky vyskytují, či popis bariér, které brání tomu, aby tyto nedostatky mohly být překonány.

V případě DS probíhá kontrola plnění platných právních předpisů Státním úřadem inspekce práce na základě podnětů. Externí monitoring provádí MPSV rovněž na základě podnětů podle vlastní metodiky vycházející ze standardů. Vzhledem k nedostatečné personální kapacitě probíhá za rok pouze několik kontrol. K systematickému monitoringu všech dětských skupin z kapacitních důvodů nedochází. Interní monitoring DS není povinný a pokud ho DS dělá, tak jsou data z něj používána pouze pro autoevaluační účely.

Data, která jsou o předškolním systému sbírána, a to ani ta, která jsou sbírána ČŠI nebo MŠMT, neumožňují získat plný přehled o současném stavu nabídky a poptávky v systému předškolního vzdělávání a péče (viz Simonová a kol., 2024) a také o kvalitě procesů vzdělávání a péče.

Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy ČR pro období 2023–2027 (MŠMT, 2023) má mezi svými prioritami uveden pouze jeden cíl, který okrajově souvisí s preprimárním vzděláváním: ***Snížení počtu odkladů povinné školní docházky a zlepšení připravenosti základních škol na vstup dětí z mateřských škol.*** V sekci věnované předškolnímu vzdělávání pak Dlouhodobý záměr uvádí: „Hlavním cílem této priority je zvýšení kvality a dostupnosti předškolního vzdělávání a zapojení do něj co nejvyššího počtu dětí v České republice, a to již od tří let věku“. U vyhodnocení naplnění DZ 2018–2022 je uvedeno navýšení financování, které umožnilo vyšší překryv přímé pedagogické činnosti učitelů, revize RVP PV a jeho obohacení o vzdělávání dětí s OMJ a podpora pedagogické diagnostiky v MŠ prostřednictvím DVPP a metodické příručky. Pro období 2023–2027 DZ stanovuje tři cíle: 1. Zajištění implementace aktualizovaného RVP PV, 2. Dostupné předškolní vzdělávání v souladu se zákonnou nárokovostí od tří let věku dítěte a 3. Redukce počtu odkladů povinné školní docházky (rozpracování cílů viz Příloha 6).

Dosažení cílů je možno částečně vyhodnocovat z výkazových dat, DZ dále uvádí jako další indikátory počty pracovníků a pracovníků systému předškolního vzdělávání a péče, kteří absolvovali DVPP a počty proškolených MŠ v novém RVP PV, v pedagogické diagnostice a v DVPP zaměřeném na vzdělávání dětí z odlišného sociokulturního prostředí, dále se zmiňuje o monitoringu docházky dětí do MŠ, o pravidelných demografických a kapacitních analýzách v jednotlivých územích, které mají zajistit potřebnou kapacitu MŠ pro děti starší tří let, a o snížení odkladů PŠD (cíl je stanoven na snížení minimálně o 1/3 ve srovnání s rokem 2022).

Akční plán 2024–2026 Strategie sociálního začleňování 2021–2030 (MPSV, 2023b) uvádí v sekci Podpora rodiny cíl Vytvoření dostatku míst v předškolní péči pro děti do tří let, jakož i rozšíření počtu a kapacit dětských skupin. Žádné kvalitativní cíle nejsou stanoveny. Monitoring může probíhat na základě údajů v evidenci.

Unifikovaný a standardizovaný systém monitoringu pro všechna zařízení chybí, zároveň právní forma některých zařízení neformálního předškolního vzdělávání a péče neumožňuje monitoring/sběr dat vyžadovat (např. mateřská centra).

Měřítko 6 – Jsou zavedeny vhodné nástroje pro externí monitorování. Pro monitorování a prosazování standardů kvality u všech typů poskytovatelů jsou zavedeny mechanismy a postupy externího zajišťování kvality.

V zařízeních zapsaných do rejstříku škol provádí externí hodnocení Česká školní inspekce, jejíž činnost je vymezena zákonem č. 561/2004 Sb. (§ 173–176). Na národní úrovni ČŠI získává a analyzuje informace o vzdělávání dětí, činnosti škol a školských zařízení, sleduje a hodnotí efektivnost vzdělávací soustavy. Pro tuto činnost jsou používány údaje z inspekční činnosti v daném roce, tedy vzhledem k frekvenci inspekcí jednou za 3 až 9 let jde o data o přibližně 1/6 mateřských škol (997 MŠ v roce 2023). Tyto výsledky jsou pak zobecněny na celou vzdělávací soustavu. Výsledky této činnosti ČŠI jsou publikovány ve výročních zprávách inspekce. V rámci výročních zpráv jsou data o mateřských školách vztahována k dlouhodobým strategiím MŠMT a vlády ČR pro obor vzdělávání (Dlouhodobé záměry vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy ČR, Strategie 2030+) - viz kapitola 4.

Na úrovni jednotlivých škol a školských zařízení hodnotí ČŠI podmínky, průběh a výsledky vzdělávání dle příslušného ŠVP. Vlastní ŠVP je také hodnocen tak, aby byl odhalen jakýkoliv nesoulad s RVP či jinými právními předpisy. ČŠI dále vykonává kontrolu využívání státních finančních prostředků. V rámci inspekce probíhá kontrola a analýza dokumentů školy, hospitace, rozhovory s učiteli/kami, vedením a zřizovatelem a dále jsou učiteli/kami i ředitelem/kou vyplňovány standardizované dotazníky. Škola dostává po inspekční činnosti v systému InspIS Data¹⁶ report ke kritériím, materiálním podmínkám, případnému porušení právních předpisů.¹⁷

Anonymizované záznamy z hospitací a odpovědi z dotazníků jsou dostupné na webových stránkách ČŠI jako datové sady otevřených dat.

Inspekční činnost v jedné škole či školském zařízení trvá zpravidla několik dní a jejím výstupem na této úrovni je inspekční zpráva, která obsahuje slovní hodnocení podmínek, procesu a výsledků vzdělávání, soupis identifikovaných silných a slabých stránek a příležitostí pro zlepšení a soupis doporučení pro zlepšení činnosti daného zařízení. Inspekční zprávy jsou ČŠI poskytnuty zřizovateli a vedení školy a včetně případných připomínek ředitele/ky školy jsou veřejně dostupné fyzicky v daném zařízení a inspektorátu ČŠI a elektronicky na webu ČŠI.

Kontrolní činnost probíhá na základě dlouhodobé strategie (pravidelné návštěvy jednou za 3 až 9 let), v rámci tematického šetření anebo na základě stížnosti či podání. Inspekční návštěva je zpravidla ohlašována několik dní předem, inspekční tým má však možnost vstou-

16 InspIS DATA je systém pro elektronický sběr dat, je hlavním informačním systémem České školní inspekce pro zjišťování a vyhodnocování informací souvisejících se vzděláváním a s výkonem hodnotících a kontrolních činností v rámci počátečního vzdělávání. Zároveň slouží také pro organizaci činností České školní inspekce.

17 - více informací zde <https://www.csicr.cz/cz/Dokumenty/Publikace-a-ostatni-vystupy/Reporty-pro-reditele-skol-a-skolskych-zarizeni>

pit i bez ohlášení, což je využíváno u stížností a podnětů, kde by hrozilo, že nahlášením inspekční činnosti by došlo k ovlivnění skutečností. V případě, že inspekce zjistí závažné nedostatky v činnosti školy, může školní inspekce podat návrh na odvolání ředitele/ky nebo dokonce vyřazení zařízení ze školního rejstříku.

Dále zpracovává ČŠI tematické zprávy o inspekční činnosti v určitém tematickém okruhu. Tyto tematické okruhy jsou vymezeny každoročně v Plánu hlavních úkolů na daný školní rok.

Kromě Kritérií hodnocení podmínek, průběhu a výsledků vzdělávání existuje dle portálu Kvalitní škola pro inspekční činnost ČŠI řada interních metodik, dle kterých se inspektoři při návštěvě škol a školských zařízení řídí. Pro sběr a záznam dat slouží tematicky zaměřené záznamové formuláře a hodnotící archy (report z hospitačních záznamů), nástroje pro hodnocení dosažené úrovně žáků/yň v různých oborech, dotazníky a ankety pro zaměstnance/kyně, žáky/ně i učitele/ky (<https://www.kvalitniskola.cz/Externi-hodnoceni/Vybrane-nastroje-pro-realizaci-externiho-hodnoceni>). Některé z těchto nástrojů pro sběr dat jsou dostupné ředitelům a ředitelkám škol skrz systém pro sběr a vyhodnocení dat ČŠI InspIS DATA a jsou využitelné i pro interní hodnocení (např. při ředitelských hospitacích). Některé nástroje jsou zveřejněny rovněž na stránkách, které jsou věnovány vlastnímu hodnocení školy (<https://www.kvalitniskola.cz>).

Vzhledem k tomu, že všechny nástroje využívané ČŠI nejsou veřejně dostupné, není možno systematicky posoudit jejich vhodnost či soulad s nástroji, jako je Evropský rámec kvality nebo UNICEF Build to Last.

Procesy pro sběr a záznam dat o kvalitě mateřských škol při inspekci ČŠI jsou standardizované s tím, že současná kritéria jsou využívána od školního roku 2015/16. Při frekvenci inspekčních návštěv jednou za 3 až 9 let by tak ke konci školního roku 2023/24 měly mít všechny mateřské školy za sebou alespoň jednu inspekční návštěvu probíhající podle těchto kritérií. Polovina MŠ by již měla mít prodělané takové návštěvy dvě (s předpokladem, že daná MŠ existovala po celé toto období).

Dle vyhlášky č. 350/2021 Sb. náleží posuzování kvality péče a dodržování standardů v dětských skupinách MPSV. Kontroly mohou probíhat na základě ohlášení, ale i bez něho, a to buď distančně skrze analýzu vyžádaných dokumentů, nebo na místě, kde kromě analýzy dokumentů probíhají také rozhovory se zaměstnanci, případně rodiči, a prohlídka podmínek a pozorování přímé práce s dětmi. V roce 2022 proběhlo pět kontrol standardů kvality péče v dětské skupině (<https://www.mpsv.cz/web/cz/informace-o-vysledcich-realizovanych-kontrol>), za rok 2023 nejsou data o kontrolách zatím publikována, nicméně z důvodů nedostatečných personálních kapacit se jedná o jednotky kontrol. Systematické kontroly všech DS z kapacitních důvodů neprobíhají.

Dokumenty, které jsou v rámci kontroly analyzovány, jsou: plán výchovy a péče, písemné zpracování postupu při procesu nástupu dítěte do DS (adaptační proces), vnitřní pravidla a základní rizikové a nouzové situace a dokumentace toho, že s nimi byli seznámeni všichni zaměstnanci (MPSV, 2022b). Způsoby, jakými jsou data v rámci kontroly zaznamenávána a analyzována, a jak jsou výsledky kontroly předávány zpět provozovateli či zaměstnancům DS, nejsou z podkladů MPSV známy.

Zastřešující organizace DS v některých případech realizují vlastní monitoring. Typicky organizace 100 skupin administruje pravidelně dotazníky rodičům dětí navštěvujících DS a používá je jako podklad pro zkvalitňování péče.

V obou případech (MŠ i DS) je hlavním cílem externího monitoringu kontrola toho, že zařízení funguje v souladu s příslušnými zákony, vyhláškami a v případě MŠ v souladu s RVP PV. ČŠI ve výročních zprávách provádí zobecněné hodnocení vzdělávací soustavy a poukazuje na zjištěné problémy, nicméně publikací výroční zprávy (a případně tematických zpráv) je využívání sebraných dat zpravidla ukončeno.

Nástroje a metodické materiály pro externí monitoring kvality dětských skupin nejsou veřejně dostupné. Hodnocení dětské skupiny se opírá o Kritéria pro posuzování kvality péče (příloha k vyhlášce č. 350/2021 Sb.). Metodika pro hodnocení kvality práce v DS je interním materiálem MPSV a je využívána pracovníky a pracovníci při prováděných kontrolách.

Měřítko 7 – Jsou vytvořeny a implementovány mechanismy a nástroje interního zajišťování kvality

Mateřské školy by dle zákona č. 561/2004 Sb. (§ 12) měly provádět vlastní hodnocení, na rozdíl od základních škol však nemají povinnost vypracovávat výroční zprávu, která by měla být na vlastním hodnocení založena. Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání ukládá mateřským školám povinnost vytvořit si v rámci školního vzdělávacího programu vlastní systém autoevaluace. Konkrétně má povinnost specifikovat: předmět evaluace (na které konkrétní jevy se mateřská škola zaměří); metody a techniky evaluace (formy, způsob vyhodnocování); časový plán (konkrétní termíny či frekvence hodnocení); odpovědnost učitelů a učitelek a dalšího personálu (kdo bude za co zodpovědný). Autoevaluaci může provádět ředitel/ka školy, pedagogický sbor i každý jednotlivý učitel/ka. Na základě jednotlivých zjištění a poznatků hodnotí ředitel/ka vzdělávací výsledky, jednotlivé zaměstnance i mateřskou školu jako celek a přijímá konkrétní opatření.

ČŠI vyvinula v rámci strategie 2020 hodnotící systém a k němu náležící elektronický portál *Kvalitní škola*, který obsahuje mimo jiné metodická doporučení a nástroje pro vlastní hodnocení. Obojí jsou modelovány na základě nástrojů ČŠI využívaných pro externí inspekci a umožňují ohodnocení jednotlivých kritérií ČŠI na čtyřbodové škále, tedy obdobně, jako to dělají externí hodnotitelé při inspekční návštěvě. Tyto nástroje jsou prezentovány jako standardizovaný základ pro vlastní hodnocení školy, který lze v případě potřeby modifikovat. Vedení škol tyto nástroje v interním hodnocení využít může, ale nemusí.

Metodiky a nástroje, vytvářené ČŠI a publikované na portálu Kvalitní škola, jsou prezentované jako univerzální pro všechny úrovně vzdělávání, nicméně jejich aplikovatelnost na předškolní vzdělávání, zejména v oblastech, jako jsou postoje žáků, není zcela zřejmá (dotazníky jsou pro děti, které umí číst a psát). Jejich obsah se vztahuje ke Kritériím kvality ČŠI spíše než k RVP. Opět je třeba mít na paměti, že školy nejsou nijak vázány tyto pomůcky pro interní evaluaci využívat.

Dětské skupiny nemají povinnost provádět interní hodnocení ani vydávat výroční zprávy. Metodika MPSV pro zakládání a provozování dětské skupiny sice interní evaluaci uvádí jako proces, který by měl být součástí denního chodu DS a podkladem pro inovaci Plánu vzdělávání a péče, nicméně interní evaluace pro poskytovatele dětských skupin není povinná. Žádné standardizované mechanismy nebo nástroje pro interní hodnocení neexistují, a to ani v metodice, která interní evaluaci doporučuje. Interní monitoring tedy probíhá pouze z iniciativy poskytovatele či zaměstnanců dané dětské skupiny či zařízení.

Pro žádnou formu předškolního vzdělávání a péče tedy neexistují standardizované mechanismy a nástroje interního hodnocení, které by byly plošně využívány. Výroční zprávy, které jsou jediným povinným výstupem interního hodnocení MŠ, by měly shrnovat fungování školy za poslední rok, není však známo, zda jsou tyto poznatky jakkoliv využívány pro sebe-reflexi či jako podněty pro změnu či zlepšení v budoucnu.

Cíl 3: Posílit kapacitu pro sledování kvality napříč jednotlivými oblastmi a úrovněmi

Měřítko 8 – Role a odpovědnosti za monitorování kvality napříč jednotlivými úrovněmi jsou jasně vymezeny a řeší všechny aspekty zajišťování a zlepšování kvality

Role a odpovědnosti za monitorování kvality napříč jednotlivými úrovněmi jsou jasně vymezeny, týkají se ovšem pouze formálních zařízení předškolního vzdělávání a péče a probíhají odlišně v zařízeních, která jsou součástí vzdělávacího systému, a v dětských skupinách. Neexistuje instituce, která by komplexně monitorovala kvalitu v různých typech předškolních zařízení. Tento stav mj. vyplývá ze skutečnosti, že dva hlavní typy zařízení spadají pod různá ministerstva a neexistuje jednotné pojetí předškolního vzdělávání a péče.

Schéma hodnocení MŠ je uvedeno v zákoně č. 561/2004 Sb. (§ 12). Školy mají provádět vlastní hodnocení podle metodiky stanovené v ŠVP. Externím hodnotitelem je Česká školní inspekce. Na úrovni krajů systém hodnotí krajské úřady, na úrovni celé ČR pak MŠMT (zpráva o stavu a rozvoji vzdělávací soustavy ČR) a ČŠI (výroční zpráva). Základním limitem hodnotícího schématu využívaného ČŠI je, že kvalita je popsána velmi obecně a položky jsou zpravidla hodnoceny na čtyřbodové škále, která příliš nediferencuje. Dalším limitem je, že inspekce se provádějí jednou za 3 až 9 let a veřejnost, stejně jako zřizovatel, mají přístup pouze k výsledné inspekční zprávě. Česká školní inspekce sice zveřejňuje své soubory v rámci otevřených dat, dokumentace k nim je nicméně omezená (data např. neobsahují schéma pro chybějící hodnoty, není tak vždy zcela jasné, proč některé položky nejsou vyplněny). Dokumentace také neobsahuje znění dotazníku. Kvůli zvolenému způsobu anonymizace v datech mohou chybět některé klíčové proměnné (v případě dotazníku učitelů MŠ např. anonymizovaný identifikátor příslušnosti k jedné škole). Nejsou také průběžně zveřejňované agregované údaje, které by ukazovaly, jestli se hodnocení škol podle dané metodiky zlepšuje, zůstává stejné, nebo zhoršuje. V neposlední řadě je limitující skutečnost, že nejsou k dispozici data, která by uvedla výstupy z hodnocení ČŠI do kontextu s dalšími dostupnými daty (např. skladba dětí, skladba pedagogických i nepedagogických pracovníků, převis poptávky). Některé klíčové body, jako například udržitelnost kvalitního systému předškolního vzdělávání s ohledem na platové, prostorové podmínky a počet dětí na pečující osoby, také zůstávají mimo samotný monitoring.

Česká školní inspekce rozvinula svůj hodnotící systém Kvalitní škola v návaznosti na Strategii 2020. Systém ČŠI představuje jako základní standard, jenž sice tvoří jeden rámec, ale i nadále umožňuje, aby školy byly do určité míry autonomní v tom, jak přistupují ke vzdělávacímu procesu (zejména definovaném v ŠVP). Systém definuje kritéria pro hodnocení podmínek, průběhu a výsledků vzdělávání. Poprvé byl využit ve školním roce 2015/2016. Od roku 2017 jsou pro vedení škol v systému InspIS dostupné také zprávy, v nichž škola najde porovnání vlastních výsledků na základě inspekce se školami v daném kraji i za celou ČR. Algoritmus toho, co je s čím porovnáváno, není specifikován, ale systém nejspíše porovnává a průměruje výsledky posledních inspekcí škol daného typu, tedy jde o jakýsi průřez cca šestiletým obdobím, nikoli o srovnání v reálném čase, protože takové srovnání není k dispozici.

Decentralizovaný vzdělávací systém i současné nastavení monitoringu omezuje jeho využití pro podporu rozhodování. Limitem samotného monitoringu je sledování jednou za tři až devět let a poměrně obecný monitorovací systém. Značná část položek v hospitačním

záznamu je dichotomická (např. „Cíle vzdělávání vycházely především z aktuálních podmínek a situací“). Položky zpráv jsou formulovány tak, aby popisovaly žádoucí rysy kvalitní školy v daných parametrech (zejména kritéria hodnocení podmínek, průběhu a výsledků vzdělávání). Jak bylo uvedeno výše, k dispozici je 4bodová škála, která neumožňuje větší diferenciaci a která nabývá pro autoevaluaci i externí evaluaci hodnot: rozhodně ano, spíše ano, spíše ne, rozhodně ne. Zvláště v případě, že položky hodnotí učitelé nebo rodiče, mohou mít větší tendenci s daným výrokem souhlasit (např. Krosnick, Presser, 2010). Škála neobsahuje střední hodnotu ani odpovědi nevím/nechci uvést, což také může vést k vychýlení odpovědí. Analogicky následně ČŠI ve výroční zprávě uvádí hodnocené parametry na škále: výborná úroveň, očekávaná úroveň, úroveň vyžadující zlepšení a nevyhovující úroveň.

Českou školní inspekci je systém prezentován jako založený na konsensu mezi různými aktéry včetně ředitelů škol. Současným výsledkem je, že jsou na portále Kvalitní škola postupně doplňovány metodiky a nástroje, a to jak pro autoevaluaci samotnými školami, tak pro evaluaci Českou školní inspekci. Systém je v základu postaven tak, že nástroje pro autoevaluaci školami vycházejí z nástrojů pro externí evaluaci. Přebírání těchto nástrojů, jmenovitě hospitačních formulářů, ČŠI prezentuje na portále Kvalitní škola jako příklad dobré praxe. **„Kvalitu hospitačních formulářů mimo jiné dokládá i zájem ředitelů škol o poskytnutí hospitačních formulářů pro jejich vlastní hodnocení výuky v jejich škole“.**¹⁸ Jejich přebírání je dále Českou školní inspekci prezentováno jako doklad jejich kvality. Alternativním vysvětlením pro využívání hospitačních formulářů školami nicméně je právě to, že ředitel školy zodpoví dá za kvalitu a vedení pedagogů, tedy je v jeho zájmu, aby mohl doložit, že tyto parametry sleduje a vyhodnocuje, i kdyby o jejich kvalitě vnitřně přesvědčen nebyl. Portál Kvalitní škola obsahuje také formuláře vyvinuté samotnými školami pro jejich potřeby¹⁹.

Výroční zpráva pak mapuje vzdělávání v daném roce celorepublikově a prezentuje údaje shromážděné MŠMT nebo ČŠI. V případě hodnocení vzdělávání se v textu vychází z inspekčních zpráv, tedy součástí analýzy je pouze přibližně 1/6 MŠ, v nichž v daném roce proběhla inspekce. Naznačené srovnání s předchozím rokem tedy srovnává dvě různé skupiny mateřských škol. Výroční zpráva obsahuje přínosná doporučení pro MŠ, zřizovatele i systém, ale parametry, které ČŠI v rámci inspekční činnosti monitoruje, ve většině případů neumožňují identifikovat a popsat bariéry, které brání zlepšení (například rozšíření kapacity MŠ, snižování administrativní zátěže MŠ, zvyšující se věk pracovníků v MŠ, kumulace znevýhodnění v některých krajích).

Výroční zprávy ČŠI dlouhodobě poukazují na to, že učitelé i ředitelé škol považují náročnou administrativu za výraznou překážku pro jejich práci. ČŠI ji zdůvodňuje školským zákonem (např. příprava ŠVP) a přitom v monitoringu stále tuto otázku pedagogům klade. Je otázka, jestli např. právě set otázek týkající se překážek učitelské profese je pro ředitele a učitele MŠ efektivní, když obdobné překážky dlouhodobě v systému přetrvávají. Přitom příkladem ne zcela vyváženého a funkčního nastavení je požadavek, který se v nezměněné podobě opakuje v Kritériích hodnocení ČŠI od roku 2015:

18 Viz <https://www.kvalitniskola.cz/Nastroje-dostupne-v-InspIS-DATA/Nastroje-pro-vlastni-hodnoceni-podle-kriterii> (14. 2. 2024)

19 Tyto formuláře jsou zařazeny do kategorií dle parametrů sledovaných systémem Kvalitní škola. To, co formuláře obsahují navíc, není nijak tematizováno. Např. v případě materiálů fakultní MŠ UTB ve Zlíně je takovým opomenutým rozměrem formuláře přínos využití otevřených odpovědí pro nastolení otázek/problémů, které v systému Kvalitní škola nejsou: např. komunikace s rodiči o individuálním pokroku a potřebách dítěte. Komunikace s rodiči je v systému Kvalitní škola primárně zamýšlena jako zveřejnění dokumentů, jako jsou ŠVP a školní řád, nikoli jako individuální konzultace ohledně pokroku a potřeb dítěte. Škola sice má systematicky identifikovat individuální potřeby dětí při vzdělávání, ale má spolupracovat s odbornými pracovníky, rodiče v této souvislosti zmínění nejsou.

„Škola průběžně sleduje a sbírá informace podstatné pro své další směřování (právní změny, trendy ve vzdělávání, vývoj vzdělávací politiky, socioekonomické změny v regionu školy, demografická data a plány územního rozvoje regionu) a zohledňuje je v aktualizacích strategie a koncepce školy“ (ČŠI, 2015: 1–2), ČŠI, 2017a: 18; ČŠI, 2022a: 22; ČŠI, 2023a: 18).

Dětské skupiny vznikly z akutní potřeby zajistit péči o děti mladší tří let, v současné době jsou nastaveny tak, že poskytovatel služby je primárně odpovědný rodičům/zákonným zástupcům dětí a následně MPSV jako poskytovateli příspěvku na péči a garantu služby. Nejsou integrovány do českého vzdělávacího systému. Rodič uzavírá Smlouvu o poskytování služby péče o dítě v DS, jejíž přílohou je plán výchovy a péče (PVP). MPSV pak kontroluje soulad PVP, praxe a Standardů kvality péče. PVP má zohledňovat individuální potřeby každého dítěte a pečující osoby mají průběžně a pravidelně konzultovat s rodiči potřeby a vývoj dítěte.

Pro dětské skupiny jsou jak hodnotitelům, tak poskytovatelům služby k dispozici stručná kritéria hodnocení spolu s jasným výkladem, co je považováno za péči, která kritéria nesplňuje, a co je považováno za péči, která kritéria splňuje (základem je bezpečné a respektující prostředí pro děti i personál dětské skupiny). Poskytovatelům péče v dětských skupinách jsou k dispozici [online workshopy](#) k práci s dětmi v DS a [e-learningový kurz](#) věnovaný zřízení a vedení dětské skupiny. Ke kontrolám nejsou dostupná data. Někteří poskytovatelé (např. 100 skupin) provádějí dotazníková šetření mezi rodiči dětí navštěvujících dětské skupiny i mezi pečujícími osobami, ale nejedná se o standardní postup.

Měřítko 9 – Je nasazen dostatečný počet zaměstnanců, kteří byli proškoleni v podpoře efektivního monitorování

Monitoring je v MŠ nastaven velmi robustně, může se podílet na vnímané administrativní zátěži personálu škol. Přitom míra kooperace mezi vedením škol a ČŠI je zpravidla velmi nízká. Inspekce se provádí jednu za 3 až 9 let, při zásadnějších nedostacích je vedení školy požádáno, aby zjednálo nápravu a písemně informovalo, co bylo učiněno. V některých případech jsou nastaveny lhůty pro nápravu 14 dní, případně 30 dní. S některými datovými soubory se v systému pracuje omezeně (např. právě s dotazníkem učitelů).

Inspektoři ČŠI musí mít vysokoškolské vzdělání (nejlépe s odpovídající odbornou a pedagogickou způsobilostí) a minimálně 5 let pedagogické nebo pedagogicko-psychologické praxe (nejlépe řídicí praxi ve školství) (§ 174 odst. 9 školského zákona). Kontrolní pracovníci musí mít vysokoškolské vzdělání (nejlépe ekonomického nebo právního zaměření) a nejméně 5 let praxe ve školství nebo ve státní správě, případně středoškolské vzdělání s maturitní zkouškou a 20 let praxe) (§ 174 odst. 10 školského zákona). Školský zákon nerozlišuje požadavky na inspektory podle typu hodnocených zařízení. Česká školní inspekce věnuje značnou pozornost školení svých inspektorů, zaměřuje se ale primárně na školení v inspekčním systému a právním řádu ČR, nikoliv v pedagogice nebo dětské psychologii, i když i taková školení jsou inspektorům nabízena. Budování kapacit pro monitorování zařízení, která jsou součástí vzdělávacího systému, je zajišťováno, ČŠI dokáže plně zajistit inspekční službu v míře, jež je od ní vyžadována. ČŠI každoročně standardy Kvalitní školy aktualizuje a aktualizaci schvaluje MŠMT.

V dětských skupinách systematická inspekce ani supervize prozatím neprobíhá. Kontrolu realizují inspektoři ze Státního úřadu inspekce práce a úředníci MPSV. Jejich kvalifikace je garantována jejich pracovní pozicí. Poskytovatelé jsou primárně vedeni k tomu, aby sledovali potřeby a pokroky jednotlivých dětí pro zkvalitnění péče a komunikaci s rodiči/zákonnými zástupci. MPSV postupně rozšiřuje metodickou podporu poskytovatelům. Konkrétní

informace o systému kontroly nejsou veřejně dostupné. Pro pravidelnou kontrolní činnost nejsou na MPSV vytvořeny dostatečné kapacity.

Měřítko 10 – Na činnosti zajišťující kvalitu jsou alokovány dostatečné finanční prostředky

Na úrovni vzdělávacího systému jsou na externí monitorování kvality a profesní rozvoj příslušných pracovníků zajištěny prostředky, které tvoří rozpočet ČŠI. Ty jsou posilovány také podporou z evropských strukturálních fondů. Většina detekovaných limitů v systému zůstává (vysoký počet dětí ve třídě, nedostatečné kapacity, náročná administrativa, vysoké procento odkladů školní docházky).

V případě DS jsou na monitoring i profesní vzdělávání alokovány velmi omezené finanční a personální kapacity.

Měřítko 11 – Monitorovací aktivity jsou koordinovány napříč úrovněmi a monitorovacími cíli.

Pro MŠ zajišťuje ČŠI předávání inspekčních zpráv vedení škol i zřizovatelům a zveřejňuje jak inspekční zprávy, tak data ve formátu otevřených dat (dotazníky s vedením škol a učiteli/kami, záznamy z hospitací). ČŠI nezveřejňuje pomocné reporty (v rámci otevřených dat ani jiným způsobem), ale pouze výslednou textovou inspekční zprávu, která neobsahuje indikátory z reportů, na nichž je částečně založená. Vedení škol má přístup do systému InspIS. Samotné zajištění a průběžné zlepšování kvality leží na samotných školách, i když v inspekčních zprávách jsou již standardně doporučení pro zlepšení kvality školy, kde se nabízí postupy, jak slabou stránku identifikovanou školou eliminovat. Vodítko poskytují inspekční zprávy vždy v případě, kdy MŠ nesplňuje nějaký parametr daný zákonem nebo vyhláškou. Vedení školy může podat písemně připomínky k obsahu inspekční zprávy ČŠI, proces je ale spíše asymetrický. Rodiče jsou v systému do značné míry opomíjeni, školy se zodpovídají primárně ČŠI a zřizovateli. Není jasně nastavena podpůrná role zřizovatele. Za komunikaci se zřizovatelem zodpovídá vedení MŠ.

Sdílení informací o kvalitě u MŠ nezahrnuje plný rozsah monitorovacích cílů. Část hodnotících parametrů není veřejně dostupná ani samotným školám. Nicméně vycházejí ze systému Kvalitní škola. Zveřejněné hospitační záznamy neobsahují slovní komentáře a poznámky ani anonymizovaný atribut školy či dokonce třídy či pedagoga. Není možné spárovat ani pozorování v jedné škole ani pozorování v jedné třídě. Logické celky lze pouze aproximovat ze struktury dat. Výsledná inspekční zpráva se nevyjadřuje ke konkrétním učitelům ani situacím ani nic konkrétně nedokládá ani nezdůvodňuje. Předpokladem je, že ředitelka má zajistit vyváženou kvalitu ve všech budovách, třídách, které pod ni spadají. Obecný celkový obraz poskytují každoroční výroční zprávy ČŠI a tematické zprávy a výroční zprávy MŠMT.

Pro DS není pravidelné monitorování standardů dosud zajištěno, tudíž mechanismy, které by koordinovaly monitorovací aktivity a toky dat napříč jednotlivými úrovněmi řízení a jednotlivými aktéry, nejsou zatím dostatečně koordinovány. Systém vznikl operativně, mimo jiné rozvinutím profesní kvalifikace chůvy, kvůli potřebě zajistit péči o děti do tří let. Síť dětských skupin je roztržena do velkého počtu malých zřizovatelů, z nichž část dětskou skupinu založila z potřeby zajistit kvalitní péči o vlastní dítě, v případě firemních dětských skupin tak z potřeby zajistit péči pro děti zaměstnanců. Koordinace probíhá postupně v návaznosti na novelu zákona o DS.

Podobně jako v případě MŠ, ani v případě DS sdílení informací o kvalitě nezahrnuje plný rozsah monitorovacích cílů DS. MPSV spravuje veřejně dostupnou Evidenci dětských skupin, v níž lze dohledat, zda poskytovateli nebylo zrušeno oprávnění k poskytování služby. Ani v případě MŠ, ani v případě DS systém sdílení dat není propojen se statistickými daty.

Otevřenost dat souvisejících s předškolním vzděláváním a péčí je poměrně nízká. Neexistuje veřejný repositář dat MŠMT, MPSV ani univerzit či dalších výzkumných pracovišť, i když jde o výzkumy z veřejných zdrojů. ČSU zveřejňuje data v rozsahu Zákona o státní statistické službě a požadavků Eurostat. ČŠI zveřejňuje data v rámci otevřených dat, chybí v nich ale klíčové proměnné (jako anonymizované ID školy nebo datum sběru dat). Data nejsou v jednotné struktuře, nelze napojit jednotlivé vlny, a to přesto, že část sledovaných parametrů je v čase stabilní.

Cíl 4: Zajistit, aby monitorování napomáhalo zlepšování kvality

Měřítko 12 – Monitorování vytváří relevantní informace na místní, regionální a/nebo národní úrovni s cílem podpořit neustálé zlepšování praxe a vzdělávací politiky v oblasti předškolního vzdělávání

Výsledky hodnocení mateřských škol Českou školní inspekcí jsou k dispozici jak na úrovni jednotlivých mateřských škol v podobě inspekčních zpráv, tak na úrovni systému v podobě výročních zpráv, které obsahují kapitolu věnovanou předškolnímu vzdělávání. Kapitola na základě uskutečněných inspekčních šetření hodnotí podmínky, průběh a výsledky vzdělávání v mateřských školách. Výroční zpráva za rok 2022/23 (ČŠI, 2023b) uvádí, že v tomto školním roce bylo hodnoceno celkem 997 mateřských škol a bylo provedeno celkem 7 662 hospitací. Zpráva o předškolním vzdělávání byla zpracována v následující struktuře:

- Podmínky předškolního vzdělávání
- Školy, třídy, děti a pedagogové v předškolním vzdělávání
- Finanční podmínky v předškolním vzdělávání
- Koncepce a řízení školy
- Kvalita pedagogického sboru
- Průběh předškolního vzdělávání
- Organizace vzdělávání, metody a formy
- Vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami – průběh společného vzdělávání
- Prevence rizikového chování dětí
- Výsledky předškolního vzdělávání
- Celkové výsledky vzdělávání dětí
- Závěry a doporučení pro předškolní vzdělávání

V sekci věnované výsledkům vzdělávání se výroční zpráva věnuje zejména přechodu do povinného vzdělávání a způsobu hodnocení výsledků dětí uplatňovanému jednotlivými školami.

V sekci Závěry a doporučení uvádí Výroční zpráva řadu velmi konkrétních zjištění o silných a slabých stránkách předškolního vzdělávání a formuluje velmi konkrétní doporučení pro mateřské školy, pro zřizovatele a pro systém. Doporučení směřují zejména k posílení školní připravenosti dětí a snížení počtu odkladů školní docházky. Na úrovni mateřských škol je zdůrazňována spolupráce se zákonnými zástupci dětí, včasná diagnostika a sledování pokroku dětí, rozvoj kompetence k řešení problému, další vzdělávání pedagogických pracovníků a autoevaluace. Na úrovni zřizovatele je doporučována podpora docházky, vytváření kapacit a péče o kvalitu, na úrovni systému se doporučení zaměřují zejména na snižování odkladů a péči o docházku dětí se socioekonomickým znevýhodněním.

Z výčtu doporučení vyplývá, že výroční zpráva je zamýšlena jako podklad ke zlepšení. Jako podklad ke zlepšení mohou a mají být samozřejmě využívány i jednotlivé inspekční zprávy. Někdy jsou poznatky z inspekčních zjištění sumarizovány rovněž v tematických zprávách. Poslední tematická zpráva věnovaná vzdělávání v mateřských školách byla uveřejněna v květnu 2020 a týkala se vzdělávání v období nouzového stavu.

Výroční zprávy nicméně ukazují, že některé identifikované problémy zůstávají v systému neřešeny. Např. sama ČŠI ve své poslední výroční zprávě uvádí (zvýraznění autoři): **Jako největší omezení své práce vnímají pedagogové podobně jako v předchozích letech nadměrnou administrativu (61 %), vysoký počet dětí ve třídě (40 %), nedostatečné vnímání prestiže učitelské profese veřejností (30 %), dále psychickou náročnost profese (23 %) a přístup zákonných zástupců (24 %). Poměrně často uvádějí také platové ohodnocení (17 %), nekázeň dětí (16 %) a problémy související se vzděláváním dětí mladších tří let (16 %). Jen 7 % pedagogů žádné překážky nevnímá. S výčtem překážek korespondují i potřeby pedagogů dostávat významnější podporu. Za pozornost stojí, že 42 % pedagogů uvádí potřebu větší inspirace v oblasti metod a forem výuky.** (ČŠI, 2023: 26). Administrativa byla jako nejčastější bariéra (59,4 %) uváděna již ve Výroční zprávě ČŠI 2014/2015 (ČŠI, 2015).

Přípravné třídy jsou hodnoceny v rámci inspekce základních škol. Výroční zpráva ČŠI se jim specificky nevěnuje.

Česká školní inspekce pravidelně aktualizuje hodnotící kritéria, na základě kterých hodnotí mateřské a základní školy, jejichž součástí jsou přípravné třídy. Pravidelně aktualizuje rovněž nástroje, pomocí kterých probíhá hodnocení. Inspektoři při posuzování práce školy zohledňují lokální kontext, tedy podmínky, ve kterých pracují jednotlivá zařízení.

Jako podklad ke zlepšování kvality na úrovni vzdělávacího systému může sloužit rovněž Výroční zpráva o stavu a rozvoji vzdělávání v České republice publikovaná každoročně MŠMT. Poslední zveřejněná zpráva z roku 2022 (MŠMT, 2022) vyzdvihuje v sekci věnované předškolnímu vzdělávání vytvoření metodického materiálu k pedagogické diagnostice a jeho zpřístupnění pedagogům. Dále se zmiňuje o revizi rámcového vzdělávacího programu a monitorování a vytváření kapacit pro ukrajinské děti. V sekci Vzdělávání v roce 2022 v datech jsou uvedeny statistické údaje o počtu přijatých a odmítnutých žádostech, o počtech dětí podle věku a pohlaví v mateřských školách, přípravných třídách a přípravných stupních a jejich vývoji v čase. Speciální pozornost je věnována ukrajinským dětem. Dále jsou uvedeny údaje o počtech učitelek a učitelů včetně informace o podílu mužů.

Výsledky vzdělávání dětí v mateřské škole v ČR nejsou systematicky a zejména jednotně hodnoceny, tedy na základě dat získaných inspekční činností není možno analyzovat faktory, které je pozitivně ovlivňují.

Agregace dat, která by poskytovala užitečná data lokálním poskytovatelům primárního vzdělávání a péče, je možná pouze v omezené míře, neboť inspekce v mateřských a základ-

ních školách probíhají zhruba s šestiletou periodou, tedy agregace na menší celky podává pouze omezenou výpověď o aktuálním stavu v místě. Souhrnné informace jsou zpravidla publikovány na úrovni krajů.

Hodnocení dětských skupin neprobíhá pravidelně a není zpracováváno na úrovni systému. Může tedy sloužit jako zpětná vazba pouze v zařízeních, ve kterých proběhlo.

Ostatní zařízení předškolního vzdělávání a péče nejsou systematicky hodnocena, v některých z nich nicméně monitoring s cílem zvyšování kvality probíhá. Zastřešující organizace některých poskytovatelů (například ALMŠ, síť dětských skupin) aplikují rovněž vlastní standardy a vlastní metody monitoringu (např. 100 skupin aplikuje zpětnovazební dotazníky rodičům dětí navštěvujících DS i pečujícím osobám). V případě ALMŠ jsou standardy využívány k certifikaci lesních mateřských škol a lesních klubů. Vlastní standardy Učitel pro 21. století, které slouží k certifikaci učitelů, má i asociace Step by step, která sdružuje mateřské a základní školy, aplikující pedagogiku Začít spolu (podrobněji viz příloha 4).

Měřítko 13 – Data jsou v rámci předškolního vzdělávání a péče dostupná pro všechny úrovně s rozhodovací pravomocí

Výsledky inspekcí mateřských a základních škol jsou komunikovány srozumitelnou formou na individuální i agregované úrovni. Jednotlivé inspekční zprávy jsou veřejně dostupné na stránkách ČŠI stejně jako výroční zprávy, případně tematické zprávy, které se zaměřují na detailní analýzy vybraných jevů. Dílčí data získaná jednotlivými inspektory v rámci inspekční činnosti jsou uložena v inspekčním systému.

Část dat získaných ČŠI je dostupná pro další analýzy v systému otevřených dat, ovšem bez potřebné dokumentace. Například na baterii otázek zaměřenou na podporu ve školním roce 2022/2023 odpovědělo 4 875 ze 4 931 oslovených učitelek a učitelů MŠ z celé ČR, jde tedy o velmi robustní datový soubor. Sama ČŠI v dokumentaci k otevřeným datům uvádí, že odpovědi učitelů/lek škol slouží jako doplňující informace k inspekčním zjištěním získaným z hospitací, z analýzy dokumentace školy a dalších zdrojů²⁰. Tato data by bylo možné využívat k popisu situace na úrovni systému (se zohledněním toho, že data sbírá ČŠI, nikoliv nezávislý subjekt). Nutnou podmínkou je však dokumentace k datům, která není součástí otevřených dat. Pomohlo by zveřejnění dotazníku včetně filtrů a informace o tom, zda jsou položky v rámci baterií rotovány. Při srovnání několika sad dotazníků učitelů MŠ z otevřených dat je na první pohled zjevné, že názvy stejných proměnných nejsou v čase shodné a ani pořadí položek v rámci baterií není shodné. Názvy proměnných jsou výlučně číselné, neumožňují tedy logickou kontrolu správného přiřazení názvů proměnných v rámci dané baterie otázek. Chybějící identifikátor školy také nedovoluje spojit data učitelů s daty o hodnocených školách (hospitačními formuláři). Přitom např. baterie překážek profese napovídá, že spojení těchto dat s informací, kolik dětí a v jaké struktuře do dané MŠ chodí, by mohlo přinést další užitečné informace.

20 Dokumentace datové sady „Dotazník pro učitele MŠ 2022–2023“ je dostupná na <https://opendata.csicr.cz/DataSet/Documentation/103>

Měřítko 14 – Existují nástroje a procesy pro podporu zlepšování kvality

Ve veřejném sektoru v ČR nejsou k dispozici nástroje pro rozpoznávání, oceňování a odměňování kvalitní práce. Některé sítě (např. ALMŠ, Začít spolu, Škola podporující zdraví apod.) nabízejí certifikace, které mohou sloužit jako značka kvality. Pokud někteří poskytovatelé poskytují certifikace, nejsou mezi sebou koordinováni. Státem garantované certifikáty poskytovány nejsou, certifikace je ve velmi omezené míře provozována pouze neziskovým sektorem. Žádné finanční pobídky pro tyto typy procesů poskytovány nejsou.

Monitoring systematicky probíhá pouze v případě zařízení, která jsou součástí vzdělávacího systému. Není patrná vazba mezi monitoringem kvality a cíli stanovenými ve strategických dokumentech a jejich vyhodnocování. Cíle jsou založeny primárně na ukazatelích účasti (získaných ze statistických výkazů). Potřeba vzdělávání pedagogů vyplývá ze snahy eliminovat odklady školní docházky a z přítomnosti ukrajinských dětí v MŠ. Vyhodnocování bude probíhat prostřednictvím indikátorů OP JAK o počtech proškolených osob.

DS jsou kontrolovány Státním úřadem pro inspekci práce a MPSV. Tedy zde je kontrolní činnost ve srovnání s MŠ více roztržena. Metodika pro monitoring kvality péče v DS je na MPSV vyvinuta, nejsou však vytvořeny dostatečné kapacity pro pravidelný monitoring. Kontrola tedy probíhá pouze na základě podnětů a ojediněle, a nelze tedy očekávat, že by přinášela zásadní podněty pro zlepšování kvality péče.

Měřítko 15 – Je prozkoumávána a posilována systémová, praktická a kolaborativní podpora úsilí o zlepšení kvality.

Zaměstnancům zařízení předškolního vzdělávání a péče jsou k dispozici rozmanité vzdělávací programy veřejných i neveřejných poskytovatelů, vzdělávání je k dispozici všem typům poskytovatelů.

Vzdělávání zaměstnanců je zakotveno ve standardech pro mateřské školy i ve standardech pro dětské skupiny. Míra využívání vzdělávací nabídky zaměstnanci zařízení předškolního vzdělávání a péče závisí na jejich osobní motivaci a podpoře vedoucích pracovníků a není systematicky monitorována.

Příloha 3

Analytický nástroj

PRE-PRIMARY SUBSECTOR ANALYSIS TOOL

Module 5: Quality assurance

Goal 1: Establish comprehensive standards for service quality

Measure 1 – Standards set forth a country's expectations and goals for the quality of pre-primary education services.

- Q1** Do the pre-primary service standards clearly define their purpose? Does the content provide specific details to match and help fulfil the standards' intentions, e.g., for quality assurance, regulation, accreditation, or minimum requirements for operations, staff, curricula, materials, etc.? Are these standards the same or adapted for emergencies and/or refugee settings, and if different, is the purpose clearly defined?
- Q2** If the service quality standards describe *aspirational goals*, do they provide a system of steps or levels that indicate how a pre-primary programme can advance from its current status to the desired, higher-level quality practices? This system might, for example, have three levels or 'stars', with one star representing basic levels of teacher training, provision of some opportunities for children's play, etc., and more stars given to programmes that meet higher standards, such as a higher proportion of teachers who have formal training or a fully developed and implemented play-based learning curriculum.

Measure 2 – The quality standards are comprehensive and evidence-based.

- Q1** Are national standards on the quality of pre-primary services in place? Are they *minimum standards* – the basics that are essential for adequate quality – or are they *aspirational standards* that detail a desired, higher level of quality? Is this distinction clear (countries may have either type of standards; it is important to be clear in communicating which are being developed or implemented)? Are these standards the same or adapted for emergencies and/or refugee settings, and if different, are they minimum or aspirational standards? Do all service providers in emergencies and/or refugee settings utilize the same standards?
- Q2** Were the service quality standards developed through an inclusive, participatory process with relevant stakeholders, such as experts in early childhood education, teachers, families, a monitoring body? Were some key stakeholders left out?

- Q3** Are the service quality standards evidence-based, and do they address the essential elements of both structural and process quality? Points to consider include:

Structural quality standards cover health and hygiene, working conditions and safety, programme duration and hours of operation, financial resource management, and levels of education and training for staff, among other physical and organizational elements. In many countries, structural quality standards are established in government policies.

Process quality standards encompass teacher-child interactions, teaching practices, play-based learning, gender responsiveness, curriculum implementation, children's use of materials, parents' involvement, and other indicators of how teaching and learning take place in pre-primary settings.

- Q4** Are the service quality standards flexible or adaptable to reflect differences across districts, service providers or responsible authorities, cultural contexts and other relevant criteria, including in emergency and refugee settings? For example, some standards may be adapted, contextualized or supplemented by local authorities to respond to local circumstances. In what aspects of the standards may greater, or less, flexibility be needed?

Measure 3 – The service quality standards are intentionally and clearly aligned with standards for staff and standards for the preschool curriculum.

- Q1** In countries that have early learning and development standards (ELDS), are they consistently reflected in the pre-primary service quality standards? Or are there gaps and inconsistencies? (One example might be determining whether standards for pre-primary settings follow ELDS guidance that children's physical development is supported through structural quality standards for outdoor play equipment.)
- Q2** Are the standards for service quality and the standards for competencies and training for pre-primary teachers or other personnel aligned and consistent? For example, if health standards are part of service expectations, are staff expected to be prepared through certification or professional development to promote physical health and to refer children who may have health issues to the appropriate services? Where are the gaps or inconsistencies?
- Q3** Are the standards for service quality and the standards for the pre-primary curriculum aligned and consistent? For example, if service quality standards expect implementation of a specific national curriculum, do the curriculum standards include details about that curriculum? Where are the gaps or inconsistencies?

Measure 4 – Service standards are designed to facilitate monitoring.

- Q1** Are the quality standards detailed, coherent and feasible, so that they are easy to understand by teachers, trainers, supervisors, inspectors, standards officers and others in the pre-primary subsector? What areas may need further specification or clarification?

- Q2** Are the quality standards designed and written so they can be easily incorporated into and reflected in monitoring tools for assessing and improving quality? What is the current status of such monitoring tools? Are there different sets of monitoring tools based on different standards for different providers (typically private and non-subsidized providers)?
- Q3** Are the quality standards applicable and enforceable across all service providers, responsible authorities and settings (private, community, public, etc.)? If they are not, is there a common, agreed-upon core of quality features applicable to all services?
- Q4** If service quality standards are not applicable or enforceable across all providers:
- a) Are there different sets of standards for different providers, such as the private and non-subsidized providers that are frequently part of the pre-primary context?
 - b) Are these providers required to provide data on the quality of their services?
 - c) Are regulations in place to cover providers that are not subject to national service quality standards? For the purpose of overseeing the quality of their operations, this could include regulations for financial reporting, market entry requirements, and penalty mechanisms for non-compliance.
 - d) Is there a commonly accepted core of quality features that applies to all services, even when specific standards might apply to only some programme auspices?

Goal 2: Establish functional quality assurance mechanisms, based on the overarching goals.

Measure 5 – The primary purpose and goals of the quality assurance system are clearly specified and take account of the country context.

- Q1** What purpose, scope and crucial policy questions does the country's pre-primary system need to answer through monitoring? These will include key aspects of the subsector – workforce development, curriculum, access, equity, etc., as described across the other core functions and tool modules.
- Q2** Have decisions been made about what types of data are most essential to collect? Are the types of data to be collected consistent with the scope and goals of the pre-primary system? For example, are data related to teacher practices (ex. play-based pedagogy) being regularly collected and used to inform improvements and policy?
- Q3** Is it clear where data gaps exist? If there are gaps, how would they be resolved?

Measure 6 – Appropriate tools for external monitoring are in place. External quality assurance mechanisms and procedures are established for monitoring and enforcing the quality standards across all types of providers.

- Q1** Is an external system in place for monitoring service quality through regulations, accreditation, inspection and other external review processes? Such an external monitoring system would be implemented by appropriately qualified personnel and would clearly address:
- the purposes and goals of external monitoring;
 - types of data and information to be gathered;
 - processes/mechanisms for sharing feedback; and
 - frequency and duration of external monitoring.
- Q2** Are there established and appropriate tools/instruments, mechanisms and procedures for monitoring and enforcing service quality standards (checklists, observation tools, inspection tools, etc.)? Consider whether these tools/instruments are:
- user-friendly;
 - culturally appropriate;
 - consistent with ethical standards; and
 - accompanied by appropriate guidance for their use.
- Q3** Are there standardized data collection processes for monitoring/enforcing quality standards? This can happen, for example, through the national EMIS or other established data collection mechanisms. Standardized data collection helps ensure that the information collected across sites is captured in similar ways and will have similar meanings to inform national, regional and local improvements.

Measure 7 – Internal quality assurance mechanisms and tools are established and implemented.

- Q1** Is there an internal service quality monitoring system in place to measure and facilitate quality improvements in local contexts? Are there inconsistencies in the settings or auspices that implement internal monitoring?
- Q2** Are standardized mechanisms and tools for internal monitoring in effect? These include, for example, guidelines for internal monitoring and self-assessment tools, such as surveys, portfolios, journals and checklists.
- Q3** Are the internal monitoring mechanisms clear and easy to use by programme personnel? Are they well-aligned with the service quality standards and with other related standards as described in the other core functions, such as curriculum standards or teacher competence standards?
- Q4** How do the mechanisms and tools for internal monitoring help staff and administrators document and reflect on their practice and the overall functioning of the setting? Is there evidence that they are used for these purposes?

Goal 3: Strengthen capacity across the subsector to monitor quality

Measure 8 – Roles and responsibilities for monitoring quality across levels are clearly outlined and address all aspects of quality assurance and improvement.

- Q1** Have policy directives been issued/developed specific to monitoring, roles, time-lines etc.? Are gaps or lack of shared knowledge evident within existing policies?
- Q2** Is there a shared understanding among monitoring and quality assurance stakeholders of the broader monitoring plan and how specific data collection efforts – such as preschool inspections or the involvement of standards officers – work to support policy questions and decisions?
- Q3** Is there a single, recognized institution or structure in place to ensure service quality monitoring? Or are separate institutions responsible for regular monitoring/quality assurance at the national and subnational levels?
- Q4** Are the roles and accountability structures for monitoring and regulating pre-primary services and providers clear from national to subnational and local levels? In many countries, there has been considerable decentralization or devolution of responsibilities for various functions – including monitoring – from the central/national level to greater involvement at the provincial, district, zone, school or community levels. The extent of decentralization is therefore an important consideration in monitoring and regulating pre-primary services.
- Q5** Do monitoring tools exist for each level of monitoring? Are there gaps in availability or access to these tools?

Measure 9 – Sufficient staff are deployed and have participated in training to support effective monitoring.

- Q1** Are there enough inspectors, supervisors and other staff to carry out inspections and assessments of compliance with service quality standards? Are new staff roles required, so that the system can effectively monitor quality and use data? Are inspectors, supervisor and other staff trained in early childhood education?
- Q2** Is there attention to the range of distinctive roles involved in quality assurance – including inspectors, teachers, principals, supervisors as well as regulatory agencies? Are the skills needed specifically for pre-primary education data collection, analysis, use and reflection considered? For example, inspectors need training on understanding early childhood education, play-based learning and pedagogy, pre-primary quality inspection, and teachers need preparation to accurately complete classroom observation records.
- Q3** Are all staff who are involved in monitoring and quality assurance provided with training and supported to carry out their respective roles and responsibilities? What are the current gaps in training and support?
- Q4** Is there guidance for pre-primary providers on what data should be collected, how it should be collected, and the potential uses of data to support quality improvement? Is there evidence that pre-primary providers understand and follow this guidance?

- Q5** Have priority targets and gradual, interim steps been identified to build the capacities of those responsible for monitoring in the country?

Measure 10 – Sufficient financial resources are allocated for quality assurance activities.

- Q1** Does the pre-primary plan's financial framework include allocations and projections for quality assurance at all levels? Are there gaps? If so, in what specific areas, e.g., needs for investment at the local level?
- Q2** Are there financial resources for training and professional development of staff involved in monitoring and quality assurance – including on-site inspectors and local administrators?
- Q3** Are financial resources for routine monitoring and supervision activities sufficient across the subsector? This includes, for example, funds to cover staff salaries, materials required for monitoring, e.g., inspection checklists, staff travel to different pre-primary settings, and production of data analysis reports. Are financial resources available for quality assurance staff (such as supervisors and inspectors) to provide support to teachers and other staff (e.g., help them create quality improvement plans)?

Measure 11– Monitoring activities are coordinated across levels and monitoring targets.

- Q1** Are mechanisms in place to coordinate monitoring activities and the flow of data across all levels of government and across actors, including national and international humanitarian and refugee coordination entities? Are there aspects that are not currently well coordinated?
- Q2** Do coordination mechanisms include all stakeholders involved in monitoring and quality assurance, so that their feedback and contributions are taken into account? How does coordination take place – in person, online, by written communication?
- Q3** Does the sharing of information about quality include the full scope of monitoring targets to provide a broad, coordinated picture? For example, are data shared about overall service quality, staff performance, child outcomes, etc.?
- Q4** Are the current data systems for pre-primary indicators aligned with school data systems and humanitarian and/or refugee systems, so that data may be shared and collaboratively examined?
- Q5** Is there a clear mapping of existing data collection efforts – such as the EMIS, household surveys, emergency assessments or research studies – across the sub-sector and all indicators being captured?

Goal 4: Ensure that quality monitoring facilitates quality improvements

Measure 12 – Monitoring produces relevant information at the local, regional and/or national levels to support continuing improvement in pre-primary policies and practices.

- Q1** Are the results from monitoring – including annual reviews and/or evaluation and humanitarian and/or refugee review processes – used to inform improvement in policy and practice for the subsector (for example, do pre-primary teachers and other staff use the results from monitoring to improve their practice)? If not, where are the barriers?
- Q2** Are the data reviewed regularly across levels of government to ensure their relevance and effectiveness with respect to policy and programme improvements?
- Q3** Can links be made between the collected indicators related to programmes, staff, supply/demand and child outcomes? For example, data on differences in service quality indicators, such as disparities in access to staff training, may be associated with differences in child outcomes, such as school readiness indicators. In this example, the information might suggest a need for greater attention to access to training on specific kinds of teaching competences.
- Q4** Are there methods to aggregate or disaggregate the information in a way that helps local pre-primary providers address deficits in quality teaching practices? For example, is it possible for providers to see patterns of strength and weakness in teachers' implementation of specific aspects of a new curriculum?
- Q5** Are data on the implementation and impact of service quality standards collected and examined to identify need for changes in standards or their implementation? For example, the data may show that standards are not well-implemented in rural areas, which also may lack local capacities to coach or mentor teachers.

Measure 13 – Data are accessible to all levels of decision makers within the pre-primary subsector.

- Q1** Are the collected data presented and communicated to all stakeholders who are involved in monitoring activities – inspectors, monitoring departments, etc. – in a user-friendly way? Is there a need to build capacities among those people conducting quality reviews, including skills in communicating with a variety of stakeholders?

- Q2** Are the collected data accessible to all stakeholders and the public through various platforms, e.g., an open source website?
- Q3** Are the national data updated and made available regularly?

Measure 14 – Tools and processes are established to facilitate quality improvement.

- Q1** Is there a process for providing feedback, acknowledging and/or rewarding quality achievements and improvements? For example, quality achievements may be acknowledged through a 'star' system linked to levels of compliance, or public recognition of notable improvements in individual programmes or districts.
- Q2** Are the processes for acknowledgement and reward of quality achievements and improvements applicable to all pre-primary providers, regardless of settings? Is there attention to the importance of recognizing progress by programmes serving vulnerable populations or working under other challenging conditions?
- Q3** Are pre-primary programmes offered structural or financial incentives to follow the standards, such as certification, capitation grants, official accreditation or financial support? Are resources also available to promote improvements in lower-performing programmes, such as funds for additional training or for teaching-learning materials?

Measure 15 – System-wide, practical, collaborative supports for quality improvement efforts are explored and strengthened.

- Q1** Is there a system-wide approach to continuous quality improvement that integrates training, mentoring and other professional development opportunities? For example:
- a) Are pre-primary staff trained and supported by teacher training institutions to make improvements in their pedagogic practices and to implement internal quality assurance mechanisms, such as self-evaluation and peer mentoring?
 - b) Are ministries of education collaborating with teacher training institutions to ensure that pre-primary staff qualifications and competences are addressed?
- Q2** Is practical support available at the provincial/county, district, zone, school and community subnational levels to strengthen quality service delivery for diverse service providers and different auspices, such as private providers, religious institutions, humanitarian field or refugee camp staff, or full-day vs. part-day programmes?

Příloha 4

Ukázka standardů kvality v oblasti PVP využívaných profesními sítěmi PVP v ČR

Níže uvedené standardy neposkytují vyčerpávající informaci o tom, jak probíhá v systému předškolního vzdělávání a péče (zejména v jeho neformálním segmentu) nastavování měřítek kvality a jak jsou tato měřítka kontrolována. V rozhovorech provedených v rámci kvalitativního šetření poskytovatelé péče a zástupci sítí poskytovatelů opakovaně zmiňovali, že vytvářejí vlastní standardy kvality, nebo že provádějí šetření mezi rodiči dětí a/nebo pedagogy s cílem získat zpětnou vazbu k vlastní práci. Některé organizace zajišťují v rámci péče o kvalitu rovněž vzdělávání pro chuť. Vybrané příklady standardů slouží jako ilustrace šíře aspektů, s jejichž hodnocením jsou v systému zkušenosti.

a. Kompetentní učitel 21. století

Asi nejznámějšími standardy, které ovlivňují kvalitu předškolního vzdělávání, jsou standardy **Kompetentní učitel 21. století: Mezinárodní profesní rámec kvality ISSA** (Step by step, 2011), které specifikují kvalitu práce učitele předškolního a základního vzdělávání. Mezinárodní profesní rámec kvality ISSA je vymezen následujícími oblastmi výchovně vzdělávacího procesu:

- Komunikace
- Rodina a komunita
- Inkluze, rozmanitost a demokratické hodnoty
- Plánování a hodnocení
- Výchovně vzdělávací strategie
- Učební prostředí
- Profesní rozvoj

Každá oblast obsahuje několik kritérií (celkem 20 kritérií), která jsou dále specifikována pozorovatelnými indikátory (celkem 84 indikátorů). Indikátory doplňuje rámec jejich obsahové náplně, který rozvádí smysl a význam jednotlivých indikátorů, dále přináší také praktické příklady, kterými lze indikátory naplňovat.

Hlavním smyslem tohoto dokumentu je umožnit učitelům/ce snáze a průběžně vyhodnocovat svoji práci podle jasně daných kritérií, získat konkrétní zpětnou vazbu o oblasti, která ho v jeho dalším profesním rozvoji aktuálně zajímá, a umožnit mu samostatně či s podporou plánovat další kroky a postupy, které povedou ke zvýšení kvality jeho práce.

Organizace Step by step nabízí učitelům/kám certifikaci kvality, v rámci které dochází k opakovaným rozhovorům s hodnotiteli a hospitacím ve třídě. Při hospitacích je hodnoceno naplňování indikátorů na škále 0-2 (0-nevyskytuje se, 1-občas se vyskytuje, 2-je konsistentně uplatňováno).

Pro ilustraci uvádíme první kritérium z oblasti **Komunikace** a odpovídající indikátory:

Kritérium 1.1. Učitel komunikuje s dětmi zdvořilým a přátelským způsobem, a podporuje tak rozvoj pozitivního sebevědomí a sebepojetí dětí.

Indikátory:

- 1.1.1. Učitel v kontaktu s dítětem projevuje vstřícnost, vřelost, zájem a respekt každému dítěti.
- 1.1.2. Učitel se v komunikaci s dětmi přizpůsobuje jejich věkovým zvláštnostem i individuálním dispozicím.
- 1.1.3. Učitel v průběhu dne často komunikuje s jednotlivými dětmi, staví na jejich silných stránkách a podporuje je v učení a rozvoji.
- 1.1.4. Učitel přijímá emocionální, sociální, tělesné a kognitivní potřeby každého dítěte.
- 1.1.5. Učitel poskytuje dětem často možnost volby. Volbu dětí respektuje a k jejímu respektování vede ostatní.
- 1.1.6. Učitel svým přístupem k dětem podporuje rozvoj odpovědnosti, samostatnosti a sebekontroly dětí

b. Rámec profesních kvalit učitele mateřské školy

Rámec vznikl v roce 2015 v rámci projektu „Rozvojem osobnostních a profesních kompetencí učitelů MŠ a ZŠ k vyšší kvalitě vzdělávání“ (CZ.1.07/1.3.00/48.0022) na Katedře primární pedagogiky Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity (Syslová, 2015). Základem Rámce profesních kvalit učitele mateřské školy jsou profesní činnosti. V těchto činnostech se projevují profesní kompetence učitele, chápány jako soubor znalostí, dovedností, postojů, hodnot i osobnostních charakteristik. V Rámci profesních kvalit učitele jsou vyjádřeny v podobě kritérií kvality v následujících osmi oblastech:

1. Plánování vzdělávací nabídky

Učitel systematicky plánuje vzdělávání, tj., co, jak a proč se mají děti učit vzhledem ke vzdělávacím cílům stanoveným v kurikulárních dokumentech a s ohledem na individuální možnosti a potřeby dětí.

2. Prostředí pro učení

Učitel vytváří ve třídě prostředí, v němž se děti cítí dobře a v němž mohou pracovat s vysokým nasazením. Ke každému dítěti přistupuje jako k jedinečné lidské bytosti a bez předpokladů.

3. Procesy učení

Učitel používá takové výukové strategie, které umožňují každému dítěti porozumět obsahu vzdělávání, rozvíjet žádoucí kompetence a získat vnitřní motivaci i dovednosti k celoživotnímu učení a poznávání.

4. Hodnocení vzdělávacích pokroků dětí

Učitel hodnotí tak, aby děti získaly dostatek informací pro své další učení a aby se učily sebehodnocení.

5. Reflexe vzdělávání

Učitel reflektuje procesy i výsledky plánování a realizace vzdělávání s cílem zkvalitnit svoji práci, a zvýšit tak efektivitu učení dítěte.

6. Rozvoj školy a spolupráce s kolegy

Učitel je aktivním členem školního společenství, spolupodílí se na rozvoji školy a zkvalitňování vzdělávání. Přispívá k vytváření pozitivního klimatu školy, je si vědom, že je nositelem kultury školy.

7. Spolupráce s rodiči a širší veřejností

Učitel vyhledává a využívá příležitosti pro spolupráci s rodiči a dalšími partnery školy s cílem společně podporovat kvalitu učení dětí.

8. Profesní rozvoj učitele

Učitel řeší profesní výzvy a úkoly a přijímá zodpovědnost za možná rizika a jejich řešení. Ke každé oblasti jsou zpracovány indikátory. Standardy jsou zpracovány do podoby sebehodnotícího nástroje pro pedagogy.

c. Škola podporující zdraví

Škola podporující zdraví²¹ je program Světové zdravotnické organizace, který řeší systematicky otázky a problémy v oblasti fyzického, psychického a sociálního zdraví. Cílem programu ŠPZ je podporovat zdraví ve všech jeho rovinách. Program v ČR zaštiťuje Státní zdravotní ústav. Do sítě zdravých mateřských škol se zapojilo mnoho veřejných i neveřejných mateřských škol v ČR. Školy používají značku Škola podporující zdraví jako značku kvality.

Zásady programu Škola podporující zdraví v MŠ:

- učitelka podporující zdraví,
- věkově smíšené třídy,
- rytmický řád života a dne,
- tělesná pohoda a volný pohyb,
- správná výživa,
- spontánní hra,
- podnětné věcné prostředí,
- bezpečné sociální prostředí,
- participativní a týmové řízení,
- partnerské vztahy s rodiči,
- spolupráce mateřské školy se základní školou,
- začlenění mateřské školy do života obce.

d. Standardy kvality lesních mateřských škol a klubů

Standardy kvality lesních mateřských škol a klubů (ALMŠ, 2018) vznikly s cílem zaručit dětem, jejich rodičům, pracovníkům lesních MŠ a klubů i orgánům státní správy určitou kvalitu práce v LMŠ/LK. Naplnění Standardů kvality je cílem pro každou členskou organizaci ALMŠ. Mohou je využít k vlastnímu hodnocení, nebo mohou projít procesem certifikace. Asociace lesních MŠ doporučuje na svých stránkách proces certifikace všem školám, zejména těm, které uvažují o vstupu do školského rejstříku. Uvádí, že hodnotící kritéria Standardů kvality se v mnoha hlediscích shodují s hodnotícími kritérii ČŠI, avšak v mnohem větší míře postihují kvalitativní hlediska práce s dětmi a týmem.

Standardy jsou formulovány v 11 oblastech rozdělených do 3 podskupin:

I. PROCEDURÁLNÍ STANDARDY

- S1. Cíle a podmínky vzdělávání
- S2. Dokumentace o výchově a vzdělávání dětí
- S3. Práce s dětmi
- S4. Zpětná vazba rodičů ke kvalitě činnosti
- S6. Poskytování informací o činnosti

II. PERSONÁLNÍ STANDARDY

S7. Personální zajištění

S8. Profesní rozvoj pracovníků

III. PROVOZNÍ STANDARDY

S9. Prostředí

S10. Finanční udržitelnost

S11. Nouzové a havarijní situace

e. Hodnoty sítě 100 skupin

Nezisková organizace 100 skupin podle informací uvedených na webových stránkách²² zakládá a provozuje respektující školičky v Česku. Zakladatelé si kladou za cíl se postarat o děti předškolního věku a dát jejich rodičům šanci najít si práci. Vedle navýšení kapacit si organizace klade za cíl zlepšit kvalitu péče a vzdělávání naší budoucí generace.

Práce organizace je založena na následujících hodnotách:

Míříme na hvězdy: Víme, kdo jsme, kam jdeme, i jak se tam chceme dostat. A nebojíme se mířit až na hvězdy.

Posloucháme rozum i srdce: Pokud je to v našich silách, snažíme se pomáhat, i když to třeba nemáme v popisu práce.

Pomáháme si: Jsme partáci. Spoléháme jeden na druhého, věříme si a jsme otevření zpětné vazbě. Společně rosteme profesně i lidsky.

Vnímáme zodpovědnost: Každý den vstáváme s myšlenkou, že svou prací ovlivňujeme budoucí generace. Snažíme se to dělat nejlépe, jak umíme.

Zapojujeme ostatní: Věříme ve spojování lidí se stejnými hodnotami. Proto budujeme komunitu profesionálů, pedagogů, chův, rodičů i dalších nadšenců do předškolní péče a vzdělávání.

Učíme se z chyb: Chyba je kámoš – to učíme i děti v našich školičkách. Chyba k procesu učení nevyhnutelně patří. A je dobré s tím počítat a nevzdávat se.

Příloha 5

Vybrané nálezy z kvalitativního šetření realizovaného v rámci projektu mezi matkami předškolních dětí

Tato příloha uvádí poznatky z kvalitativního šetření provedeného mezi matkami předškolních dětí týkající se oblastí, které jsou matkami shledávány jako problematické. Dotázáno bylo celkem 44 matek a pěstounek předškolních dětí z celé ČR. Tyto poznatky dobře ilustrují některé nedostatky, které v systému přetrvávají a neměly by v kvalitním monitorovacím systému zůstat opominuty, případně by měly získat větší pozornost než nyní.

a. Dostupnost

Přístup ke službám v současném nastavení výrazně souvisí s místem bydliště a datem narození dítěte. V České republice není zajištěna návaznost rodičovské dovolené a garantovaných míst v předškolním vzdělávání a péči. U dětí narozených od 1. 1. 2024 včetně bude maximální doba čerpání rodičovské dovolené tři roky, nárok na místo v MŠ ovšem nevzniká ke dni, kdy dítě dosáhne 3. roku věku a kdy rodiči končí rodičovská dovolená, ale až k 1. 9. po dosažení třetího roku věku dítěte. Sladění péče o dítě a pracovních aktivit mají napomoci další legislativní změny, jako je připravovaná novela zákona o dětských skupinách obsahující i sousedské hlídání nebo snížení pojistného u zkrácených úvazků (platné od 1. 2. 2024). Nicméně v rámci rozhovorů i diskuzních skupin bylo zmíněno, že na některých pozicích (např. ve veřejné správě) může v případě zkráceného úvazku dojít k tomu, že se objem práce nezmění, ale zkrátí se mzda podle platových tabulek (např. v případě práce v MŠ zůstane přímá vyučovací povinnost v MŠ stejná).

Dosažitelnost se v zařízeních liší, například některé MŠ mohou dítě přijmout i během školního roku po jeho třetích narozeninách. Pouze v některých mateřských školách je snaha zajistit provoz i v časných ranních a pozdějších odpoledních hodinách (např. spojováním dětí po přechodnou dobu ze dvou tříd do jedné). Možnosti nechávat dítě v MŠ déle využívají ti, kdo se nemohou střídat ve vyzvedávání s někým dalším. Delší provozní doba také umožňuje rodičům práci na celý úvazek.

Také nabídka dětských skupin není dostupná plošně a je finančně náročnější než veřejné mateřské školy. Část rodičů, kteří nabídky dětských skupin úspěšně využili, děti v době, kdy na to mají nárok, přehlašují do mateřských škol, a to nejen s ohledem na jejich menší

finanční náročnost, ale i s ohledem na to, že je na rozdíl od dětských skupin vnímají jako předškolní vzdělávání a přípravu na školu (např. cvičení na výslovnost, zaměření na hlásky). V některých případech hraje roli i to, aby se dítě více seznámilo s vrstevníky z dané obce, s nimiž následně bude chodit i do školy.

Přístup k dětem i rodičům souvisí s personálním zajištěním i konkrétním vzdělávacím programem. Rozhovory s rodiči, kteří mají dítě, jež se nějakým způsobem vymyká, nebo má přímo specifické potřeby, naznačily, že rodiče vnímají problém, který vzniká mimo jiné chybějícími odbornými kapacitami v předškolních zařízeních.

S tím souvisí i segregační tendence některých mateřských škol, se kterou se setkaly některé romské matky. Mateřské školy odmítly přijmout jejich děti do poboček, které byly navštěvované dominantně dětmi z většinové populace, a trvaly na docházce do poboček navštěvovaných romskými dětmi, i když byly více vzdáleny od bydliště dítěte. Služby poskytované v „romských“ mateřských školách se výrazně lišily od služeb poskytovaných v běžných mateřských školách. Absentovala v nich výuka plavání, výuka angličtiny i výlety. Některé romské matky se setkaly s tím, že po nich mateřská škola požadovala dopředu zálohové platby ve výši několika tisíc Kč, což vnímaly jako diskriminační.

b. Vstřícná komunikace a poskytování informací

Velké rozdíly v počtu dětí na jednu pečující osobu, zejména při srovnání dětských skupin a mateřských škol, mají dopad i na nastavení služeb. Dětské skupiny v principu mohou být otevřenější a přístupnější, ale pro část rodičů (např. někteří rodiče samoživitelé) jsou finančně nedostupné.

Během rozhovorů a skupinových diskuzí matky uváděly, že v dětských skupinách a soukromých zařízeních je obvyklá pravidelná komunikace, a to jak osobní při přivádění a vyzvedávání dětí, tak elektronická (například skupiny na sociálních sítích WhatsApp nebo Facebook). Jedna z popisovaných dětských skupin například využívá vstupní dotazník, v němž rodič / zákonný zástupce uvede, co dítě baví, na co slyší, případně, jestli má nějaká svá specifická slova. Přesto jsou i u nich někdy vnímány bariéry (není dobře popsáno období adaptace, program se nezdá být dobře uzpůsobený velmi malým dětem).

U veřejných mateřských škol je míra komunikace s rodiči zpravidla vnímaná jako ne zcela dostatečná, byť pro to část matek má pochopení s ohledem na počet dětí na jednu učitelku / pečující osobu. Část mateřských škol stále informuje především prostřednictvím nástěnek, zvláště v posledních letech ale postupně i ony přecházejí na elektronický systém komunikace.

Tak třeba minulý rok to bylo horší s tím, že do toho „Naše MŠ“ právě ty paní učitelky úplně moc ty aktuální věci nedávaly. Takže pro mě bylo horší sledovat aktuální informace a dostat se k nim. Neměla jsem jistotu, že, nevím, je státní svátek a potom je jeden den, jestli ta školka je. (IDÍ M11, matka samoživitelka)

Systém nástěnek rodiče vnímají jako nefunkční také v případě informování o šíření dětských nemocí.

Moje dítě chodí na tu hlavní budovu, takže čtyři třídy a v každé třídě 27 dětí. Potkávají se samozřejmě v šatně vždycky. Takže tam je přesně tenhle problém, že když se tam vyskytne nějaká nemoc závažnější, tak to postupně oběhne celou tu školku. Měli jsme to teď na podzim s nějakou nepříjemnou [...] infekcí. Mně strašně vadí, že ve chvíli, kdy se tam tohle rozjede a už je vidět, že tady to mají tři děti v jedné třídě, tady to mají tři děti v další třídě, tak není nějaký systém komunikace s těmi rodiči. [...] My jsme se to dozvěděli na konci druhého týdne, kdy toto běželo v té školce, tak manžel se to dozvěděl v šatně od paní učitelky: „No, jestli nemusíte, tak sem X nedávejte, protože tady je už druhý týden nějaká [...] infekce ve školce.“ A vlastně žádný jiný způsob komunikace s těmi rodiči není. Respektive potom teda, když už jsme se to dozvěděli i takto, tak to napsali na nástěnku [...], a to tam viselo další tři týdny. (FG M04, R2)

Chybějící komunikace se v některých případech týká i základních věcí, jako je organizace spaní nebo stravování, informovanost o šíření nemocí je však obecně vnímána jako zásadní.

Bylo by fajn, kdybych měla i víc informací k běžnému dni, ale není to podle mě to podstatné. Podstatné pro mě je vědět o zásadních věcech typu, že ve školce je nějaká epidemie a že už jsme na tom technologicky úplně všichni tak, že ta školka by si mohla stanovit jeden kanál, kde bude mít všechny nakontaktované a ve chvíli, kdy se něco takového bude dít, tak zkrátka bude schopná poslat všem včas zprávu, to si myslím, že by měl být úplný základ. (FG M4, R2)

Nedostatek komunikace se projevuje také v případě, kdy dítě neodpovídá normě nebo představě toho, jak by se mělo chovat nebo jak samostatné by mělo být v určitém věku. V takovém případě se někdy stává, že rodičům je i dříve než v posledním předškolním roce naznačována potřeba odkladu, nebo je i dítěti sdělováno, že je s dítětem něco „v nepořádku“.

Já si myslím, že ta školka, dokavad' je tam všechno tak jako na té lajně běžné, tak je všechno v pořádku. Ale jakmile se tam objeví nějaký, v uvozovkách, problém, protože my to taky doma samozřejmě vnímáme [dítě se nechce oblékat, když je zaujaté něčím jiným], tak v tomhle si myslím, že úplně tam s tím neumí pracovat. (IDI M21)

I když je ve třídě zároveň asistent, má často jen krátký rekvalifikační kurz, nemusí mít vzdělání z oblasti pedagogiky, speciální pedagogiky ani psychologie. Ostatními rodiči může být vnímán spíše jako asistent konkrétního dítěte. I funkčnost jeho zapojení může do značné míry souviset se zkušenostmi dané MŠ a konkrétní učitelky, do jejíž třídy je přiřazen.

Část rodičů nevnímá komunikaci MŠ jako nevhodnou, ale spíše jako nedostatečnou. V případě mateřských škol rodiče bývají informováni o obecném programu školky nebo akcích, v některých ale chybí komunikace o pokrocích a potřebách dítěte.

Třeba syn tam je [v MŠ] už dva roky, tak teď mi chybí, že by fakt paní učitelka třeba si našla pět minut a řekla, já nevím, je šikovnej v tomhle, jde mu tady kreslení, tohle, ale měli byste zlepšit třeba tohle. Já vlastně vůbec nevím, jak se v tý školce chová, takhle bych to popsala. Já vím, co dělají, vím, jaký mají režim. To se dá dočíst, to je fakt transparentní skoro všude, ale pak třeba zavést ve školkách, jako jsou ve školách třídní schůzky nebo něco takového [následně zmíněna i nabídka individuálních konzultací], kde se ti rodiče dozví trochu víc o tom, co to dítě vyloženě třeba umí, jak působí, jak se chová v kolektivu jiných dětí. Takhle je to fakt takový zrychlený všechno. Člověk to dítě vyzvedne po obědě, tak to je jenom „Dobrý den, na shledanou.“ (FG M3)

Na nedostatečnou komunikaci si stěžovaly ukrajinské i romské matky. V obou případech si stěžovaly na obtížnou orientaci v systému předškolního vzdělávání a péče a neochotu pracovníků mateřských škol jim poradit, jak při snaze o umístění dítěte postupovat. Ukrajinské matky si stěžovaly také na to, že je pro ně obtížné se zorientovat v českých tradicích a svátcích a požadavcích mateřských škol spojených s těmito tradicemi.

Romské i ukrajinské matky vypovídaly o situacích, kdy s nimi mateřské školy nebyly schopny řešit problémy jejich dětí dané neznalostí češtiny nebo speciálními vzdělávacími potřebami, a místo spolupráce iniciovaly odchod dítěte.

c. Pečující osoby

Většina respondentů, kteří měli děti v dětské skupině, personál dětské skupiny, kterou jejich dítě navštěvovalo, velmi oceňovali. Oceňovali zejména vstřícné jednání, individuální péči a flexibilitu. Vyskytnuly se ovšem i případy, kdy měly respondenty pochybnost o tom, že je režim dne optimálně nastavený pro potřeby dětí a že pečující personál dobře odhaduje jejich možnosti.

Matky, jejichž děti navštěvovaly veřejné mateřské školy, častěji zmiňovaly absenci individuální péče, případně napětí mezi ředitelkou a personálem, učitelkami v jedné třídě nebo obecně výrazné rozdíly v přístupu učitelek k dětem. V některých případech se nemohly ubránit pocitu, že se od dob, kdy MŠ samy navštěvovaly, mnoho nezměnilo. Napětí a diskutabilní přístup k dětem se probírají také na sociálních sítích a diskuzních platformách, a to i samotnými učitelkami v MŠ.

Jedna z matek, která dříve pracovala v MŠ a následně i ve firemní dětské skupině, je přesvědčená, že vyjít za současných podmínek ještě více vstříc rodičům naráží na finanční i systémové nastavení.

Paní učitelky [ve veřejných MŠ] se každý rok klepou, aby náhodou nebylo málo dětí, protože když je málo dětí, snižují jim úvazky, protože vám sáhnou zřizovatelé na peníze. Ministerstvo školství, mám občas pocit, že čeká, co ty školky ještě zvládnou. Kolik jim ještě můžeme naložit a dokdy to zvládnou a kdy prostě [...] řeknou „STOP, tohle už fakt ne“. Furt nakládají těm školkám víc, víc potřeb, víc dětí, víc inkluze a socializace, prostě všechno a ty školky furt se snažej s tím jako bojovat [...] Myslím si, že by se mělo začít nahoře a jít dolů, protože dole ty školky, nikdo dole nic nezmění, ty ředitelky nezmění ten systém, nezmění to ani zřizovatelé. Mělo by hlavně ministerstvo změnit ten přístup a začít být trošku pro ty rodiny a myslet na ty rodiny a myslet na to, jak jim těmi školkami pomoci. (FG M4, R3)

Podobně se vyjadřovaly i poskytovatelky péče v dětských skupinách a lesních klubech, které jako stěžejní slabinu péče v mateřských školách uváděly vysoký počet dětí na jednu učitelku, který znemožňuje poskytovat individuální péči a nastavit stejné standardy komunikace, jaké panují v dětských skupinách a neformálních zařízeních, kde je poměr počtu dětí na jednoho pečovatele příznivější.

Některé respondentky však vypovídaly o tom, že v případě soukromých MŠ i dětských skupin jsou podmínky velmi různé, učitelky mohou mít ve třídě výrazně méně dětí, ale zase mohou mít méně dovolené a delší pracovní dobu.

Nabízejí [ve firemní DS] strašný prachy, příšerné podmínky. A 8,5 hodiny, sorry, nikdo vám ze školství, kdo utekl ze školky, nebude dělat 8,5 hodiny v kuse, když může za lepší peníze dělat někde šest hodin a prostě má prázdniny. Tady se jede celoročně. (FG M4, R3)

d. Vzdělávací program a adaptace dítěte

Rodiče oceňují, pokud zařízení nabízí dětem respektující a čitelné prostředí s daným řádem.

Matky cizinky a romské matky oceňují kvalitní přípravu na školu, se kterou dítěti samy nedokáží pomoci.

V dětských skupinách je dobře hodnoceno, pokud se zařízení jasně profiluje a přináší dětem něco, co rodiče považují za přínosné (např. DS v angličtině, nebo DS odvolávající se na Montessori, waldorfskou pedagogiku nebo kombinaci obojího).

Dětská skupina tedy nebyla u nás v obci, ta byla [...] ve městě, ale úplně perfektní skupina. Střídali tam vlastně přístup Waldorfu a Montessori. Takže krásně rozvíjeli ty děti po týdenních tématech. Musím říct, že tam byl velmi spokojený. (IDI M09)

V této konkrétní dětské skupině matka oceňovala i dobré nastavení počátečního adaptačního období s ohledem na to, jak se dítě chová.

Ve školce klasické státní dítě brečí, oni vám ho vytrhnou, jo, a jdou, ale tady to bylo takové jako, ne, že by ho přemlouvali, taky si ho vzali, ale zabavili, začali na něho mluvit /.../ bylo to takové jiné, než že by to bylo šokem, že ho vezmou. (IDI M09)

Při vyzvedávání se domlouvaly na režimu dalšího dne.

On je moc šikovný. Vnímáme to tak, že by mohl vydržet, zajímá se o věci, hraje si. Takže zkuste zase za ty dvě hodiny, ať se adaptuje. (IDI M09)

Někteří rodiče se setkali s tím, že se učitelkám v MŠ / pečujícím osobám v DS nepodařilo dítě adaptovat a místo snahy o řešení hledali chybu v dítěti. Rodiče situaci zpravidla řeší tak, že změní zařízení, do kterého dítě chodí, nebo s ním zůstanou doma.

Romské matky v této souvislosti upozorňovaly na to, že pro romské matky je mimořádně bolestné, když je jejich dítě nešťastné, a stěžovaly si na to, že školka není ochotna zohlednit tuto skutečnost při adaptaci dítěte na pobyt v zařízení. To podle jejich informací často vede k tomu, že dítě do školky nedochází, i když o to rodina původně měla zájem.

Sami rodiče si všímají, že ani menší počet dětí na pečující osoby v dětských skupinách nezaručuje hladkou adaptaci dítěte na nové prostředí a režim. V některých případech DS nastavují plán postupného zvykání si dítěte na nové prostředí (prodlužování času, který dítě v DS stráví), přičemž dítěti je vysvětleno, co ho čeká, v jiných se postupuje méně systematicky, a naopak se čeká na reakci dítěte. V mateřských školách je pak pro adaptační období zpravidla prostor ještě menší. Rodičům pak pomáhá, pokud dítě zkušenost s cizím prostředím/kolektivem už získalo jinde (např. právě v dětské skupině nebo v nějakém krátkodobém programu, např. během letních prázdnin). V některých případech se problémy s docházením do zařízení objeví i později, když už tam dítě nějakou dobu chodí. V takovém případě jsou někdy rodiče posíláni s dítětem na psychologické nebo psychiatrické vyšetření.

Jedna z matek vnímá, že překážkou pro otevřené a inkluzivní prostředí v mateřských školách a následně i základních školách může být určitá nezkušenost, nebo naopak vyhoření kombinované s chybějícími odbornými znalostmi, které nepřeklene ani vyjádření pedagogicko-psychologické poradny nebo psychologa.

Myslím si, že to dítě si zaslouží respekt minimálně v tom, že je lidská bytost. A není potřeba, aby před ním [říkaly] tady tyhle věci na jeho osobu, protože bude mít traumata, která si potom bude léčit. [...]

[Pomohlo by] kdyby ten přístup byl více respektující. Když říkám respektující, nemyslím tím liberální. A kdyby chápali vývojovou psychologii dítěte, prostě pracovali s osobností do šesti let v tom předškolním vzdělávání. Aby více věděli, v čem tu osobnost dítěte podpoří do šesti let, než čím ji zabijí. A aby rozvíjeli to, co do těch šesti let se rozvíjet dá. Jenomže oni, to si pojdme říct na rovinu, zas na druhou stranu nemají čas rozvíjet. (IDI M09)

V některých MŠ musí dítě ležet na lehátku, i když spát nechce nebo nepotřebuje. V jiných je nabízena možnost přesunout se do jiné části třídy nebo jiné části mateřské školy (např. na kroužek).

O tom, co děti jedí, někteří rodiče nemají představu, pokud jim to dítě samo neřekne, což některým matkám vadí, protože doma hodně dbají na zdravou stravu.

Část mateřských škol naopak už připravuje i podklady, v nichž shrnuje např. půlroční období, mapuje, v čem se dítě posunulo, kde jsou jeho silné a slabé stránky, a poskytuje doporučení rodičům s odkazy na materiály, s nimiž mohou s dítětem doma pracovat.

Různě otevřený přístup zařízení a jejich pracovníků k rodičům se promítá i do přístupu k dětem. Zvláště ve veřejných mateřských školách je někdy popisován tlak, aby se zařízení a jeho pravidlům přizpůsobilo dítě.

Když jsou někde starší paní učitelky, nebo co my máme paní ředitelku, takový ráznější, všichni třeba dávají najevo, že teď jsou ty děti takový, že mají tu volnou výchovu. A že za nich, dřív, se to dělalo jinak. Dřív se řeklo, tak prostě dítě brečí, tak ho tady nechte a odejděte. Fakt se to dřív dělalo víc rázně. Ale my už to takhle tolik, nebo mi přijde, aspoň já to vnímám ve své sociální bublině, že my jako matky už takovýhle přístup úplně nechceme. Že spíš se snažíme brát ohledy na to dítě, aby bylo spokojený a aby ta adaptace proběhla v klidu, aby to právě pro to dítě, protože to je velký krok, nebylo moc těžký. (FG M3)

Chybějící komunikace se může týkat i případných dalších impulsů od rodičů (např. návštěva logopeda v MŠ v rámci logopedické prevence není možná, „protože logopedové nejsou“).

Příloha 6

Opatření Dlouhodobého záměru vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky 2023–2027

Opatření A.1 Zajištění implementace aktualizovaného RVP PV

Klíčová aktivita A.1.1 Podpora implementace RVP PV do škol

- Upravený nástroj (digitální prostředí) pro tvorbu ŠVP PV
- Ověření práce s inovovaným kurikulem v minimálně 500 mateřských školách

Klíčová aktivita A.1.2 Podpora dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků v PV

- Nabídka DVPP pro PV
- Realizované kurzy (webináře, semináře), minimálně 500 proškolených účastníků do konce roku 2027
- Zajištění DVPP zaměřeného na podporu implementace RVP PV: 500 MŠ do konce roku 2024, do konce roku 2025 všechny MŠ

Opatření A.2 Dostupné předškolní vzdělávání v souladu se zákonnou nárokovostí od tří let věku dítěte

Klíčová aktivita A.2.1 Monitoring příčin neúčasti na předškolním vzdělávání a realizace opatření

- Zpráva z monitoringu příčin neúčasti na PV včetně vydání návrhu relevantních opatření
- Implementace navrhovaných opatření
- Evaluace dopadů zavedení navrhovaných opatření
- Zvyšování podílu dětí zapojených do předškolního vzdělávání

Klíčová aktivita A.2.2 Zajištění potřebných kapacit

- Analýza RUD se zaměřením na to, nakolik je využíváno pro MŠ
- Analýza systému financování kapacit MŠ

- Pravidelná demografická analýza změn počtu obyvatel, resp. dětí, včetně demografické predikce počtu obyvatel dané věkové skupiny
- Identifikace oblastí, v nichž by mohly být kapacity MŠ nedostatečné, z toho vycházející spolupráce se zřizovateli v identifikovaných oblastech

Opatření A.3 Redukce počtu odkladů povinné školní docházky

Klíčová aktivita A.3.1 Podpora pedagogické diagnostiky v MŠ a speciálně pedagogické diagnostiky ve školských poradenských zařízeních

- Aktualizovaná nabídka kurzů pedagogické diagnostiky DVPP – nabídka ve všech krajích ČR
- Minimálně 500 proškolených pedagogických pracovníků PPP a MŠ při komunikaci se zákonnými zástupci
- Model jednotného postupu pro posouzení školní zralosti pro všechna ŠPZ
- Snížení počtu odkladů školní docházky nejméně o 1/3 ve srovnání roku 2027 oproti roku 2023

Klíčová aktivita A.3.2 Zefektivnění podmínek a organizace předškolního vzdělávání

- Provedeny analýzy v předškolním vzdělávání
- Návrh dalších opatření na základě analýz

Klíčová aktivita A.3.3 Zvyšování kompetencí pedagogických pracovníků v MŠ a dalších aktérů ke vzdělávání dětí z odlišného sociokulturního prostředí

- Minimálně 500 proškolených pedagogických pracovníků v DVPP zaměřeném na vzdělávání dětí z odlišného sociokulturního prostředí

Klíčová aktivita A.3.4 Zpřísnění legislativních kritérií, za kterých bude možný odklad školní docházky

- Novela školského zákona (s odloženou účinností)

V další části dokumentu se pak předškolnímu vzdělávání věnují další opatření na podporu strukturálně postižených regionů.

Opatření E.2 Maximalizace účasti sociálně znevýhodněných dětí na předškolním vzdělávání

Klíčová aktivita E.2.1 Vytvoření podmínek pro navázání spolupráce školy s rodinou

- Vytvoření návrhu systémového financování MŠ s vyšším podílem socioekonomicky znevýhodněných dětí po vzoru podpory ZŠ

Klíčová aktivita G.2.6 Vytvoření modelu institucionalizace podpůrných pedagogických pozic v předškolním a středním vzdělávání

- Návrh legislativních úprav a parametrizace institucionalizace v předškolním a středním vzdělávání

Klíčová aktivita G.3.3 Jednotný identifikátor subjektu vzdělávání (dítěte, žáka a studenta)

- Návrh legislativní úpravy JISV
- Vytvoření a využívání nástroje pro přidělování JISV

Strategie dalšího rozvoje sítě škol a školských zařízení

1.1 V oblasti předškolního vzdělávání bude do rejstříku škol a školských zařízení zapisováno navýšení kapacit spádových mateřských škol, další místa poskytování vzdělávání, případně spádové mateřské školy nové pouze:

- a) v místech²³, kde kapacity spádových mateřských škol nedostačují k přijetí všech dětí ve věku od 3 do 6 let, nebo
- b) v místech, ve kterých lze vzhledem k demografickému vývoji důvodně předpokládat, že kapacity spádových mateřských škol budou v příštích pěti letech nedostačné pro přijetí všech dětí ve věku od 3 do 6 let,
- c) v případě reálného zájmu ze strany zákonných zástupců dětí mladších tří let, který není možné v důsledku nedostatečných kapacit uspokojit.

1.2. Navyšování kapacit nespádových mateřských škol, další místa poskytování vzdělávání, případně nové nespádové mateřské školy budou do rejstříku škol a školských zařízení zapisovány pouze:

- a) v případě reálného zájmu zejména ze strany zákonných zástupců²⁴ dětí s bydlištěm v přiměřené dojezdové době (zohledněna budou i stanoviska dalších subjektů, např. místní samosprávy a místních spolků věnujících se vzdělávání) a zároveň budou-li v přiměřené dojezdové době kapacity nespádových mateřských škol zapsaných v rejstříku škol a školských zařízení, které poskytují vzdělávání obdobným způsobem, naplněné, a
- b) pouze v těch lokalitách²⁵, v nichž by zápisem těchto kapacit nedošlo k meziročnímu nárůstu kapacit nespádových škol o více jak 1 % z kapacit škol spádových vedených ve školském rejstříku k 30. 9. roku, který předchází školnímu roku, v němž má nastat účinnost zápisu údajů do rejstříku škol po umístění dětí do MŠ. Při tomto tempu nárůstu může docházet k postupnému navyšování školských zařízení, s výjimkou lokalit, ve kterých bude v následujících letech trvalý převis poptávky kapacit nespádových škol tak, aby nebyla ohrožena soustava škol spádových a nedošlo k meziročnímu skokovému nárůstu kapacit nespádových škol, který by zapříčinil nedostatek dětí na školách spádových, a tím podstatnou mírou snížil ekonomickou efektivnost systému spádových škol. Tento nárůst zároveň představuje dostatečný prostor pro rozvoj nespádových škol.

23 Pojem „místo“ je neurčitý termín, který není možné blíže specifikovat z důvodů faktické různorodosti možných řešených případů a bude předmětem výkladu v jednotlivých správních řízeních o zápisu údajů do rejstříku škol a školských zařízení (vymezen bude v závislosti na velikosti obce a dopravní obslužnosti).

24 Zjišťování reálného zájmu se týká pouze zápisu nových MŠ.

25 Pojem lokalita bude v jednotlivých správních řízeních o zápisu údajů do rejstříku škol a školských zařízení určen na základě přiměřené dojezdové doby, a to na úrovni okresu (úroveň LAU 1) a území hlavního města Prahy, případně jako průměr dotčených okresů (okresů v přiměřené dojezdové době).

Regionální kancelář UNICEF pro Evropu a střední Asii

Routes des Morillons 4, CH-1211, Ženeva

Facebook: /unicefeca

Instagram: /unicefecaro

Twitter: @UNICEF_ECA

Website: www.unicef.org/eca

© Dětský fond Organizace spojených národů (UNICEF)
Březen 2024

unicef
pro každé dítě